

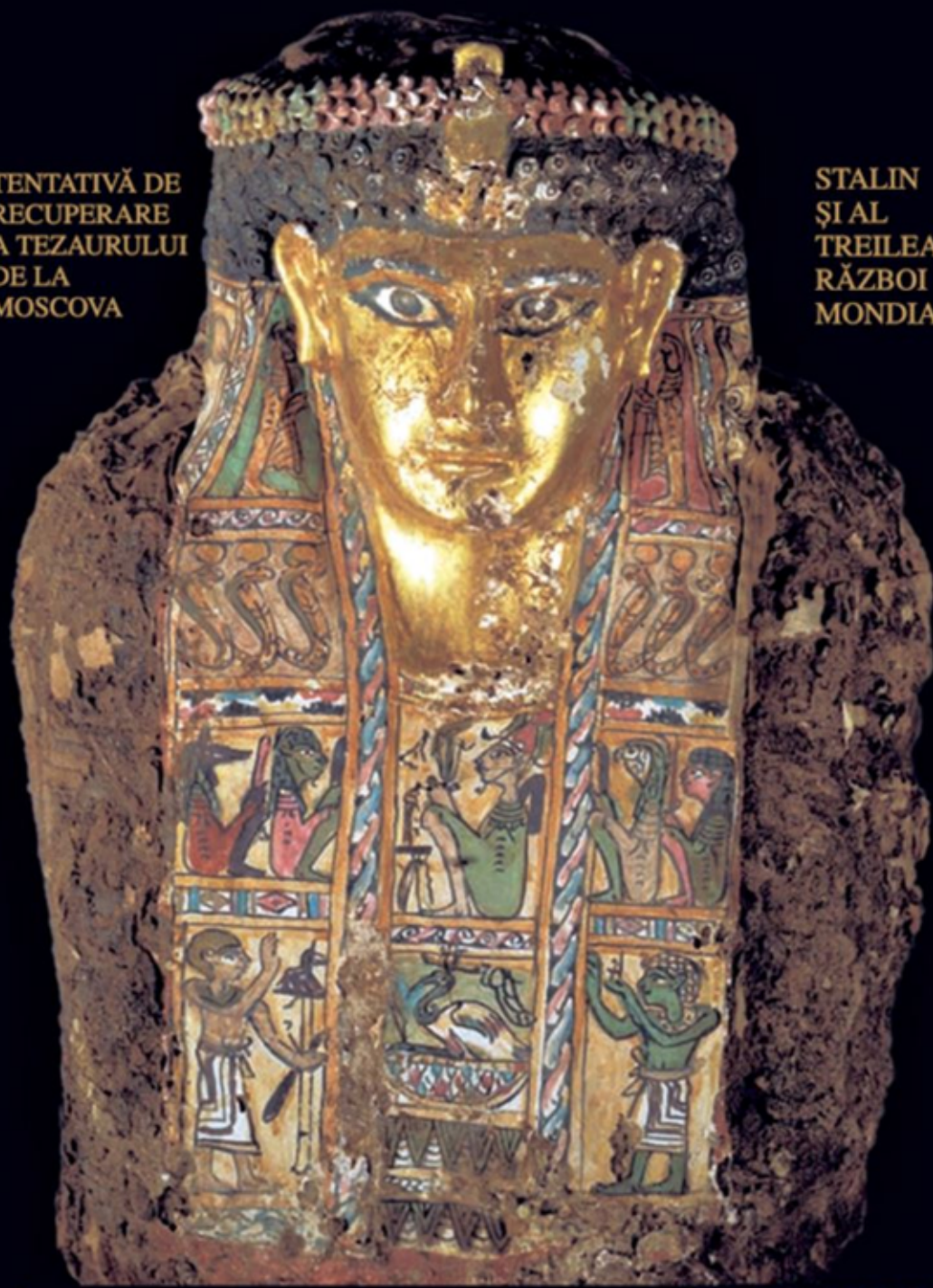
magazin istoric

Apare din aprilie 1967

IUNIE 2018

TENTATIVĂ DE
RECUPERARE
A TEZĂURULUI
DE LA
MOSCOVA

STALIN
ȘI AL
TREILEA
RĂZBOI
MONDIAL

CĂSNICIA LUI
NAE IONESCU

CREAREA MARII LOJI
NAȚIONALE ROMÂNE

ACADEMIA ROMÂNĂ

**DIPLOMA
DISTINCȚIA CULTURALĂ**

SE CONFERĂ

Revistei "Magazin istoric"

CU PRILEJUL ÎMPLEINIRII A 50 ANI DE NEÎNTRERUPTĂ
ȘI PERFORMANȚĂ ACTIVITATE

24 aprilie 2018

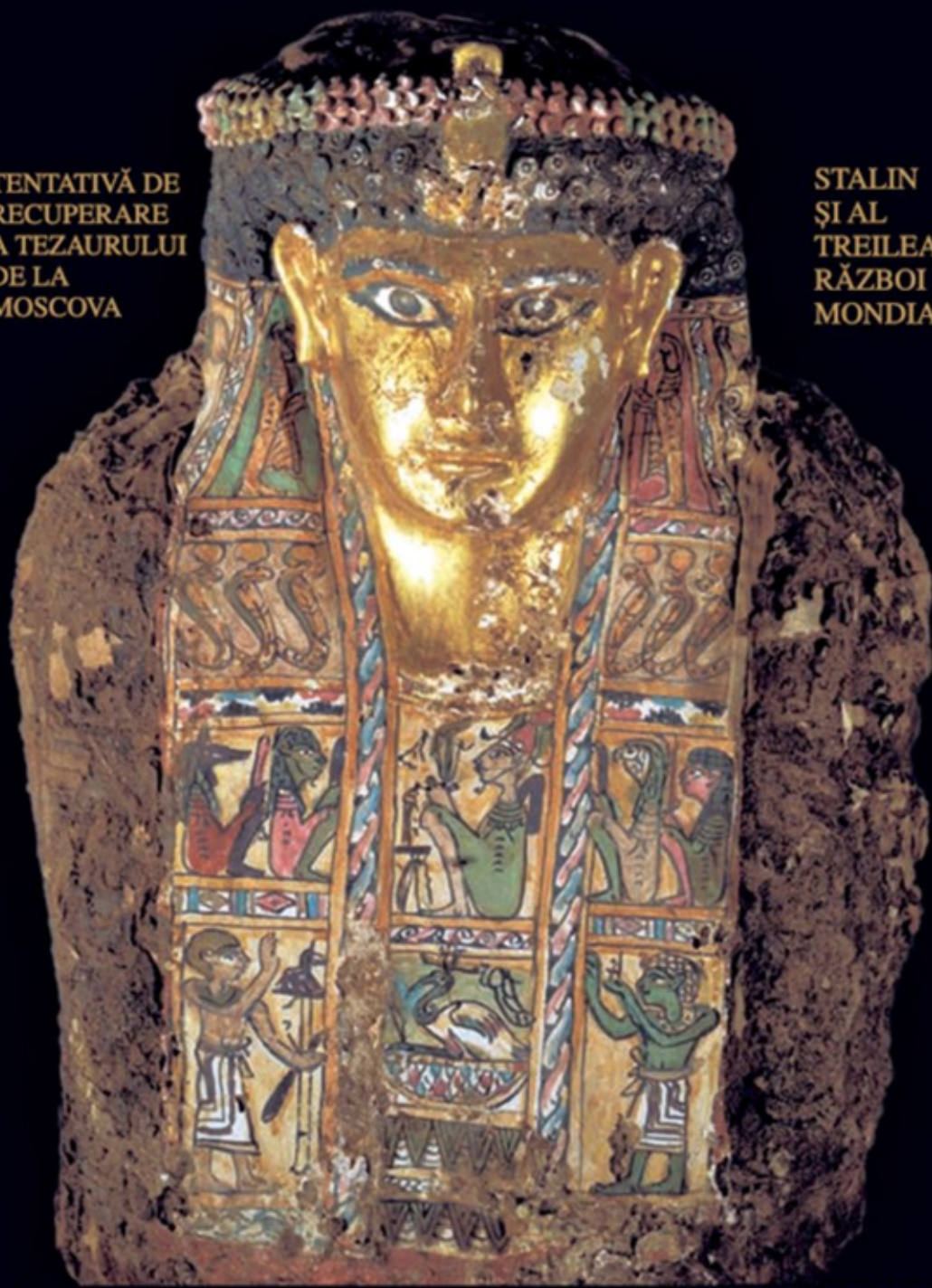
magazin istoric

Apare din aprilie 1967

IUNIE 2018

TENTATIVĂ DE
RECUPERARE
A TEZĂURULUI
DE LA
MOSCOVA

STALIN
ȘI AL
TREILEA
RĂZBOI
MONDIAL

CĂSNICIA LUI
NAE IONESCU

CREAREA MARII LOJI
NAȚIONALE ROMÂNE

SUMAR

iunie

2018

4 Familia,
celula de bază
a societății?

B. RUSSELL

5 Învățăturile
lui Braudel în Balcani
R. THEODORESCU

8 Reverberațiile
unei oferte
pentru recuperarea
Tezaurului
de la Moscova

I. OPRIȘ

12 „România,
o țară cu care
avem încredere”
Ridicarea la rang
de ambasadă a relațiilor
româno-israeliene

F.C. STAN

17 Căsnicia,
ca o povară
Nae Ionescu –
Elena Margareta Ionescu
A. CHIRU

EXCLUSIVITATE

22 Stalin își dorea
Al Treilea Război
Mondial

AL. GOGUN

26 În mormântați
în aur

Mumiile din oaza
Al Bahariya

D. MIHALCEA

30 Revelațiile
mormintelor dacice
de la Meseșeni de Sus

H. POP

32 In memoriam
Academicianul
Dinu C. Giurescu
R. THEODORESCU

1918 – 2018

33 Românul
V. MIHĂILESCU

38 Vlăstarul retezat
Iulia Hasdeu
și studiile la Paris

J. TABACU

43 Misterele creării
Marii Loji Naționale
Române
R. COMĂNESCU

47 Lumina sacră
a Rugului Aprins
Părintele Vasile Vasilache
M. VASILEANU

51 Vânătoarea
de vrăjitoare
în... opt povești
T. STĂNESCU-
STANCIU

magazin istoric

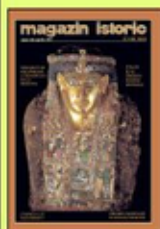
Anul LI – serie nouă – nr. 6 (615)

iunie 2018

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 În anul 1996, în oaza Al Bahariya din Egipt, printr-o întâmplare norocoasă, a ieșit la iveală un sit arheologic în care s-au descoperit numeroase mumii (se estimează că numărul lor total ar putea fi de 10.000, cercetările fiind în curs). Ele aparțin unor locuitori bogați, fiind acoperite cu foite de aur, de unde și denumirea de Valea mumiilor de aur dată locului. Aparțin secolului al IV-lea î.H.

2 În cadrul Simpozionului de istorie și civilizație bancară „Cristian Popișteanu” din acest an, organizat la Banca Națională a României, președintele Academiei Române, domnul academician Ioan-Aurel Pop, a înmănat revistei *Magazin istoric* Distincția de Onoare a Academiei Române conferită cu ocazia împlinirii a 50 de ani de activitate

3 Robert cel Pios (972 – 1031), al doilea rege franc al dinastiei Capetienilor, fiul lui Hugues Capet, căruia i-a succedat, s-a înverșunat a iubi o femeie. Papa nu a fost de acord cu căsătoria celor doi, excomunicându-l pe suveran, în ciuda deselor sale demersuri pe lângă Înaltul Pontif. Miniatura care îl reprezintă, mai târziu, este atribuită lui Jean Fouquet și aparține lucrării *Les Grandes Chroniques de France* (Marile cronici ale Franței), din veacul al XV-lea, „un roman al regilor”, redactat la abația Saint-Denis, necropola regilor francezi

4 Balcanii au fost și au rămas o zonă de contact între lumea europeană și cea orientală. Aceste contacte au fost fie culturale și pașnice, fie conflictuale, precum în 1396, când a avut loc una dintre ultimele confruntări din cadrul cruciadelor, cea de la Nicopole, înfățișată în această miniatură de secol XVI

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BĂRINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU
(1927 – 2018),
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei
Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Măcăineanu, nr. 1 – 3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 11–14, Sectorul 1, Oficiul poștal nr.
15, Căsuța poștală 15 – 702, Cod 010155,
Telefon, Fax: 021.315.09.91, 021.312.68.77

FAMILIA

BERTRAND RUSSELL

Dintre toate instituțiile care ni s-au transmis din trecut, niciuna nu este în prezent mai dezorganizată și mai deraiată decât familia. Afecțiunea părinților față de copii și cea a copiilor față de părinți ar putea fi una dintre cele mai mari surse de fericire, dar, de fapt, în ziua de astăzi relațiile dintre părinți și copii sunt, în nouă cazuri din zece, o sursă de nefericire pentru ambele părți și, în 99 de cazuri din 100, o sursă de nefericire pentru cel puțin una dintre cele două părți. În această nereușită a familiei, de a oferi acea satisfacție fundamentală de care este în principiu capabilă, rezidă una dintre cele mai adânci cauze ale nemulțumirii ce domină în epoca noastră. Adultul care vrea să aibă o relație fericită cu proprii copii sau să le asigure o viață fericită trebuie să reflecteze profund asupra calității de părinte, iar după ce a reflectat, să acționeze cu înțelepciune [...]

Schimbarea ce se produce în relațiile dintre părinți și copii constituie un exemplu particular al răspândirii generale a democrației. Părinții nu mai sunt siguri de drepturile pe care le au față de copiii lor, iar copiii nu mai simt că datorează respect părinților lor. Virtutea supușeniei, care odinioară era pretinsă în mod necondiționat, nu mai e la modă, și pe bună dreptate. Psihaliza le-a insuflat părinților școliți teama de răul pe care în mod involuntar l-ar putea pricinui copiilor lor. Dacă îi sărută, riscă să producă în ei complexul lui Oedip; dacă nu o fac, riscă să producă crize de gelozie. Dacă le ordonă copiilor să facă diverse lucruri, în aceștia ar putea încolți sentimentul păcatului; dacă se abțin să le ordone, copiii capătă deprinderi pe care părinții le consideră

indezirabile. Când văd că bebelușul lor își sugă un deget, părinții trag tot felul de concluzii spaimoase, dar n-au nici cea mai mică idee despre ce ar trebui să facă spre a-l opri. Postura de părinte, care odinioară consta într-o exercitare discreționară a puterii, a devenit timidă, anxioasă și plină de îndoieli și scrupule [...]

Nu încapă îndoială că civilizația produsă de rasa albă prezintă această caracteristică singulară, că, pe măsură ce este asimilată de bărbați și de femei, aceștia devin sterili. Oamenii cei mai civilizați sunt cei mai sterili, iar cei mai puțin civilizați sunt cei mai fertili, între aceste două extreme existând o gradație continuă. În prezent, sectoarele cele mai inteligente ale națiunilor occidentale se împuținează continuu. Într-un răstimp foarte scurt, națiunile occidentale în ansamblul lor vor scădea numeric, dacă nu cumva scăderea va fi compensată prin imigrație din regiuni mai puțin civilizate. Iar imigranții, pe măsură ce asimilează civilizația țării de adopție, vor deveni și ei, la rândul lor, relativ sterili. Este clar că o civilizație ce posedă această caracteristică devine instabilă; dacă nu poate fi determinată să se reproducă numeric, cu siguranță că, mai devreme sau mai târziu, se va stinge, lăsând locul unei alte civilizații, la care dorința de a avea copii și-a păstrat destulă vigoare pentru a împiedica declinul demografic.

(Matematician, logician, filosof britanic,
1872 – 1970,
laureat al Premiului Nobel pentru Literatură;
În căutarea fericirii, Humanitas, 2011)

56 Un
Eugeniu Carada
al Academiei Române
D.A. Sturdza
N. STAN-ȚURCANU

59 Eroii din tranșee,
liderii de mâine
Carierile strălucite
ale unor decorați din
Primul Război Mondial
T.D. LAZĂR

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

**ISTORIA
PRIN DETALII**

66 1917. Momentul
predării stindardului
lui Ștefan cel Mare
Din colecția „Gallica”
ȘT. LEMNY

68 „Ferdinand
Ieșescu” tras în peniță
Regele Ferdinand
văzut de caricaturiști
bulgari
A.-S. IONESCU

**AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ**

73 Cum
am supraviețuit
refugiului
**C.I. ANGELESCU,
D. PREDA**

77 Liniștea eroilor lor
și alor noștri la Soveja
I. ALBU

**A FOST ODATĂ
CA NICIODATĂ...**

79 Casă zidită
cu rânduială
G. ROȘU

EVENIMENT

83 „Susține
cu a ta mână
Coroana română”
Album lansat
la Banca Națională
a României

91 Carte frumoasă,
cinste cui te-a scris
Premiile
Fundației Culturale
Magazin Istoric

88 Excomunicat
din dragoste
Robert cel Pios
F. DOLGHIN

**HOOVER
INSTITUTION**

93 Fundația
universitară regală
„Carol I”,
raport de activitate

RUBRICI

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

84 Telex

85 În București,
acum 50 ani

16; 94; 95

Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

Hélène și Antoine Antoniadis (stânga) cu Stratis Tsapis, membru al partidului comunist grec, cu fiul

braudeliana. Aceea care nu face caz de istoria evenimentială, care privește spre structurile sociale și economice în primul rând și care se oprește asupra mult discutatului concept de „durată lungă” – care este „structura istoriei, explicarea istoriei” –, știindu-se că

„dedesubtul istoriei evenimentiale, a istoriei de suprafață” există o „istorie cvasi-imobilă, istoria care se mișcă, dar care se mișcă lent, istoria repetitivă”.

„Durata cea lungă” a istoriei, „acest drum esențial al istoriei”, care are în vedere „fixitatea surprinzătoare a cadrului geografic al civilizațiilor”, vizează permanențele: permanențe ale unor drumuri pe apă și pe uscat – din Rhodos la Alexandria, de la Genova la Frankfurt, de la Veneția la Hamburg, din Portugalia în Anglia –, dar și permanențe ale unor mentalități – cum ar fi mefiența Bizanțului față de Occident – sau permanențe a ceea ce, acum 30 de ani, am identificat drept „coridoare culturale” ale Sud-

Estului european, devenite între timp obiect al unui proiect internațional în Balcani.

În chip frecvent însă, lecția braudeliana a devenit o constantă în abordările științifice din ultimele două decenii în colocviile și congresele Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene (A.I.E.S.E.E.) – companie savantă creată în 1963 încă –, determinată, înclin să cred, mai ales de o propunere făcută în 1994 la al VII-lea Congres al Asociației, la Salonic, de Comitetul Național Francez, prin André Guillou și Hélène Antoniadis-Bibicou. Era vorba despre redactarea unei opere colective, coordonată de cei doi, cu contribuția a zeci de colegi, intitulată *Pentru o mare istorie a Balcanilor de la origini până la războaiele balcanice*. Urma să fie o operă care – așa cum spunea André Guillou la 30 august 2004, în deschiderea celui de-al IX-lea Congres al

Pe antica Via Egnatia se circulă și azi

nostru de la Tirana – „va rămâne probabil o mărturie științifică a epocii noastre și a cel puțin două generații de specialiști ai viitorului în cercetarea Sud-Estului european”. În chiar acel an apărea primul volum, iar peste o jumătate de deceniu, în 2009, cel de-al treilea.

Stradă din Tirana, în 1923

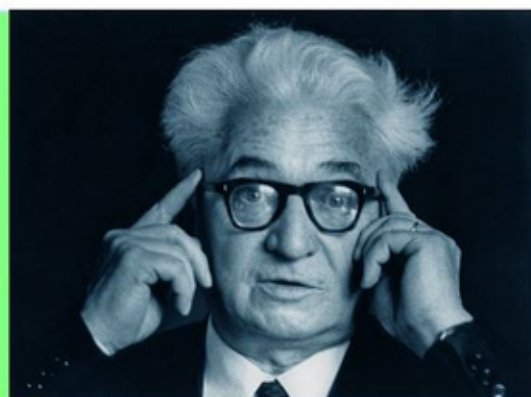
Am urmărit pas cu pas această realizare în calitatea mea de secretar general al AIESEE din 1994 începând, André Guillou fiind, din 1999, președinte al Asociației, iar Hélène Antoniadis-Bibicou președinte al Comitetului Național Francez, și pot depune mărturie despre chipul în care, treptat, alături de tematica volumelor, s-a transformat și tematica întâlnirilor noastre într-un sens pe care-l numesc braudeliana. Sigur este că aici un rol esențial l-a jucat eleva lui Braudel,

STUDIILE SUD-EST EUROPENE ȘI ȘCOALA LUI FERNAND BRAUDEL

Academician RĂZVAN THEODORESCU

În măsura în care *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II* (Mediterrana și lumea mediteraneană în epoca lui Filip al II-lea, Paris, 1949) rămâne o carte memorabilă a istoriografiei europene din ultimii 70 de ani, creatoare de metodă de cercetare istorică ce prelungea acțiunea Analelor lui Marc Bloch și ale lui Lucien Febvre, e firesc să ne punem întrebarea, în această parte de continent, cum ecoul gândirii și al școlii lui Fernand Braudel

Hélène Antoniadis-Bibicou, eleva...

... lui Fernand Braudel

a atins comunitatea istoricilor preocupați de Europa de Sud-Est. Întrebarea este cu atât mai legitimă astăzi când comemorăm personalitatea Hélènei Antoniadis-Bibicou (Magazin istoric, nr. 1/2000), care a plecat dintre noi acum un an (12 iunie 2017) unul dintre primii membri ai Centrului de Cercetare Istorică al celei de a VI-a secțiuni a redutabilei *École Pratique des Hautes Études* din Paris, prezidată între 1956 – 1972 de Braudel însuși.

Hélène Antoniadis-Bibicou, neobosită militantă politică de stânga în Grecia natală, trăind mai bine de șase decenii în Franța, a publicat în 1963, în *Cahiers des Annales*, consistenta sa lucrare *Cercetări asupra vămilor în Bizanț*, iar trei ani mai târziu *Studii de istorie maritimă a Bizanțului*, a condus, din 1965, Seminarul de Istorie Economică și Socială a Bizanțului și a Greciei moderne, a fost președinta Comitetului Național Francez de Studii Sud-Est Europene și, alături de neuitatul André Guillou – mort în 2013 –, a activat în Asociația de Cercetări Istorice „Pierre Belon”.

Cum Sud-Estul european este, prin multe componente ale sale, un spațiu aproape mediteranean, chiar dacă ușor excentric – definiția geopolitică veche a unui Rupert von Schumacher poate fi acceptată și astăzi, ca un spațiu cuprins între punctul cel mai nordic al Adriaticii, Trieste, și punctul cel mai nordic al Mării Negre, Odessa –, cu o Mare Neagră controlată mult timp de Constantinopol și cu un Est balcanic intrat de timpuriu în contact cu Turcografia (Braudel, în cartea sa despre *Mediterrana*, se oprește asupra acestor lucruri), a fost firesc ca, treptat, în studiile asupra acestei părți de continent să fie acceptată perspectiva

1932

O OFERTĂ DE RECUPERARE A TEZAURULUI ISTORIC

Dr. IOAN OPRIȘ

Un numismat, originar din Iugoslavia, K.F. Nuber, domiciliat în București (str. Sfinții Apostoli, nr. 42) își oferea în anul 1932 mijlocirea pentru tratative privitoare la recuperarea Tezaurului dus în 1916 – 1917 la Moscova.

Propunătorul era binecunoscut în cercurile de specialiști români, în anul 1906 achiziționându-i-se din bogata colecție numismatică un important lot de monete bătute în monetăriile Țărilor Române în Evul Mediu. Din colecția sa erau încă vizate 300 de monete românești timpurii pentru a fi achiziționate și încorporate patrimoniului Muzeului „Toma Stelian”.

La Genova s-a cerut restituirea Tezaurului

Propunerea sa din 1932 era adresată direct Ministerului Afacerilor Străine, el subliniind că și piesele colecției achiziționate de Ministerul Instrucțiunii Publice în 1906 aparțineau lotului trimis la Moscova, colecție pe care „acum o vor fi studiind tovarășii de la Moscova”. Odată propunerea ajunsă la Ministerul Afacerilor Străine, cei de aici au considerat că Nuber era un potențial negociator cu reprezentanții Uniunii Sovietice pentru restituirea tezaurului, dar se aștepta din parte-i un studiu comparat între piesele numismatice trimise în Rusia și cele din

țară, iar serviciile sale urma să fie compensate prin atribuirea unor mărci poștale la valoarea lucrărilor.

De soarta tezaurului se interesau mulți, între ei aflându-se și cei din Consiliul Central Bisericesc, în frunte cu Patriarhul Miron Cristea. Se știa de altfel că „obiectele de artă transportate la Moscova odată cu tezaurul țării, în timpul războiului mondial, se găsesc intacte în posesiunea guvernului sovietic și că dumneavoastră [Patriarhul – n.n.] intenționați să faceți demersuri pentru repatrierea lor”, căci acestea „constituiesc pietrele de temelie ale istoriei noastre naționale, se găsesc acolo hrosoavele și odoarele de preț, cu care sufletul adânc creștin al boierilor și voievozilor noștri sau râvna migăloasă a cărturarilor umpluseră din belșug sfintele lăcașuri ale pământului nostru. Prin readucerea tezaurului artistic de la Moscova, Biserica și-ar vedea – și ea ca și

țara – pune la un loc aceste pietre de temelie a[le] vieții ei trecute”. Documentul poartă apostila Patriarhului: „La dosar, pentru momentul când se va pune chestiunea”.

Pregătirile, demersul diplomatic, tăcut dar subtil, știrile de presă au menținut viu interesul

Participanți la Conferința de la Genova

**Frescă din Biserica
Theotokos Peribleptos,
Ohrida, secolul al XIV-lea**

Hélène Antoniadis-Bibicou. La Palermo, în septembrie 2006, la Atena, în septembrie 2007, contribuțiile sale la coloctiile noastre au purtat asupra drumurilor, asupra istoriei economice și a celei sociale – cuvintele lui Braudel despre „o istorie socială, aceea a grupurilor și grupărilor omenești” răsunau

încă –, pentru ca acest rol al unei mari Doamne – care unea aievea Lycabetul atenian cu Maraisul parizian – să fie determinant mai ales prin tematica aleasă de ea și de Guillou pentru primul congres al Asociației noastre, organizat, grație lor, în afara hotarelor Sud-Estului european, la Paris, în septembrie 2009: „Omul și mediul său înconjurător în Europa de Sud-Est”, vorbindu-se despre mobilitate și migrații, despre structuri sociale, instituții, moduri de comunicare.

**Hélène Antoniadis-Bibicou primește
din partea ambasadorului Greciei la Paris
o importantă decorație acordată de președintele elen**

A același profil larg, non-evenimental, cu totul nou într-o istoriografie modernă Sud-Est europeană, atașată cronologiei și faptului istoric nud, l-au căpătat și cele două volume apărute ale vastei lucrări colective abia citate. Cel din 2004 – în prefața căruia Hélène Antoniadis-Bibicou și André Guillou notau cu satisfacție binemeritată: „ceea ce a putut să pară o frumoasă utopie de convivialitate științifică a devenit realitate” –, adunând 24 de autori, are drept obiect *Spații, Popoare, Limbi*, tratând geografia și istoria din preistorie până la etnogeneze, dar oprindu-se și la cazuri parti-

**Monemvasia, unul dintre
centrelle importante
ale comerțului bizantin**

culare, cum ar fi, evocând diaspora, cazul grecesc în arealul românesc sau, discutând despre limbi, cazul cipriot până în secolul XX. Cât despre volumul din 2009, cu 31 de autori, el are drept obiect *Viața și civilizațiile*, văzute sub specie juridică, religioasă, artistică, literară sau filosofică, iarăși cu cazuri particulare și elocvente: erezia balcanică, Islamul balcanic, morminte ale suveranilor, pictura de la Ohrida, gravura albaneză, teatrul neo-elenic, tradiția statală bulgară, habitatul și hrana în Albania, condiția femeii în Serbia modernă sau istorismul.

Surprinzătoare pentru mulți, atrăgătoare pentru tânăra generație de cercetători ai Sud-Estului european, sunt convins că noutățile orientării savante din Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene după anul 2000 sunt perceptibile și dătătoare de speranță. ■

răspunde de siguranța tezaurului românesc, nemaifiind singur stăpân pe putere“. Consulul a sugerat atunci mutarea tezaurului și să se ceară Aliatilor o intervenție colectivă la Comitetul revoluționar pentru asigurarea acestuia. În februarie 1918, consulii Franței și Angliei au și făcut-o, iar guvernul francez, prin asigurarea verbală dată de premierul francez Georges Clemenceau ministrului României în Franța, Victor Antonescu, a confirmat garanția.

Revenim acum la oferta din 1932 făcută de numismatul Nuber. În opinia istoricului N. Docan, Nuber era un mare și apreciat specialist, dovadă că i s-a oferit direcția Muzeului Național din Belgrad. Prezenta „mai multe garanții de continuitate decât alte autorități sau instituțiuni prea direct supuse politicii și fluctuațiilor bugetului“. Așa că ideea de a i se da conducerea Cabinetului numismatic al Băncii Naționale i s-a părut potrivită, astfel putând fi și un bun negociator în problema restituirii Tezaurului. Cel chestionat, Docan, nu agreea însă limitarea acestui Cabinet doar la piesele monetare bătute de domnitorii moldoveni și munteni, pentru că „am privit întotdeauna numismatica ca o foarte importantă disciplină auxiliară a istoriei, și nu ca unii anticari sau chiar arheologi, care privesc obiectul numai din punctul de vedere al formei: cu cât forma va fi mai desăvârșită sau mai rară, cu atât obiectul va fi mai interesant, iar lucrurile stricate sau inofensive se vor bucura de puțină atenție“.

Legatia Iugoslaviei speră să recupereze documente evacuate la Moscova

Este important de menționat și cum vedea Docan împărțirea numismaticii românești: până la anul 1500 monetele aparțineau unei prime categorii,

considerată „de o importanță covârșitoare și chemată a deslega multe enigme, căci sec. al XII-lea, al XIII-lea și poate al XIV-lea ne vor rezerva încă multe surprize“, și, apoi, trebuia să nu se limiteze emisiunile la monetăriile românești, ci „să o vedem [numismatica – n.n.] în relație cu monetele genoveze și tătărești de la Akkerman; zlotul tătăresc a fost doar moneda obișnuită și perfectă în Moldova în secolele XVI și XVII alături de zlot și subdiviziunile zlotului“.

Demersurile diplomatice pe seama repatrierii Tezaurului au fost rapid receptate de instituții și persoane private interesate să reintre în posesia bunurilor duse în 1917 la Moscova. O văduvă de origine română – M(arie) Derbéderiau –, stabilită la Paris (Courbevoie), i s-a adresat direct lui N. Titulescu, revendicând un plic sigilat cu acțiuni și obligațiuni (maine piece d'or), trimis la Moscova în cadrul Tezaurului, având dovada la Marmorosch Blank. Revendicarea conținutului (602,5 g) din partea unui cetățean român (cu pașaport 947.373 și adeverința băncii nr. 1.966) l-a determinat pe Titulescu să repartizeze cererea la „dosarul chestiunilor în așteptare (revendicațiuni în Rusia)“.

Un caz aparte îl prezintă solicitarea Legației Iugoslaviei de la București, care reclama depunerea portofoliului Băncii „Zajecarska Zadruga“ făcută la Casa de Depuneri și trimisă în Rusia odată cu Tezaurul. Consiliul Juridic și Direcțiunea Politică din Ministerul Afacerilor Străine l-au informat pe

diplomatul sârb Teholak-Antitch „că dacă am regăsi acel portofoliu în lăzile ce urmează a ne fi restituite de U.R.S.S., bineînțeles că ne vom grăbi a îl restitui la rândul nostru“.

Și Ministerul Finanțelor Secretariatul general, Serviciul

Membrii guvernului în fața gării din Iași, cu ocazia readucerii în țară, în 1935, a osemintelor lui Dimitrie Cantemir

pentru respectivul subiect. Între timp apăruse cartea lui Mihai Gr. Romașcanu (Lucra în cadrul B.N.R.; provenea de la Institutul Economic Român), *Tezaurul român de la Moscova* (Editura „Cartea Românească”, 1934), care a circulat în mediile decizionale, dovadă

că era citită atent în Direcția Afacerilor Politice din Ministerul Afacerilor Străine.

Nici Parlamentul n-a trecut cu vederea subiectul tezaurului, o interpelare aparte aparținându-i deputatului Romulus Seișanu, la care s-au cerut precizări și măsuri concrete. S-a reamintit că la Conferința internațională de la Genova (2 mai 1922) s-a cerut și hotărât „restituirea depozitelor noastre de către guvernul bolșevic”, printr-o notă remisă delegației ruse, care însă a lipsit de la ședință și nu i-a dat răspuns.

Restituirea tezaurului era așadar un punct important în programul de guvernare, implicând desigur în mod evident reluarea relațiilor diplomatice dintre România și U.R.S.S.

Un personaj considerat de încredere

La finalizarea acestui obiectiv un rol remarcabil l-au jucat Nicolae Titulescu și echipa sa de negociatori, legăturile comune fiind restabilite în anul 1934, iar, ca o consecință directă, a rezultat Protocolul de remitere a unor componente ale tezaurului semnat de ministrul României

Patriarhul Miron Cristea

fondul arhivistic al Academiei Române. Celor 1.738 de lăzi conținând Tezaurul Băncii Naționale, depuse la 21 decembrie 1916 în pivnița Kremlinului (și verificate la 16 februarie 1917, când s-a stabilit și valoarea lor de 314.580.456 franci și 84 centime aur), la care s-au adăugat în iulie 1917 – în plină revoluție! încă 188 de lăzi conținând 574.523 franci și 57 centime aur, la care, incluzând și alte efecte bancare, totalul valoric a însemnat 1.593.762 franci și 52 centime aur, concomitent cu două casete conținând bijuteriile reginei Maria (depuse însă fără inventarul conținutului lor) – și acestea estimate la 7 milioane lei aur –, autoritățile române au adăugat alte 1.521 lăzi în care erau și valorile instituționale (obiecte de artă, piese muzeale, piese liturgice bisericești, documente deținute de Arhivele Statului, ale Academiei Române și ale unor ministere). Primirea la

la Moscova, Edmund Ciuntu, și reprezentantul Sovietelor la Geneva, B. Stein, la 31 mai 1935. În conformitate cu acesta, au fost restituite și aduse la București 1.443 lăzi cu documente aparținând arhivelor Statului, instituțiilor particulare și o parte din

Kremlin era confirmată prin procesul-verbal la depozitare, din 5 august 1917. Între obiectele remise în anul 1935 de autoritățile sovietice, puține proveneau din acele lăzi.

În noiembrie 1917 Comitetul revoluționar comunicase consulului României, Pierre Guérin, „că nu poate

Edmund Ciuntu (cu guler de blană) pe peronul Gării de Nord, înainte să plece la Moscova

1948 – 2018

RIDICAREA RELATIILOR DIPLOMATICE ROMÂNŌ-ISRAELIENE LA RANG DE AMBASADĂ

*Rafael Benshalom își prezintă scrisorile de acreditare
ca primul ambasador al statului Israel în România, ...*

*... iar Valeriu Georgescu
ca primul ambasador al României în Israel*

Dr. FLORIN C. STAN

Relațiile bilaterale româno – israeliene se evidențiază prin două coordonate majore: stabilitatea și continuitatea neîntreruptă de la primele contacte diplomatice, care au avut loc încă din 1948, anul în care statul Israel a apărut pe harta politică a lumii. Împlinirea în 2018 a 70 de ani de relații diplomatice între statul român și cel israelian ne oferă ocazia rememorării unor aspecte esențiale ale contactelor reciproce.

După o perioadă tensionată, marcată de persecuția adeptilor sionismului din România, ameliorarea relațiilor bilaterale româno – israeliene s-a făcut simțită după admiterea R.P.R. în O.N.U., în anul 1955, inclusiv cu votul statului Israel. România a fost singura dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia care a refuzat să se conformeze indicațiilor Uniunii Sovietice privind ruperea relațiilor diplomatice cu Israelul, după Războiului de șase zile, din iunie 1967 (*Magazin istoric*, nr. 10/2007). Ridicarea la rang de ambasadă a Legației României la Tel Aviv și a celei a Israelului la București, în

anul 1969, a reprezentat un vârf al relațiilor diplomatice dintre cele două state.

Întemeindu-ne pe documente păstrate în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe, vom reda în continuare, sintetic, o parte a demersurilor care au stat la baza ridicării reprezentării diplomatice a celor două state în anul 1969.

Posibilitatea colaborării pașnice cu Israel

În pofida îmbunătățirii constante a relațiilor bilaterale pe parcursul anilor '60, nivelul

contencios s-a adresat Ministerului Afacerilor Străine la 1 august 1935, trimițând solicitarea Societății Casele Privilegiate de Împrumut pe Amanet (Muntele de Pietate, din str. Sf. Ionică nr. 9) conținând cererea de a se căuta în lăzile restituite bunurile lor: cele 46 de lăzi cu obiecte

Toma Cazacu (al doilea din stânga), fost prizonier în Rusia, în Primul Război Mondial, repatriat odată cu o parte a tezaurului și cu osemintele lui Cantemir

prețioase depozitate la Administrația financiară din Iași (certificau prin recipisa nr. 4.957/8 iunie 1917), valorând minimum zece milioane lei, plus încă șase lăzi de la Muntele de Pietate evaluate la trei milioane lei. Cei păgubiți s-au adresat și în anul 1924 Ministerului Finanțelor, fără a le fi fost restituite și nici despăgubite pierderile. Cerând despăgubiri în valoare de 15 milioane lei aur, ei au dat în judecată Ministerul Finanțelor. Cei de la Ministerul Afacerilor Străine au comunicat la Finanțe la 9 august 1935 că la trierea lăzilor s-au remis Muntelui de Pietate și Băncii „Carpați” patru lăzi, primite de delegatul Gh. Ioachim.

Un litigiu istoric

Altă situație arată alt gen de păgubiți. Constantin C. Constantinescu din București (str. Popa Savu nr. 62) relatează cum familia sa a strâns documente, acte și instrumente într-un cuțar și „a crezut de cuviință a le pune la adăpost și a predat acel cuțar Arhivei Ministerului de Domenii”, evacuată, de asemenea, în Rusia. Ce fel de obiecte deducem din profesia reclamantului – inginer hotarnic I la Ministerul Agriculturii și Domeniilor –, așa că, aflând din ziare de aducerea în țară a depozitelor, întreabă „dacă se mai găsesc în ființă” bunurile respective. De la Ministerul Afacerilor Străine a fost îndemnat să le caute la Ministerul Domeniilor

și la Siguranța Generală a Statului. La fel și avocatul Marin Teodorian Carada, fost senator, din București (Bd. Regina Maria nr. 68), a cerut să știe unde se găseau documentele legate de Eugeniu Carada, celebru finanțist și bancher, „pentru revendicarea drepturilor mele de moștenitor al

regretatului meu unchi”.

Speranțele unora de a-și recupera bunurile s-au prelungit până târziu. Așa se face că Erm. Oprescu din București (str. Vasile Lascăr nr. 16) s-a adresat Ministerului de Externe la 23 februarie 1946 (!) pentru restituirea bijuteriilor soției depuse în octombrie 1916 la Muntele de Pietate, într-o vreme tulbură, când el era mobilizat la Iași. Iată că, după 30 de ani, se mai spera! I s-a răspuns de către V. Zaborovschi, din minister, că „nu se mai poate face nicio intervențiune pentru bijuteriile dvs.”.

Haosul și debandada produse de ruperea frontului din Muntenia și invazia armatelor germane, soldate cu ocuparea Bucureștilor, n-a împiedicat – așa cum se remarcă din câteva cazuri prezentate mai sus – evacuarea principalelor arhive și valori culturale în teritoriul liber, respectiv în Moldova. Doar că, în acele momente dramatice, cu România ruptă în două, cu refugiul autorităților statului, al Casei regale și al principalelor instituții la Iași, soluția de rezistență armată și de conservare a simbolurilor statale prin salvarea și trimiterea acestora spre păstrare la principalul aliat de război – Rusia – a apărut ca singura posibilă.

După mai bine de un secol, dosarul Tezaurului a rămas încă pe rolul unui litigiu istoric între România și Rusia și așteaptă o înțelegere cordială și o binevenită rezolvare. ■

În ședința colectivului de conducere al M.A.E. din 29 decembrie 1968 a fost reanalizată problema ridicării reprezentării diplomatice, hotărându-se publicarea comunicatului la data de 10 februarie 1969, cu aprobarea specială a Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R. La ședință au participat: George Macovescu, prim-adjunct al ministrului, Mircea Malița, Marin Mihaie, Vasile Gliga și Petru Burlacu, adjuncți ai ministrului, precum și Dumitru Lazăr, adjunct al șefului Secției Relații Externe a C.C. al P.C.R. Hotărârea nu a fost publicată nici la noua dată preconizată. La 22 februarie 1969, în audiența la ministrul român de Externe, Corneliu Mănescu, lui Eliezer Doron i s-a comunicat că există aprobarea de principiu a conducerii statului român pentru ridicarea la rang de ambasadă a reprezentării diplomatice cu Israelul, realizarea acțiunii urmând să se facă

„la primul moment propice“, evitându-se astfel „reacții ce nu ar fi în interesul nici uneia dintre părți“.

Tergiversarea materializării hotărârii a determinat partea israeliană să intervină, la 5 martie 1969, prin Abba Eban, ministrul Afacerilor Externe, care, invitându-l în audiență pe Valeriu Georgescu, ministrul plenipotențiar român, a exprimat „neliniștea părții israeliene pentru repetatele amânări“, arătând, într-o interpretare subiectivă, că nu se mai poate „suporta ca relațiile dintre Israel și România să fie subordonate întotdeauna calendarului arab“.

În raportarea față de implicațiile ridicării reprezentării diplomatice, diplomații români aveau în vedere mai multe considerente. În primul rând se ținea cont de faptul că pe plan extern existau încă „cercuri politice și de opinie publică“ în statele arabe care nu înțelegeau corect poziția României față de situația din Orientul Apropiat și relațiile cu Israelul. De

exemplu, în noiembrie 1968, Irakul a refuzat să semneze programul de aplicare a unui acord cultural cu România din cauza faptului că partea română nu a acceptat includerea în document a unor clauze referitoare la „lupta împotriva sionismului“. Apoi, la 24 ianuarie 1969, ministrul Culturii din Republica Arabă Unită (Egipt) a comunicat că nu va mai efectua vizita planificată la București. De asemenea, la cererea autorităților egiptene, Comitetul de boicot al Ligii arabe a trecut nava „Transilvania“ pe „lista neagră“, motonava nemaiaivând dreptul de a intra în porturi arabe.

Pe lângă sensibilitățile politice justificate sau nu remarcate în spațiul arab, se avea în vedere situația concretă a volumului total al schimburilor comerciale ale României cu statele arabe, care, în 1968, crescuse la 150 milioane dolari față de 144 milioane în 1967. În

comparație, schimburile cu Israelul se ridicau la valoarea de 22 de milioane dolari în 1968 și 11,3 milioane în 1967.

Apoi, era evaluată poziția rigidă a guvernului israelian față de soluționarea situației din regiune, nefînregistrându-se pași în direcția aplicării prevederilor Rezoluției nr. 242 din 22 noiembrie 1967 adoptate de Consiliul de Securitate al O.N.U. Se aprecia că menținerea acestei poziții și dezvoltarea mișcării de eliberare națională a arabilor palestinieni, asociată cu sprijinul acordat de statele arabe, fac să câștige teren în mediile arabe „ideea posibilității rezolvării conflictului numai pe cale armată“.

Pe de altă parte, factorii de decizie de la București erau informați că între U.R.S.S., Iugoslavia și Israel se derulau contacte cu scopul examinării posibilității reluării relațiilor diplomatice.

Ținând cont de toate aceste aspecte și de perspectiva relațiilor externe ale României în

Nicolae Ceaușescu, premierul israelian Golda Meir, Elena Ceaușescu și premierul Ion Gheorghe Maurer

reprezentării diplomatice a rămas același din 1957, când se revenise la acreditarea unor reprezentanți cu grad de ministru plenipotențiar, după ce, în perioada 1951 – 1957, reprezentarea fusese la cea de însărcinat cu afaceri.

Prima atestare a demersurilor pentru ridicarea reprezentării diplomatice dintre cele două țări a fost înregistrată la 3 decembrie 1964. În cadrul unei audiențe la Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri, Zvi Ayalon, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar, a exprimat „recunoștința guvernului israelian pentru faptul că guvernul român permite plecarea din țară, pe baza unor considerente umanitare, a evreilor care doresc să se reunească cu rudele din Israel”, menționând, de asemenea, și necesitatea „ridicării nivelului relațiilor diplomatice la rang de ambasadă”. Premierul român a transmis că „asemenea măsuri sunt în general de dorit”, urmărindu-se însă „cu discernământ momentul și modalitățile realizării lor, de la caz la caz”, în condițiile internaționale ale epocii.

În dinamica apropierei româno-israeliene din acei ani, nu lipsită de interes este și lansarea informală a ideii mutării sediului Legației României la Ierusalim. La 29 septembrie 1967 (dintr-o eroare, în document este consemnată ca dată a întrevederii 29 octombrie 1967), într-o discuție purtată la Ierusalim între reprezentantul misiunii române și Dov Satat, directorul Diviziei Europa răsăriteană din M.A.E. israelian, inclusiv pe tema ridicării la rang de ambasadă a celor două oficii, acesta a sesizat faptul inconfortabil al deplasării diplomatului român între Tel Aviv și Ierusalim, întrebând direct „dacă nu ar fi mai comod să

avem sediul oficiului în Ierusalim”, partea israeliană oferindu-se „cu multă plăcere să îndeplinească toate formalitățile necesare transferului”.

Semnificativă pentru nivelul la care ajunsese relația bilaterală este aprecierea lui Ghideon Rafael, director general în M.A.E. israelian. Aflat într-o vizită la București, în perioada 11 – 17 decembrie 1968, în cadrul convorbirilor cu George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe,

respectiv cu Petru Burlacu și Mircea Malița, adjuncți, a subliniat, între altele, că „existența și dezvoltarea relațiilor româno-israeliene depășesc prin importanță cadrul strict bilateral și exercită o influență pozitivă asupra țărilor arabe, demonstrând posibilitatea colaborării pașnice cu Israelul”. În cursul primirii de către Ion Gh. Maurer, oaspetele a pus problema ridicării la

Semnarea protocolului dintre delegația română condusă de Gh. Cioară, ministrul român al Comerțului Exterior, și Zeev Sharef, ministrul Comerțului și Industriei din Israel, 28 iunie 1968 (Fototeca online a comunismului românesc, cota: 159/1968)

rang de ambasadă a reprezentării diplomatice. Anterior, problema mai fusese ridicată și de către Eliezer Doron, ministrul plenipotențiar al Israelului în România, în decembrie 1967, cu prilejul unei audiențe la președintele Consiliului de Stat, N. Ceaușescu.

Trebuie găsit un moment potrivit

La 18 decembrie 1968, Prezidiul Permanent al C.C. al P.C.R. a aprobat ridicarea Legației R.S.R. din Israel la rang de ambasadă, comunicându-se părții israeliene hotărârea guvernului român și decizia de a o publica la 10 ianuarie 1969. Hotărârea nu a fost publicată însă la data anunțată din cauză că, la 28 decembrie 1968, autoritățile israeliene au dispus atacarea aeroportului civil din Beirut.

politico-diplomatic în actuala conjunctură internațională”, considerându-se că Bucureștiul a primit, probabil, „unele facilități în materie de comerț”, promițându-i-se „bunele oficii israeliene” pe lângă cercurile financiare americane, speculându-se că în cadrul Congresului S.U.A. „ar funcționa un adevărat lobby

evreiesc în favoarea României pentru a se acorda clauza națiunii celei mai favorizate”. Într-o telegramă transmisă la 11 iulie 1969, de G. Avner, director general adjunct în M.A.E. israelian, către Menachem Karmi, însărcinatul cu afaceri israelian de la București, în legătură cu „decizia românilor de a ridica nivelul reprezentanțelor diplomatice”, se aprecia că „sursa deciziei și în special timing-ul nu au fost pe primul loc în cadrul relațiilor România –

Ambasadorul Valentin Georgescu, președintele israelian Zalman Shazar și ministrul de Externe Abba Eban

Israel, ci în cel al relațiilor România S.U.A. – Israel”.

La 17 august 1969, Legațiile României de la Tel Aviv și Israelului de la București au fost ridicate la nivel de ambasadă. Două zile mai târziu, cu prilejul ceremoniei depunerii scrisorilor de acreditare ca ambasador al României în Israel

de către Valeriu Georgescu, președintele israelian Zalman Shazar a subliniat că „istoria va marca în acest domeniu hotărârea ridicării la rang de ambasadă ca o nouă etapă superioară a relațiilor [noastre] bilaterale”. În aceeași zi, la București, Rafael Benshalom și-a prezentat scrisorile de acreditare ca primul ambasador al statului Israel în România. Relațiile româno-israeliene intrau într-o nouă etapă, cea a „relațiilor speciale”. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 iulie 2018, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– În ce an s-au cunoscut Nae Ionescu și viitoarea lui soție, Elena Margareta?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna aprilie 2018 este:

Satul Urleta

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Ioan Pastor**, din **Târgu Mureș**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2018.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of. P. 15, sect. 1, București

anul 1969, diplomații români concluzionau că „nu este oportună publicarea hotărârii de ridicare a reprezentării diplomatice româno-israeliene la data de 15 martie a.c.”. (noua dată avansată în cadrul discuțiilor interne), acțiunea urmând să se realizeze în contextul apariției unor elemente propice. Autorităților israeliene urma să li se răspundă că „guvernul român – având în vedere interesele ambelor părți – își menține hotărârea de a fi de acord cu ridicarea reprezentării diplomatice reciproce și consideră că trebuie găsit un moment potrivit pentru realizarea acesteia”.

Relații speciale

La 17 martie 1969, la M.A.E. s-a derulat audiența ministrului Israelului, Eliezer Doron, la prim-adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu. Din nou s-a abordat problema ridicării reprezentării diplomatice, oaspetele transmițând dezamăgirea guvernului Israelului față de tergiversarea părții române în acest sens. De asemenea, a subliniat că „relațiile dintre Israel și România sunt umbrite de relațiile cu țările arabe”, arătând: „Noi nu vă spunem cum să acționăm în relațiile dv. cu aceste țări, dar lucrurile demonstrează cu prisosință atenția ce o acordați acestora. La început ați spus că există o scrisoare de boicot din partea țărilor arabe. A urmat trimiterea ambasadorului român în Irak și prezentarea scrisorilor de acreditare. Atunci am înțeles situația care trebuia să dureze numai o săptămână, după spusele conducerii M.A.E., dar în ultimul timp ne spuneți mereu de Beirut. Trebuie văzute și luate în considerație și acțiunile celeilalte părți și anume: un avion israelian a fost forțat să aterizeze la Alger, unul atacat la Zürich, evrei spânzurați la Bagdad [„martirii Kiddush

HaShem” – concept iudaic care face trimitere la sfințirea numelui divinității de la Bagdad, au fost comemorați la Templul Coral în data de 7 februarie 1969, ceremonialul religios cinstind memoria a nouă evrei care fuseseră asasinați în capitala Irakului de către fundamentalisti musulmani], bombardarea Universității din Ierusalim, a unor mari magazine din Israel etc.”. Interesul diplomatic al Israelului față de București era evident, ministrul israelian subliniind tot-

odată și faptul că „România este una dintre țările cu care noi avem încredere. În Uniunea Sovietică [...] nu avem încredere...”.

Momentul oportun al ridicării legațiilor celor două state la rang de ambasadă a apărut în vara anului 1969. Într-o Notă de propuneri din 20 iunie, întocmită în cadrul M.A.E. în legătură cu publicarea hotărârii

ridicării nivelului reprezentării diplomatice cu statul Israel, se arăta că ministerul „consideră perioada actuală potrivită publicării acestei hotărâri”. Pentru atenuarea unor reacții negative din partea statelor arabe, se propunea ca România să ridice nivelul reprezentării diplomatice și cu Brazilia, măsura putând contribui la „diminuarea interpretărilor sau reacțiilor negative din partea țărilor arabe, întrucât aceasta ar constitui generalizarea nivelului relațiilor R.S.R. la rang de ambasadă cu toate statele”.

La 17 iulie 1969 a fost emis Decretul Consiliului de Stat nr. 516 pentru ridicarea Legației Republicii Socialiste România din Israel la rangul de ambasadă. Presa americană a prezentat decizia ca „rod al politicii independente pe care România o adoptă în relațiile sale internaționale”. Diplomații sovietici au calificat acțiunea ca un sprijin pe care România îl oferă Israelului „pe plan

Eliezer Doron se întreține cu președintele Consiliului de Stat, Chivu Stoica, după prezentarea scrisorilor de acreditare ca ministru plenipotențiar al Israelului în România (Fototeca online a comunismului românesc, cota: 5/1967)

cu un an mai mare decât el. O femeie-copil, naivă și complet lipsită de experiența vieții, victima unei copilării nefericite: orfană de mamă, crescută cu vitregie de a doua soție a tatălui, tare sensibilă, dar prea mândră să-și arate sensibilitatea. Pe cât de stângace era în comunicarea cu cei din jur, pe cât de ștearsă se dovedea pe plan monden, pe atât de bogată era viața ei interioară. Citea mult, studia pianul, cunoștea mai multe limbi străine. Intrase studentă la Facultatea de Litere și Filosofie. Acolo i-a ieșit în cale Nae Ionescu, un tânăr brunet cu ochi albaștri, afișând un aer de superioritate, dar suficient de indulgent, încât s-o făcă să-și pună în el cele mai fierbinți speranțe, mai puțin cele de căsătorie. Relația lor debutează sub forma unei prietenii ce se adâncește, mai ales prin intermediul scrisorilor – vor avea o legătură, se vor logodi, apoi căsători, stând mai mult de parte unul de celălalt.

Sunteți curioși cum se exprima în dragostea romantică cel ce avea să înflăcăreze în anii interbelici o generație de teribili ai literaturii române? Ei bine, se exprima fără înflăcărare. În corespondența lor bogată, va folosi obsesiv doi termeni opuși pasiunii: prietenie și cuminenție. Încontinuu o numește pe iubita lui „prietene” și invocă la nesfârșit

exemplul ei de cuminenție. De fapt, cuvântul cheie care exprimă pentru el chintesența iubirii lor e cuminenția. Datorită Elenei, el caută să fie cuminte, să se schimbe, să trăiască echilibrat, să se disciplineze. Au împreună un țel comun: afirmarea lui! Deși au

sfârșit, cu dragoste și supușenie: Ilenuta.

Pentru Elena Margareta, dragostea față de Nae Ionescu e exact invers – e rațiunea de-a trăi. O fată cuminte, mizantropă o numește Nae, o fată sedusă de atenția lui, de faptul că, în sfârșit, cineva o ia în considerare. Pentru ea, dragostea e arzătoare, pentru el, e un soi de joc nesperios – ca să-i declare iubirea, el folosește forma: „te ’ubec!”. Și uite așa, încep necazurile ei. Nici Elena nu se raportează la Nae ca la un amant pasional, ci la un „al ei”, căruia ea să-i poarte de grijă, răsturnând raportul firesc: bărbat protector, femeie protejată. De-a lungul relației, ea e cea care, la nevoie, îl protejează și salvează pe Nae.

Nae Ionescu, premiant în clasa a IV-a, și semnătura lui pe certificatul de absolvire a ciclului primar

aceleași studii, deși citesc aceleași cărți, deși înfruntă amândoi aceleași lipsuri financiare, Nae Ionescu e singurul pentru care amândoi luptă, e cel care contează. Ani la rând el își păstrează tonul rațional, rece și enervant de politic, dar și semnătura plină de formalitate: Nae Ionescu sau N. Ionescu. Ea va semna de la început și până la

Distanța care îi desparte de-a lungul primilor ani de relație îi ajută pe Nae Ionescu și Elena Margareta să-și ascundă dragostea. Totuși, rarele lor întâlniri nu mai pot scăpa, după un timp, guriile târgului, și tânăra fată e pusă la zidul infamiei. Mama vitregă o alungă de acasă, sub pretextul rușinii, tatăl îl ponegrește (în lipsă) pe Nae Ionescu și amenință cu duelul. Elena pleacă din Bârlad într-un soi de exil, mutându-se de la o rudă la alta. Din Iași, îi scrie lui Nae Ionescu pe un ton disperat, povestindu-i drama, dar liniștindu-l că el, ca logodnic, nu poate fi provocat

SOTIA „BLESTEMATĂ” A LUI NAE IONESCU

ANDREEA CHIRU

Atunci când se vorbește despre viața amoroasă a lui Nae Ionescu, posteritatea se grăbește să aducă în discuție numele răsunătoare ale amantelor sale: Lucia Popovici-Lupa, Maruca Cantacuzino, Cella Delavrancea. Prea puțini s-au aplecat să cerceteze chipul soției lui Nae Ionescu, Elena Margareta, o femeie mignonă, ambițioasă și introvertită. A făcut totul pentru el. Și... l-a pierdut. Pentru că a inversat raportul: în singura lui căsnicie, Nae Ionescu a acceptat ca Elena Margareta să-și asume rolul... bărbatului.

● O femeie-copil ștearsă ● Chintesența iubirii lor: cuminența ● Alungată de acasă de mama vitregă ● Îi trimite bani ca să își susțină doctoratul în Germania ● Sfatul iubitului: dacă găsești omul potrivit, du-te cu el ● Te-am iubit ca un om, acum te iubesc ca un câine ● În cărți cădea mereu cu blonda ● Se gândește să ceară divorțul, dar copiii o determină să se răzgândească

A fost unul dintre oamenii fascinanți ai perioadei interbelice; a fost comparat cu filosofii antici și a însoțit o întreagă generație culturală, și încă una de excepție, a României. Nae Ionescu și-a împlinit destinul. Cine și-l poate închipui oare în ipostaza unui tânăr dispe-

rat, deznădăjduit de propriile-i neputințe, trăind din banii unei femei sărace? Drumul lui spre faimă a fost mai dificil decât s-ar crede. Și pe acest drum a fost împins constant de logodnica și apoi soția sa. Odată ajuns la capătul drumului, Nae Ionescu a părăsit domiciliul conjugal, deși n-a

divorțat niciodată. Elena Margareta Ionescu s-a stins din viață convinsă că întreaga ei existență a stat sub semnul unui crud blestem.

S-au întâlnit de tineri, în 1911, amândoi studenți la București, de condiție modestă, mai ales din punct de vedere financiar. Ea, aproape

Nae Ionescu la München
și diploma de doctor în filosofie, obținută acolo

că sunt nici mai mult, nici mai puțin decât... (mi-e rușine să spun lucrul ăsta, dar... dacă altora nu le-a fost rușine să-l spună despre mine...) mătre-sa ta! [...] Noi suntem așa de deasupra tuturor lucrurilor acestora prin dragostea și prin prietenia noastră fără seamăn, încât nimic din toate acestea nu ne poate atinge.”

Edeja resemnată cu es-capadele lui: „Ce e cu blonda? Zi, domnule, cu blonda e ce e și d-ta știi mai bine decât noi. Nu ți-e rușine? Ai noroc că sunt eu într-o epocă când nu mă impresionează nimic; altfel... Pe vremea când nu primeam nimic de la tine, mi-au dat în cărți Florica Mu-zicescu și Lizeta și rezultatul a fost că d-ta cădeai mereu cu blonda!! Ei, vezi? Ce e de făcut?”

Și, cu foarte mici excepții, Nae pare să nutrească mai degrabă respect decât dorință pentru trupul iubitei: „Astă seară, Ilenuțo, probabil că simțurile mele sunt bolnave, dar te simt în fiecare fibră a trupului meu și mă gândesc cu o ciudată frică la clipa în care această minunată iluzie o să... Iată a și dispărut.” Între timp, tânărul își satisfacea această înclinație firească cu alte femei, lucru pe care nu se sfiște să-l recunoască logodnicei:

„Nevoia de a mă recunoaște mic și păcătos – nu pot să nu spun că un singur moment nu am fost necredincios dragostei acesteia atât de sfinte”.

În 1914, Nae Ionescu e la Brăila, unde își face stagiul militar. Între cei doi logodnici intervine o criză. Ea simte că nu îl mai atrage, că îl plictisește, el recunoaște că nu știe încotro se îndreaptă – și-a pierdut interesul pentru dragostea lor pe fondul dezamăgirii față de neîmplinirea propriului destin. Dar câteva luni mai târziu, cei doi se căsătoresc, în sfârșit. Și se mută în Germania, la München, unde Nae Ionescu își continuă studiile.

În 1916, intervine o nouă despărțire: odată cu intrarea României în Primul Război Mondial alături de Antanta, Nae Ionescu are statutul unui prizonier de război și este trimis în lagărul amenajat într-un castel medieval de lângă Hano-
nova. Însărcinată și rămasă iarăși singură și într-o țară străină, Elena continuă să facă rost de bani pentru a-i trimite soțului ei. Se zbate și îi trimite

cu regularitate și pachete de mâncare, cu atâta grijă, încât devine agasantă: „Nu am absolut nevoie de aceste lucruri. Așa că te rog să mă înțelegeți corect și să terminați cu trimiterea coletelor. Ai văzut doar că, dacă îmi lipsește ceva, ți scriu imediat. Așa a fost și cu foilete pentru țigări, nu-i așa?”.

Nașterea primului fiu, Radu Mircea, e anunțată de Elena printr-o scrisoare de-o imensă delicatețe și sensibilitate: îi scrie noului tătic în numele copilului. Nae Ionescu e mulțumit: „Nu am făcut din trupurile noastre instrumente de plăceri perverse, iar jertfa trupului tău a fost, după cuviința Bisericii noastre, o taină sfântă și curată, ca însuși sufletul tău necîntinat de murdăriile vieții. Ești mândria mea cea mai îndreptățită”. Ceea ce nu înseamnă că raportul gri-jilor se schimbă; Elena continuă să acționeze ca un protector al soțului ei. Proaspătă mamă, ea face demersuri disperate pentru a-și scoate bărbatul din lagăr – îi caută

la duel. Cât despre ea, e compromisă, însă „tu să nu te sperii de nimic, fiindcă eu o să ies la capăt oricum“. Nae Ionescu nu se sperie, ba ia drama ei în derâdere. O aduce cu picioarele pe pământ, amintindu-i că nu e, oficial, logodnicul ei. Ar fi fost un bun prilej s-o ceară atunci în căsătorie, dar Nae Ionescu n-o face. Nici nu aleargă la ea. Îi explică că are afaceri serioase în Brăila și trebuie să încheie scrisoarea.

Elena Margareta e de lacum pe cont propriu. Trebuie să se întrețină. Refuză să stea la sora lui Nae, ca să nu-i deranjeze familia. Pe de altă parte, cu încurajarea ei, Nae Ionescu se mută în Germania, la Göttingen, pentru studii de doctorat. Cu încurajarea ei inclusiv financiară – stabilită în București, Elena Margareta oferă meditații unor copii de familie bună și o parte din bani îi trimite iubitului ei. S-au logodit între timp (în 1913), dar începe o îndelungă așteptare a căsătoriei. Nae Ionescu e tot mai preocupat de studii și de posibilitățile de afirmare în Germania. Elena îl susține constant, chiar în ciuda propriei gelozii: „Spune-mi câte inimi ai atins cu săgețile tale otrăvite? Câte nefericite și câte fericite ai făcut de când ai părăsit solul patriei? Nae, ecoul succeselor tale a ajuns până aici. Sunt chiar atât de strălucite? Mai isprăvește.“

În sufletul ei, simte tot mai acut trecerea anilor și risipirea farmecelor ei feminine și așa nefolosite. Izbucnește într-o scrisoare către Nae Ionescu: „Încep să îmbătrânesc și nu m-am ales cu nimic din tinerețea mea; și totuși nu sunt nici mai proastă, nici mai rea și nici mai urâtă decât multe altele. Bineînțeles, am ceea ce multe altele nu au: dragostea ta, dar tu ești așa de departe.“ Răspunsul lui Nae Ionescu? „Iată o soluție [...] ți-o dau în clipa asta ca unei surori, ca unei surori pentru care m-aș sacrifica cu o bolnăvicioasă frenezic: dacă vei întâlni în viață pe

situația în care noi să fim egali și să te iubesc cu mândria și cu înălțarea sufletească cu care te iubeam odinioară [...] Te-am iubit ca un om și astăzi te iubesc ca un câine; și nu văd minunea care să mă ridice iarăși până la tine; pentru că fiecare este om în măsura în care se prețuiește“.

La București, Elena oscilează între disperația nerăbdării și plictisul de moarte, pentru că Nae Ionescu nu vine în țară, ci rămâne în Germania, la München de data asta, pentru studii de biologie. Ea continuă să îi trimită bani și se zbate să-și facă relații sociale de pe urma cărora el să profite. Tânăra de 25 de ani e gata să jertfească logodnicului și cinstea ei de femeie, pentru a-l încuraja că e singurul care o merită. Visează cu ochii deschiși la traiul conjugal: „Nu văd fericire mai mare pe lume

Göttingen, în 1910

omul acela cinstit, bogat și de valoare, ia-l.“ Nu trec însă nici două zile și Nae Ionescu trăiește o deziluzie cu adevărat importantă pentru el – pleacă din Göttingen neîmplinit profesional. Visul lui de afirmare prin filosofie e năruit și tânărul își dă arama slăbiciunii pe față, aruncându-se la picioarele iubitei, cu umilință: „Te iubesc din ce în ce mai prost, pentru că pierd pe fiecare zi considerația față de mine și pentru că nu mai pot prinde

decât să fiu nevasta ta: să fiu cuminte, să te ascult și să fac tot ce-o să vrei tu să fac. Când o să mă scol dimineață, o să te iau de gât și-o să te sărut, și-o să te întreb frumos: «Eu ce trebuie să fac azi, îngerașul meu bun și drag?» Și ce-o să spui tu, eu aia o să fac. Vrei?“.

Dragostea lor rămâne însă platonice până la căsătoria din 1915. Elena e prea cuminte chiar și pentru a rosti cuvântul amantă: „Anul trecut fetele de la cămin răspândiseră vestea

Exclusivitate

STALIN PREGĂTEA CONFRUNTAREA FINALĂ

ALEKSANDR GOGUN
(Berlin)

Confruntarea Kremlinului cu Occidentul în Siria ne obligă să ne amintim despre predecesorii actualului regim. Doar de câțiva ani a devenit cunoscut că, după victoria asupra Germaniei, Stalin pregătea „ultima bătălie decisivă”.

Încă din anii războiului civil, când Armata Roșie s-a năpustit asupra Varșoviei, Stalin i-a propus lui Lenin în fața Cominternului „să ridice problema organizării revoluției în Italia și în state insuficient întărite, ca Ungaria, Cehia (România trebuie fragmentată)”. Planul concret de ocupare a unor țări era, evident, doar preludiul la cuceririle viitoare. „Dictatura proletariatului”, nu europeană, ci globală, era din anii 1917 – 1920 pe buzele întregii conduceri bolșevice, inclusiv a Comisariatului Poporului pentru Naționalități.

Odată ce și-a impus autoritatea personală, în anii 1920 – 1930, Stalin a vorbit sus și în mod regulat despre revoluția mondială și chiar despre „inevitabilitatea” războiului cu lumea capitalistă. O aluzie transparentă la o viitoare confruntare cu S.U.A. a făcut în discuția purtată cu o delegație de muncitori americani, la 9 septembrie 1927: „În cursul viitoarei dezvoltări a revoluției internaționale și a reacției internaționale se vor structura două centre de importanță mondială: un centru socialist, care va concentra în jurul lui țări ce vor gravita spre socialism, și un centru

capitalist, care va concentra în jurul lui țări ce vor gravita spre capitalism. Lupta dintre aceste două lagăre va decide soarta capitalismului și a socialismului în întreaga lume”.

Cu sinceritate, la un toast

Chiar și în condițiile iminentei confruntări cu nazismul, fascismul și militarismul japonez, orizontul lui Stalin nu se limita la Eurasia. În august 1940, serviciile de informații ale Flotei maritime militare a U.R.S.S. au întocmit un „Plan de perspectivă privind crearea unor puncte ra-

dioficate în străinătate în perioada 1940 – 1943”, conform căruia trebuia plasate receptoare și emițătoare, între altele, în zona Canalului Panama, la New York, San Francisco, Argentina, Brazilia și în Africa. O rețea de o asemenea amploare nu se putea crea decât cu acordul personal al lui Stalin.

Încă atunci când finalul confruntării cu Reichul era departe, liderul de la Kremlin, la Conferința de la Teheran (*Magazin istoric*, nr. 6 – 8, 10, 11/1968), a încercat să-i convingă pe Aliați cu privire la o măsură ciudată: nimicirea corpului de comandă al

de lucru în München; primește oferte modeste și îi scrie de ele lui Nae, dar îl sfătuiește să se gândească serios la întoarcerea în România, unde să se implice în viața politică. În cele din urmă, Elena obține eliberarea condiționată a soțului, reușind să-l angajeze redactor la o editură religioasă din München. În 1918 se naște al doilea fiu al cuplului, Răzvan, iar în 1919 vine pe lume al treilea fiu, Dan, care va muri însă înaintea vârstei de doi ani.

Cuplul se întoarce în România – Nae Ionescu își începe cariera universitară în București, iar Elena va fi găzduită cu copiii la rudele din Botoșani, unde se confruntă singură cu cele mai meschine poveri cotidiene – copii bolnavi, sărăcie, frig cumplit și singurătate. Pentru amândoi, căsătoria e deja tocită, lipsită de emoții. Elena nu-și mai poate ascunde dezamăgirea: „Niciun fel de necazuri nu mi-au fost cruțate și le-am dus pe toate singură, fără ajutor și fără încurajare; [...] pentru mine, orice ar fi și oricum ar fi, nu mai poate veni nimic bun și, crede-mă, m-am resemnat.“ De cealaltă parte, Nae nu are remușcări: „E anume deja stabilit că femeia e mult mai rezistentă decât bărbatul“. Simte în vorbele ei numai reproșuri și are și el de făcut unele la rândul-i. Continuă despărțirile – Nae călătorește

mult, în țară și-n afara țării, Elena se confesează cu tot mai multă amărăciune și ciudă unui jurnal secret. Nu poate scăpa de sentimentul unui blestem, sătulă numai de necazuri, singurătate și lipsa unei comunicări de la egal la egal cu bărbatul iubit.

Când traiul conjugal se așază, e deja prea târziu. Amori-rile pasagere, și ale ei, și ale

reîntoarce la mine.“ Iar faima lui profesională nu e în măsură să mai salveze ceva din relație; dimpotrivă, Elena e din ce în ce mai decepționată. „Dădusem lui Nae acest caiet acum 12 ani, ca să-și scrie gândurile lui cele bune. A scris pe ale altora [...] Speram că vor succeda ale lui proprii. Nu a făcut-o.“ În 1929, ea se gândește să ceară divorțul, dar copiii o fac să se răzgândească și până la final va rămâne captivă unei căsnicii destrămate. În 1930, Nae Ionescu o părăsește definitiv, plecând din căminul conjugal.

Elena Margareta cu unul dintre copii

Masca nepăsării e tot ce i-a mai rămas Elenei. Plecarea lui Nae Ionescu o zdruncină îngrozitor, dar nu vrea să arate. Se închide în ea și se mulțumește cu statutul unei neveste ocrotite doar financiar, pentru că, în sfârșit, Nae Ionescu își asumă întreținerea ei. Vor păstra raporturi pline de amicitie și stimă, dar în sufletul ei, Elena va suferi ca o adolescentă, ani la rând așteptând doar moartea. Nu va lupta însă pentru a-și recuceri bărbatul. „Sunt blestemată din naștere, probabil, fiindcă altfel o viață ca a mea n-ar fi cu putință.“

Istoria omenirii e plină de astfel de femei, aparent blestimate, femei care se sacrifică de bunăvoie pentru a fi apoi, împotriva voinței lor, sacrificate fără remușcare. ■

lui, se desfășoară la vedere. Elena e resemnată cu dragostea platonică, i-a rămas doar idealul unei iubiri dincolo de pasiune. „Dorința în noi e aproape complet tocită, dar a rămas afecțiunea, care e mai tare chiar decât noi. Sunt atât de convinsă că nimic nu ne mai poate despărți, decât doar în aparență și temporar, nici chiar amorurile noastre, încât am pierdut cu totul frica de tentațiile care te-ar putea îndepărta, căci știu că te vei

ai Bulgariei și Iugoslaviei perspectivele evoluției situației internaționale și necesitatea de a susține războiul civil din Grecia: „Nu trebuie să vă temeți de niciun «imperativ categoric» privind datoriamorală. Noi nu avem asemenea imperative categorice. Toată problema se rezumă la balanța de forțe. Dacă ești în stare, lovești. Dacă nu, nu primești lupta. Iar noi primim lupta nu când vrea dușmanul, ci când este în interesul nostru.”

După ce și-a creat arma chimică și biologică, apoi bomba nucleară, Stalin nu a exclus din planurile sale începutul „ultimei bătălii decisive”, încă în 1950. Mai precis, a recunoscut că războiul din Coreea, de el inițiat, poate să se transforme într-un conflict global. I-a scris în acest sens deschis lui Mao Zedong, la început de octombrie 1950: „Din motive de prestigiu S.U.A. pot să se angajeze într-un mare război [...], apoi, pe cale de consecință, atrag în război China, intră în război și U.R.S.S... Oare trebuie să ne temem de asta? După părerea mea, nu trebuie, pentru că noi

Stalin cu liderul comunist bulgar Gheorghe Dimitrov...

Svetlana Iosifovna Alliluyeva (1926 – 2011) avea 27 de ani la moartea tatălui ei

împreună vom fi mai puternici decât S.U.A. și Anglia... Dacă războiul este inevitabil, atunci să începă acum”.

După atacul Coreii de Nord împotriva Coreii de Sud, comandamentul american al Forțelor Aeriene a propus o contralovitură nu asupra Phenianului, ci asupra unor uzine din Ural și Siberia. Dar politicieni prudenți au respins această inițiativă. Între U.R.S.S. și Republica Populară Chineză, la începutul lui 1950 a fost încheiat un pact de ajutor reciproc și, la sfârșitul aceluiași an, de intervenție a „voluntarilor”. Conflictul lui Mao în estul Asiei s-a transformat în război chino – american. Ceea ce Stalin își și dorea, aștând abil cea mai mare națiune de pe glob contra celei mai bogate. Procedul fusese deja probat în 1939 și 1941, când, prin pactele de neagresiune cu Germania și Japonia, el provocase un carnagiu planetar. În 1950 din nou își rezerva rolul celui de al treilea care câștigă. Cu atât mai mult cu cât, potrivit unor rapoarte ce i s-au pus pe masă în decembrie, avioanele cu reacție MiG-15 se dovediseră eficiente nu numai împotriva „superfortărețelor zburătoare”, dar și a celor de vânătoare care le însoțeau. La

acel moment replica nucleară americană nu mai era atât de teribilă. Efectivul contingentului S.U.A. din Coreea depășea curând soldații americani dislocați în Europa. U.R.S.S. a intensificat furnizarea de armament și rebelilor vietnamezi – prin mâinile lui Mao, dar și direct – pentru a retrage din râvnita Europă și o parte a trupelor franceze.

Mărturia Svetlanei Alliluyeva

Uniunea Sovietică a mai primit un cincinal pentru elaborarea bombeii termionucleare și pregătirea loviturii, unde un rol deloc modest trebuia să-l joace forțele armate ale sateliților. Seara târziu în ziua de 9 ianuarie 1951, la Kremlin s-a deschis consfătuirea conducerii militar-politice a U.R.S.S. și a cinci țări central-europene de „democrație populară” (*Magazin istoric*, nr. 10/1995). Ministrul Apărării al României, Emil Bodnăraș, și-a însemnat că Stalin a vorbit despre termenul celui de al treilea război mondial: „Faptul că S.U.A. vor fi implicate în Asia pentru următorii doi sau trei ani con-

... și cu generalul Nikolai Vlasik, supranumit „Umbra lui Stalin”, cel care răspundea de securitatea sa

Wehrmachtului, care urma să cadă în prizonierat. Împărțind pielea ursului din pădure, încă neîmpușcat, el a propus în timpul unei cine execuția a 50.000 – 100.000 de ofițeri și subofițeri. Roosevelt a încercat să o ia ca o glumă, dar Churchill, îngrozit, a refuzat propunerea. Cum altfel ar putea fi explicată o asemenea inițiativă a lui Stalin decât prin dorința lui de a împiedica refacerea rapidă a armatei germane de către Aliați? Doar știa, și nu din auzite, ce obstacol de netrecut va deveni ea în condițiile marșului plănuir spre Lisabona.

La sfârșitul lui ianuarie 1945, în zilele când Armata Roșie executa operația Vistula – Oder, liderul Cominternului, Gheorghe Dimitrov, și-a făcut o însemnare despre primirea lui la vila lui Stalin. Fuseseră prezenți mai mulți conducători ai comuniștilor iugoslavi și bulgari și chiar câțiva apropiați sovietici ai Tătucului, cel care, la unul dintre toasts-uri, și-a permis să fie sincer: „Criza capitalismului s-a manifestat prin divizarea capitaliștilor în două facțiuni – una fascistă, alta democratică [subliniat în original – A.G.]. Alianța noastră cu facțiunea democratică a capitaliștilor s-a realizat deoarece aceasta din urmă era interesată în a împiedica dominația lui Hitler și pentru aceasta acele state

Războiul din Coreea era socotit de Stalin un propice prilej pentru a declanșa un alt conflict mondial

brutale vor atrage clasa muncitoare către extreme și către răsturnarea capitalismului însuși. Noi acum suntem aliați cu o facțiune contra celeilalte, dar în viitor vom fi și împotriva primei facțiuni a capitaliștilor“.

Asemenea stări de spirit existau și în armată, după cum își amintește un om care a făcut frontul, David Samoilov: „Varianta campaniei continuate în Europa – războiul cu actualii Aliați – nu mi se părea de necrezut nici mie și nici multor camarazi de regiment. Succesul militar, simțul victoriei și al invincibilității, marșul ofensiv încă în desfășurare, toate acestea veneau în sprijinul ideii de posibilă și realizabilă cucerire a Europei. Iar cu o asemenea stare în rândurile armatei puteam foarte bine să nu ne oprim la Berlin...”

Fulton, doar o replică

Dar chibzuitul Stalin înțelegea că înainte de toate trebuie să își lingă rănila și să pregătească țara și armata pentru lupta împotriva noilor inamici. Și, într-un limbaj esopic, a și declarat-o la o adunare a alegătorilor în circumscripția sa electorală din Capitală, la 9 februarie 1946. Cuvântarea lui, publicată în *Pravda* de a doua zi, mustea de o retorică războinică, cea mai directă fiind partea introductivă: „Războiul a izbucnit ca rezultat inevitabil al evoluției forțelor economice și politice mondiale pe baza capitalismului monopolist contemporan... Sistemul capitalist al economiei mondiale ascunde în el elemente ale crizei generale și ale unor ciocniri armate... Mă rog, ar putea fi evitate catastrofele militare dacă periodic ar exista posibilitatea redistribuirii materiilor prime și piețelor de desfacere între țări, conform ponderii lor economice prin adoptarea unor decizii convenite și pașnice. Dar așa ceva nu este posibil în condițiile capitaliste actuale de dezvoltare a economiei mondiale.“ Răspunsul la acest discurs a fost cuvântarea lui Churchill de la Fulton (*Magazin istoric*, nr. 3/2016).

În 1948 Stalin le-a explicat pe îndelete liderilor comuniști

Liderul de la Kremlin în mijlocul mareșalilor săi

BAHARIYA, VALEA MUMIILOR DE AUR

DORINA MIHALCEA

Printre cele mai importante descoperiri arheologice ale Egiptului antic, după Barca solară a lui Keops, bogățiile lui Tutankhamon sau mormântul lui Seth I, se înscrie și așa-numita Vale a mumiilor de aur, în fapt Oaza Al Bahariya (în traducere, Oaza Nordului).

Oaza Nordului și una dintre mumiile găsite acolo

- Copita unui asin năbădăios ● Cumva o glumă aiurită? ● Ochi mari din sticlă, care hipnotizau ● Cum să faci rost de bani pentru nuntă ● 10.000 de mumii, în 200 de morminte ● Soția își privea cu afecțiune soțul

Situată la aproximativ 370 km sud-vest de Cairo și la 180 km de Valea Nilului, Bahariya a reprezentat, încă din Antichitate, o zonă de legătură între Libia și Egipt, extrem de fertilă și, astfel, atractivă în ochii multora. Ea a reușit să-și păstreze, de-a lungul multor epoci istorice, de la perioada faraonilor și până la cea arabă, poziția privilegiată datorită, în special, producției de vinuri (din curmale și struguri). Licoarea a devenit, rapid, atât componentă principală a impozitului în natură plătit de fiecare locuitor, cât, mai ales, a importurilor în cele mai în-

depărtate colțuri ale Egiptului și nu numai.

Dar, de câteva decenii, Bahariya nu mai înseamnă doar vinuri sau minereuri de fier, ci a căpătat o altfel de strălucire, de astă dată de... aur!

Așa cum s-a întâmplat de multe ori în istorie, întâmplarea a jucat un rol decisiv în scoaterea la lumină a unora dintre cele mai spectaculoase vestigii ale Egiptului antic. În primăvara anului 1996, un asin năbădăios, ce îi dăduse până atunci numeroase bătăi de cap stăpânului, vigilentul paznic al zonei, Aiad, a devenit, peste noapte, vedetă! Una dintre copitele patru-

pedului s-a prins într-o structură aparte ce se ițea din prafurile Bahariyei...

Într-un interviu, Zahi Hawass, important reprezentant al arheologiei egiptene (pentru o scurtă perioadă de timp, el a deținut și portofoliul ministerului Antichităților din Egipt, aprilie – iulie 2011), a descris momentul: „Mă aflu în plină campanie la șantierul mormintelor constructorilor de piramide [aflate în preajma piramidei de la Giza, în zona din sud-vestul Sfinxului, lucrările acolo fiind demarate încă de la începutul deceniului nouă al secolului trecut – D.M.]. Tocmai mă apucasem să

Avionul cu reacție MiG-15, care și-a dovedit superioritatea în confruntările de pe cerul coreean

stituie o circumstanță foarte favorabilă pentru noi, pentru mișcarea revoluționară mondială. Acești doi-trei ani trebuie să-i folosim cu dibăcie“. Mai departe conducătorul le-a dat „fraților mai tineri“ o serie de indicații, al căror sens ar putea fi exprimat astfel: să transforme țările lor în cazărmi, așezate alături de uzine militare. Cu întreruperi, ședința a durat până seara târziu în ziua de 12 ianuarie, când propunerile lui Stalin au fost precizate și aprobate. Un participant polonez la această întâlnire, Edward Ochab, îi relatează ziaristei Teresa Trojanskaia: „Cu inimă grea am primit

Diplomatul american George Kennan, pe aeroportul berlinez Tempelhof, în drum spre Moscova, la post, de unde va fi expulzat curând

acele «sfaturi» și perspectivele care decurgeau din ele“.

Svetlana Allilueva își amintea că în acea perioadă liderul sovietic „era supărat pe toată lumea... În iarna lui 1952 – 1953, întinericul ajunsese la paroxism. La toată nebunia se adăuga și zăngănitul armelor. Pentru un pretext neînsemnat ambasadorul S.U.A. George Kennan a fost expulzat de la Moscova. Un colonel, artilerist, camarad cu frații mei, mi-a spus confidențial în acele zile: «Ei, acum e vremea să începem, ca să recucerim, acum cât tatăl tău e în viață. Acum suntem de neînvinși!» Era cumplit să te gândești serios la așa ceva, dar era clar că aceste trăiri existau și în guvern. Oamenii se temeau să vorbească, totul era liniștit, ca înaintea furtunii“.

Trăsnetul a venit, dar în capul lui Stalin; la 1 martie a avut un atac cerebral. Congestie. Tovarășii lui, speriați, gărzile anunțate au venit să-l vadă pe liderul care își pierduse cunoștința, dar au întârziat să cheme doctorul. Cel mai tare se temeau că generalisimul își va reveni.

Aproape cinci zile și nopți a petrecut în chinuri groaznice. Potrivit mărturiei fiicei lui, liderul de la Kremlin încerca să lucreze chiar și pe patul de moarte: „Respirația îi era tot mai sacadată. În ultimele 12 ore foamea de oxigen a devenit tot mai acută. Fața, tot mai întunecată, se schimbase, treptat trăsăturile lui deveniseră de nerecunoscut, buzele se învinețiseră. În ultima oră sau două deja se sufoca. Agonia i-a fost cumplită. La un moment dat, poate chiar în ultimul minut, a deschis brusc ochii și i-a rotit

asupra tuturor care erau în preajma lui. Avea o privire îngrozită, atinsă de nebunie sau de mânie sau de groaza din fața morții, a fețelor necunoscute ale medicilor, aplecați asupra lui. Cu privirea asta i-a cuprins pe toți, le-a dat roată. Și deodată, un gest pe care nu l-am înțeles până în ziua de azi, dar nu-l pot uita, a ridicat mâna stângă (pe care o putea mișca) și parcă a arătat cu ea ceva în sus sau ne-a amenințat pe toți. Gestul a fost de neînțeles, dar amenințător...“

Figura comandantului suprem l-a urmărit în coșmaruri multe decenii la rând pe

O mână camaraderească pe gâtul unui tovarăș de idei, Viaceslav Molotov

tovarășul lui cel mai apropiat. Psihologii sunt cei care au făcut remarcă că în brațele lui Morfeu omul vede cel mai adesea ceea ce se străduiește să-și scoată din memorie, ce vrea de fapt cu tărie să uite. Probabil că de aceea Molotov a descris scena din Armaghedon, răspunzând unei întrebări a ziaristului Feliks Ciuev, dacă îl visează pe Stalin noaptea: „Nu des, dar uneori îl visez. În niște condiții total neobișnuite. Într-un oraș ruinat... Nu pot să ies deloc... Apoi mă întâlnesc cu el“.

Placa de aur cu cei patru fii ai zeului Horus

multe șantiere arheologice de pe vasta întindere a Egiptului, venea și pleca din Bahariya, lăsându-și adesea echipa să își îndeplinească sarcinile cotidiene. La urechile directorului Departamentului de antichități Ashry Shaker a ajuns însă un zvon care ar fi putut schimba radical situația. Meticulos, Shaker l-a informat imediat pe Hawass. Ar fi fost implicați cinci tineri, care, dornici să se căsătorească, s-au gândit la o soluție ingenioasă de a face banii atât de necesari pentru nuntă, pe seama șantierului arheologic din preajmă. Și, după ce s-au apucat de săpat, ar fi scos la iveală artefacte interesante. Informatorul a fost bine recompensat, iar directorul a sporit paza sitului. Probabil că tinerii au fost și ei avertizați, căci, în ciuda tuturor eforturilor depuse noapte de noapte de echipa de supraveghetori, nu au putut fi prinși în flagrant.

Echipa Hawass a fost astfel motivată să schimbe direcția cercetării. Și au scos la iveală trei morminte, din păcate je-fuite încă din cele mai îndepărtate timpuri și refolosite în epocă romană, aparținând unor demnitari locali: Ped-Ashtar, bunicul guvernatorului Zed-Khonsu-Efank (din perioada dinastiei XXVI); Thanty, nepotul lui Ped-Ash-tar, și al soției acestuia, Ta-

Nefert-Bastet. „A fost de-a dreptul un noroc că le-am găsit noi și nu au intrat acolo băieții primii, nu pentru că ar fi fost ceva important de luat, ci pentru că, în loc să-și petreacă luna de miere alături de persoanele iubite, ar fi zăcut în temniță ani buni“.

„Când le-am văzut prima dată, aproape că nu mi-am putut crede ochilor că există așa minunății! Mă priveau ca niște oa-

meni adevărați. Una dintre mumiile descoperite mi-a amintit de cartonajul folosit la Hollywood pentru filmul *Mumia*“, a declarat, impresionat, Hawass.

Pentru a le scoate la lumină, o întreagă operațiune a fost pusă pe picioare. S-au trasat patru pătrate imaginare, câte doi arheologi și 15 muncitori au primit sarcina cercetării fiecăruia în parte. În același timp, un arhitect a început să traseze o hartă cât mai exactă a sitului, iar restauratorii și conservatorii și-au pregătit trusele...

Prima mumie aurită scoasă la lumină a reprezentat o femeie micuță, de doar 1,55 m, masca funerară fiind bogat ilustrată cu reprezentări ale lui Anubis, zeitatea ce veghea

O soție părea că își privește cu afecțiune bărbatul...

complicata procedură a îmbălsămării. Coafura femeii era foarte asemănătoare cu stilul statuetelor din teracotă.

Din al treilea pătrat o structură de ceramică cu formă umană i-a impresionat pe arheologi. Ea era, în fond, un sicriu

Și, apoi, una câte una, alte și alte mumii, de copii, bărbați, femei, au început să fie readuse la suprafață. Hawass nu mai știa încotro să își îndrepte atenția. Copleșit, i-a cerut singurei femei membre a expediției, epigrafista Noha Abdel Hafiaz, să le numere.

Excavările au continuat în ritm alert. Fiecare zi de muncă începea la 06.30 dimineața și

„În Cairo vechi, am cumpărat un cap de mumie de om, pentru puțin lucru; dar fusei silit să-l arunc, pentru desgustul ce-mi pricinaia a lui vedere. Era bine păstrat. Este lucru de mirare această artă de a îmbălsăma la vechii egipteni. Când cineva vede corpuri omenesti de mai multe mii de ani întregi încă sub pânza ce le acoperă de atunci, nu poate să nu se mire de geniul acestui popor“.

Dimitrie Bolintineanu,
Călătorii la Ierusalim
în sărbătorile Paștelui
și în Egipt, 1867

curăț scheletul unui muncitor ce trudise din greu la ridicarea marii piramide. Deodată, un strigăt de uimire m-a întrerupt. Era asistentul meu, Mansour Bouriak, care m-a anunțat că se făcuse o descoperire senzațională la Bahariya. Cum îl știam pe Mansour mare hâtru (una dintre preocupările sale favorite era să mă imite în fața grupurilor de vizitatori, pentru a strânge cât mai multe hohote de râs), l-am întrebat într-o doară: «E iarăși una dintre glumele tale aiurite?!». Dar tânărul m-a privit serios și, totodată, de-a dreptul emoționat: «Nici vorbă, domnule! Însuși directorul Departamentului de antichități de la Bahariya, Ashry Shaker, este aici să ne ofere detalii...». Era 2 martie 1996. Shaker era un tip extrem de politicoș, cu barbă și mustață, un om în care, cu siguranță, te puteai încrede! Iar el mi-a relatat că un paznic al oazei a dat peste ceva cu adevărat mareț. Și nu era o simplă poveste... Se deplasase personal acolo, pentru a verifica informația. Și ceea ce zărise cu coada ochiului în necropola ce li se căsca la picioare l-a lăsat fără vorbe: o mumie ce strălucea puter-

nic în lumina dogoritoare a soarelui”.

Se naștea, astfel, una dintre istoriile senzaționale ale Egiptului antic: Valea mumiiilor de aur, situl la care se va lucra ani buni. Principalele descoperiri au fost făcute în 1996 și, respectiv, trei ani mai târziu, în 1999, întârzierea fiind cauzată de lipsa de fonduri pentru săpături și, mai ales, pentru preservarea prețioaselor descoperiri.

Situl se găsește în deșert și, chiar și în plină epocă a înființării, necropola se afla la

destul de mulți kilometri de un oraș important.

Inițial, din exterior, cum poartă numele Hawass, nu se vedeau decât așa-zise „căsuțe”, foarte joase, cu un acoperiș povârnat. Pentru a intra, trebuia să cobori câteva trepte și ajungeai sub pământ, la aproape 2,5 – 3 metri adâncime. Piatra structurii era atent tăiată, pentru a crea un fel de portic artificial.

Mumiile erau înșirate, pe aproape toată suprafața, atât în stânga, cât și în dreapta, dar și în spate, într-un gen de cavități, legate între ele de un culoar central. Totul fusese săpat într-o piatră extrem de friabilă, astfel că tavanul se prăbușise de mult, acoperind trupurile.

La primele investigații, a fost scos la iveală și un important material funerar, în special bijuterii și vase de ceremonie, recipiente din sticlă și lut, monete...

Când au fost aduse la lumină, mumiile erau extrem de negre, multe dintre ele fiind rupte în bucăți. Zahi Hawass a fost de la început extrem de sigur că se afla în fața unei importante descoperiri. Căci, cu tot praful și descompunerea acumulate de-a lungul trecerii vremii, se puteau distinge ușor măști, din care parcă îl hipnotizau ochi mari de sticlă.

Hawass a condus o echipă complexă, formată din arheologi, arhitecți, restauratori, conservatori, chiar și electricieni, dar și un artist desinator. Și-au pus tabăra de lucru în plin deșert, stabilindu-și domiciliul într-un mic hotel din apropiere. Lucrul avea să dureze luni bune, săpăturile nescotând la iveală chiar mereu artefacte spectaculoase.

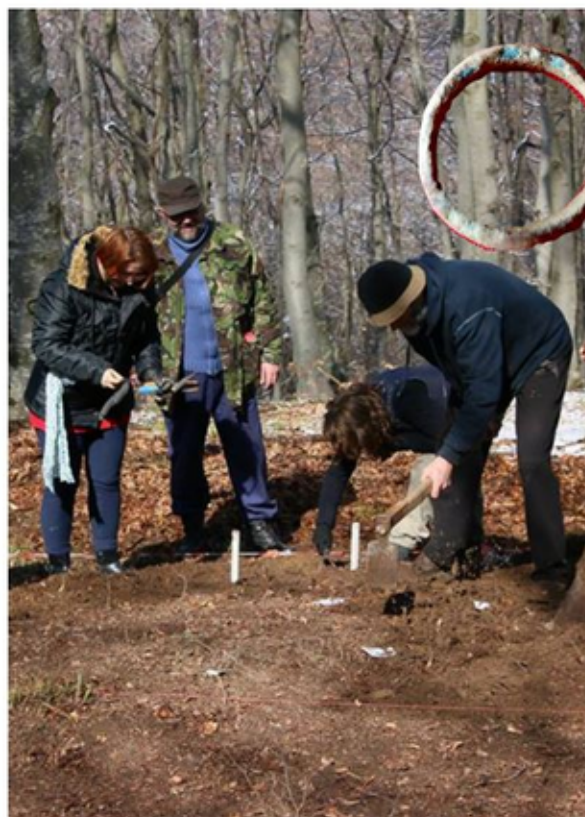
Era destul de multă liniște și în septembrie 1999. Cum Hawass era responsabil cu mai

Zahi Hawass pe șantier și una dintre descoperiri (sus)

PĂZITORII TRECĂTORILOR

Dr. HOREA POP
(Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău)

Autorul (al doilea din stânga) la Meseșenii de Sus și mai multe piese descoperite, de sus în sensul acelor de ceasornic: cataramă din bronz, o monedă grecească din bronz și o fibulă din mormânt

Mai multe cercetări de teren la cetatea dacică de la Meseșenii de Sus, județul Sălaj, au dus la constatarea că au existat încercări de jefuire a acestora de căutători de comori neidentificați. În toamna anului 2015, în apropierea fortificației, pe o terasă amenajată și locuită în epoca bronzului, au fost descoperite întâmplător, sub o piatră, două fibule și o paftă de centură, toate din fier, trecute prin foc. Piesele de factură dacică sugerau existența unor morminte de incinerare. Apropierea iernii a amânat momentul cercetării arheologice pentru stabilirea caracterului și a contextului descoperirii.

Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău a efectuat un diagnostic arheologic în luna martie a anului 2016. Acesta a fost realizat cu voluntari pasionați de istorie (Cosmina Gânță, Gheorghe Vanci, Ciprian Vanci, Ioan Andrușca, Anna Gaspar, Rareș Tărniceru, Sebastian Olaru), coordonați de arheologii Horea Pop și Cătălin Borangic (Muzeul Național al Unirii Alba Iulia). Iarna întârziată ne-a nins în prima zi, dar venirea primăverii ne-a permis continuarea cercetării.

Pieseile descoperite provin se pare de la două morminte dacice, la care s-a umblat, deranjate probabil încă din Antichitate. Toate

artefactele descoperite în sondajul nostru – două paftale, verigi din bronz, cuțitașe, fibule și alte piese din fier – sunt trecute prin foc. Au fost descoperite și topituri din bronz și argint, fragmente de fibule și coliere din argint. Alături de piesele metalice incinerate au apărut și câteva oase arse, două mărgelă din pastă de sticlă care nu prezintă urme de ardere, fiind probabil depuse la îngroparea resturilor cinerare.

Descoperiri de acest gen în Sălaj au mai fost făcute la Șimleu Silvaniei, dar și în acest caz avem de-a face doar cu resturi tot de la două morminte. În ambele situații au fost

nu se oprea decât pentru scurte răgazuri dedicate unor îmbucături pe fugă. O febră specială cuprinsese întreaga echipă. Chiar și noaptea, în puținele ore de somn, le apăreau în vise aceleași speciale mumii strălucitoare.

Bahariya oferă, de altfel, o diversitate extraordinară de mumii. Unele dintre ele erau acoperite cu un gen de cartonaj – un fel de înfășurare realizată din foi de papyrus și țesături, reacoperite cu stuc, întreaga structură urmând extrem de fidel liniile corpului.

O surpriză aparte l-a reprezentat mormântul cu numărul 54. El conținea 43 de mumii. „Nimeni nu și-a putut închipui vreodată o asemenea scenă. Un adevărat festival...”, spunea Zahi Hawass. Siluete dintr-o lume atât de îndepărtată i-au înconjurat din toate părțile. Unele dintre ele păreau surprinse în poziții mai grăitoare decât sute de cuvinte. Dintr-un colț, o soție părea că își privește cu afecțiune și astăzi bărbatul cu care a trăit o viață.

Pe suprafața întregului sit se estimează că s-ar afla peste 10.000 de corpuri ce se odih-

nesc în aproximativ 200 de morminte, multe datând din perioada secolelor IV – II î.H. Acestea ar fi rezultatele unor estimări matematice pornite de la premisa că fiecare dintre cele patru mari necropole deja studiate conținea aproximativ 50 de mumii, iar întreaga suprafață funerară de la Bahariya, ce se întinde pe circa 6 km², conține 200 de morminte. Chiar dacă mulți dintre specialiști au rămas sceptici la asemenea cifre, ei nu au putut să nu se declare încântați de multitudinea de eșantioane excepționale, care vor permite să se efectueze studii exacte cu privire la populația din epoca greco-romană în ceea ce privește durata de viață, mortalitatea, bolile ce făceau ravagii sau principiile alimentare...

Oricum, mumiile descoperite la Bahariya ne vorbesc astăzi despre istoria oazei în perioada romană, oferind, în același timp, și numeroase informații despre procesul mumificării și concepția despre viața de după moarte.

Locuitorii din zonă aparțineau unei pătri bogate, fapt atestat de materialele folosite la realizarea mumiilor, în special, foițele de aur, dar și bo-

gata ilustrație de pe cartonaje. Probabil că la realizarea lor au fost implicați meșteri locali. Istoricii consideră că mormintele ar fi fost contemporane cu ridicarea templului lui Alexandru cel Mare (332 î.H.), construcție ce se află la doar 1 km depărtare.

Iar descoperirile nu s-au oprit aici. În aprilie 2010, un comunicat al Ministerului egiptean al Culturii a semnalat scoaterea la lumină a unei alte mumii de femeie, ce și-a găsit sfârșitul în urmă cu 2.300 de ani! Sarcofagul din ghips era bogat ornamentat, în special regăsindu-se imaginea unei femei purtând veșminte romane. O tunică lungă, o eșarfă, un colier de perle, o brățară și încălțări – toate apar cu minuțiozitate din sculptura din piatră. Ochii îi erau, la rândul-i, bogat decorați, cu pietre viu colorate. Mica structură – de sub 1 m lungime – adăpostea trupul unei femei pline de bijuterii. Au impresionat, în bună măsură, mai ales dimensiunile minione ale răposatei, care, inițial, s-a crezut că ar fi fost o tânără fată. În baza unor analize speciale, s-a dovedit că a fost o femeie matură. Alături de mumiile au mai fost descoperite măști din ghips, recipiente din argilă și din sticlă, numeroase monete, dar și o placă de aur avându-i reprezentați pe cei patru fii ai zeului Horus.

Din păcate, tulburea perioadă prin care a trecut Egiptul în ultima vreme și-a pus amprenta și asupra liniștii sitului de la Bahariya. La 20 octombrie anul trecut, presa mondială anunța uciderea a cel puțin 35 de polițiști și soldați egipteni în urma confruntării cu islamiști pe drumul spre oaza situată la aproximativ 400 km de Capitală. Un mic grup extremist, Hasm, ar fi revendicat atacul. ■

Cavoul unei familii

ACADEMICIAN DINU C. GIURESCU

Ne despărțim de un savant istoric, de un cărturar patriot, de un venerabil membru al Academiei Române care, aidoma părintelui său, aidoma bunicului său, a ilustrat cu demnitate cea mai aleasă adunare a acestei țări, printr-o viață dedicată studierii trecutului național.

Dinu C. Giurescu (15 februarie 1927 – 24 aprilie 2018), căruia Academia Română – al cărei vicepreședinte a fost – îi aduce ultimul omagiu, a traversat o lungă viață de izbândă, dar și de suferințe, cu o demnitate și cu o înțelepciune pe care le-am prețuit de-a lungul a mai bine de o jumătate de veac când biografiile noastre s-au intersectat.

Membru al unei vestite familii de intelectuali care a cunoscut adesea vitregiile epocii totalitare, Dinu Giurescu a știut să rămână tânărul studios și optimist chiar și atunci când era silit să fie normator la Sovrom Construcția și a putut să-și dovedească pe deplin știința, cultura, meticulozitatea savantului atunci când într-o epocă de efemeră liberalizare a putut fi, rând pe rând, muzeograf la Muzeul de Artă, cercetător la Ministerul Afacerilor Externe, profesor mult stimat de studenți la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, dar și *visiting professor* în New Jersey și în Texas. Au fost anii cei mai rodnici, în care Dinu Giurescu a scris studiile sale despre broderiile și argintăriile noastre vechi, despre istoria medievală românească a secolelor XIV – XV, cele de istoria diplomației, ca și sintezele de istorie națională – împreună cu ilustrul său tată –, mult citite și răspândite în publicul larg.

Un grup de fruntași din Chiojdul Mic; în mijloc, Costache Giurescu, străbunicul lui Dinu C. Giurescu

La mijlocul anilor '80 ai secolului trecut Dinu Giurescu și-a dovedit cu asupra de măsură înalta conștiință civică, în tradiția neamului său de moșneni iubitori de dreptate. Când furia demolatoare, ce se voia și sistematizatoare, a regimului comunist distrugea Bucureștiul în inima sa și când propria casă părintească cădea sub bulldozere, Dinu și-a făcut auzită vocea, în tăcerea asurzitoare a momentului. S-a întâmplat atunci să ne aflăm împreună pe o nevăzută baricadă a apărării patrimoniului național, acolo unde Dinu a știut să fie ferm, convingător și de neabătut. Ajuns în Statele Unite, într-un trecător exil, el a avut marele merit – al intelectualului și al cetățeanului – de a face cunoscută lumii drama românească la care fusese martor, aceea a încercării de abolire a trecutului istoric, publicând în 1989 la New York cunoscuta sa carte *The Razing of Romania's Past* (Raderea trecutului României).

Întors în țară după normalizarea vieții noastre publice, a ilustrat cu succes Facultatea de Istorie a Universității bucureștene, Academia Română, unde a fost ales în 1990, Muzeul Țăranului Român, pe care l-a condus cu distincție – a fost din nou, pentru amândoi, un prilej de colaborare – și și-a scris numeroasele studii privitoare la comunismul românesc, studii a căror încununare a fost al X-lea volum din seria academică *Istoria Românilor*, apărut în 2013 și datorat în proporție covârșitoare lui Dinu Giurescu.

La capătul unei suferințe bărbătește îndurate, putem spune despre colegul și prietenul nostru academicianul Dinu C. Giurescu că lasă în urmă-i o moștenire culturală și o moștenire morală demne de un cărturar iubitor de țară, căruia țara îi întoarce prețuirea sa fără falie.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Academician Răzvan THEODORESCU

descoperite două paftale, argument care susține presupunerea că a fost vorba despre un număr similar de funcții. În cazul de la Meseșenii de Sus una dintre catrame este mai elaborată decât cealaltă și prezintă urmele unui placaj de bronz ornamentat, semn că a aparținut unei persoane cu rang important în cetatea dacică din zonă. De altfel, ținuta în care a fost incinerat personajul respectiv mai conținea și alte două piese care îi subliniază rangul – două fibule de argint, net superioare celor din fier.

In cele două zile de cercetări pe teren, diagnosticul a fost extins și la fortificația dacică. Au fost scoase la lumină obiecte dacice inclusiv un vârf de sulită, un vârf de lance, un topor masiv din fier, fragmente de fibule, pînteni, printre care unul cu intarsii din argint, ba chiar și o imitație de drahmă de tip Dyrhachium-Apollonia. Descoperirea paftalelor, a fibulelor încadrează atât mormintele cât și funcționarea cetății dacice la finalul secolului II î.H. și pe parcursul secolului I î.H.

Descoperirea din Sălaj completează informațiile despre dacii din nord-vest. Astfel de morminte dacice au mai fost descoperite în România, însă doar în zona Olteniei și în sudul Transilvaniei. Morminte dacice au mai fost găsite și în sudul Ucrainei și chiar în Slovacia, între cele două zone – de sud și de nord – existând până acum o zonă (din care făcea parte și Sălajul) în care nu fusese făcută nicio astfel de descoperire. Mormintele dacice de incinerare erau apanajul elitei războinice, motiv pentru care sunt destul de rare, deocamdată.

Trecerea prin Munții Meseș, pe la Meseșenii de Sus, în sectorul sud-estic al Depresiunii Șimleului, a fost blocată și supravegheată, în epoca dacică, de fortificația ridicată în punctul „Osoiul Măcăului”. În 1957 un colectiv coordonat de Vasile Lucăcel,

Delimitarea locului de săpătură la Meseșenii de Sus

primul director al Muzeului din Zalău, efectua un sondaj în stațiunea preistorică tocmai identificată de la Meseșenii de Sus – „Osoiul Măcăului” –, fiind descoperite materiale ceramice de factură Wietenberg (o cultură a bronzului mijlociu din Transilvania), dar niciun complex

arheologic. Din acest sondaj, de mică anvergură, provin însă câteva fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna și la roată databile în intervalul sfârșitul secolelor II–I î.H. și un vârf de spadă de tip celtic din fier.

Acropola, punctul cel mai înalt al fortificației, este de fapt o amenajare dacică cu, probabil, o dublă circumvalație. Platoul superior are diametrele de 40x20 m. Măsurat din exteriorul circumvalației mari fortificația are diametrele de 80x40 m. Doar valul interior este mai bine păstrat, ca și șanțul încă vizibil. Șanțul este larg acum de 5 m, adânc de 0,5 m. În spatele șanțului, cu piatra și pământul scoase din acesta, a fost ridicat un val înalt acum de 1,5 – 2 m, lat la bază de aproximativ 7 m, iar pe coamă de 3 – 4 m în zona căii de acces dinspre Meseș. În spatele acestei fortificații era protejat un platou oval orientat S–N, aplecat spre N.

În continuarea capătului nordic se poate observa o terasă semilunară cu o lungime de 95 m și o lățime (pe direcția axului mare al cetății) de aproximativ 35 m, dispusă la o altitudine inferioară platoului superior (30 m diferență de nivel). Pe acesta au fost realizate și depunerile funerare.

Pe teren se mai pot observa urmele sondajelor mai vechi, nevalorificate științific. Materialele arheologice existente în colecțiile Muzeului din Zalău sunt puține și irelevante. Cercetarea propusă pentru anul 2018 intenționează să stabilească raportul cronologic dintre cetate și depunerea funerară și totodată elementele constructive ale fortificației. ■

*Un camion al Crucii Roșii pus la dispoziție prin Planul Marshall
transportă plasmă în Olanda*

Copii greci primesc alimente...

ALBUM ISTORIC

La sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial Europa era distrusă, iar ritmul de refacere era foarte lent. La 5 iunie 1947 secretarul de Stat american George Marshall a anunțat planul ce îl va purta numele, menit să accelereze reconstrucția Europei. Au beneficiat de acest program de ajutor economic 16 țări europene. Sub presiunea Moscovei, care dorea să controleze ea banii oferți de americani și pentru aceste țări, statele est-europene au fost obligate să refuze fondurile oferite prin Planul Marshall.

Din iulie 1945 până în iunie 1946 S.U.A. a trimis 16,5 milioane de tone de hrană, în special grâu, către Europa și Japonia. Prin Planul Marshall Statele Unite au dat țărilor beneficiare peste 13 miliarde de dolari (110 miliarde la valoarea din 2013). Datorită acestui program, Europa de Vest a cunoscut cea mai importantă perioadă de creștere economică din istorie.

La sfârșitul anului 1951 Planul Marshall a fost înlocuit de Mutual Security Plan (Planul de Securitate Comună). Prin noul program S.U.A. au acordat 7 miliarde de dolari anual, până în 1961.

*Președintele american Harry Truman semnează
legea prin care era demarat Planul Marshall, 3 aprilie 1948*

În Grecia au ajuns milioane de tone de hrană

Primele ajutoare venite prin planul Marshall sosesc în Franța

...iar cei francezi penicilină, oferite prin Planul Marshall

*Lucrări de refacere a infrastructurii rutiere
executate în Germania cu utilaje
aduse prin program american de ajutor*

Constantin Garoflid

Moșteniri culturale. Proprietatea...

În primul rând, principala „proprietate” a țăranului liber, pământul, a fost una devălmașă, apoi legată de spițele de neam în satele umblătoare pe moși, iar în final una comună a gospodăriei. Pe de altă parte – și poate mai important – obștea a fost multă vreme un subiect juridic colectiv în relațiile cu Domnia. De asemenea, „de la Moruzi și până la 1864, tiersajul stabilea doar treimea boierului față de obștea satului”, nu față de membrii acestei obști. Urme ale acestei devălmașii pot fi observate chiar și în cazul satelor de clăcași, care, „după exproprierea de la 1864, după împroprietărirea individuală a clăcașilor [...], au continuat a trăi în devălmașie” – ne amintește Henri Stahl.

În 1891, Mihail Kogălniceanu, susținător al unor reforme liberale centrate pe proprietatea individuală, trebuia să recunoască: „Sunt 27 de ani de când legea rurală s-a aplicat și până azi nu s-au delimitat încă proprietățile celor împământeniți la 1864. Cei ce au aplicat legea rurală s-au mărginit a face,

„moșteniri culturale” fără de care este greu de înțeles atât parcursul istoric al României, cât și starea actuală a națiunii. Câteva dintre acestea este util să ni le (re)amintim.

În fiecare sat, două părți: partea proprietarului și partea locuitorilor, fără a delimita locul fiecărui satean. Astfel, azi încă sâtenii posedă pământurile lor în indiviziune”.

Și situația continuă: „Decretul din decembrie 1918 nu prevedea nicio dispoziție pentru împroprietărire, care urma să fie făcută după o lege specială mai târziu. Pământul expropriat trebuia cultivat în obște” – constata Garoflid, fost ministru al Agriculturii, la rândul său, în 1938. De unde și concluzia generală a lui Henri Stahl, în 1938: „Un veac întreg, sâtenii n-au făcut altceva decât să răstălmăcească în duh devălmaș toate reformele statului și, paradoxal, seria de împroprietăriri cari au urmat nu au dus la o întărire a spiritului de proprietate individual, ci dimpotrivă la întărirea credinței într-o devălmașie a tuturor pământurilor țării, din care ei, sâtenii, aveau dreptul să folosească după nevoie, evident plătind impozite și dijma”. Tot mai mult limitată la nivel comunitar, devălmașia se reproduce apoi *sui-generis* la nivelul gospodăriei. Aici, „noțiunea juridică de proprietate este [...] înlocuită printr-un fapt, anume: prestarea muncii în colectivitate”, remarca Henri Stahl, în 1959. Legile funciare post-comuniste reproduc și ele, *sui-generis*, acest model: beneficiarul „reîmproprietăririi” continuă să nu fie individul, ci gospodăria acestuia. La oraș, retrocedarea locuințelor i-a făcut pe vechii chiriași să iasă în stradă pentru a-și clama îndreptățirea: noi am îngrijit (am prestat munci în colectivitatea

familiei noastre – ar fi zis Stahl) – această casă zeci de ani! – constata antropologul italian Filippo Zerilli către sfârșitul anilor 1990.

În acest caz, moștenirea istorică, întărită *sui-generis* de decenii de comunism și „proprietate colectivă”, constă într-o slabă sau difuză cultură a proprietății indivi-

Casă din Boinești, localitate din județul Satu Mare, în perioada interbelică

1918 – 2018

Cum era și cum este astăzi românul? Continuăm cu partea a doua a articolului.

CUM SĂ CONSTRUIEȘTI O NAȚIUNE MODERNĂ CU O SOCIETATE TRADIȚIONALĂ?

VINTILĂ MIHĂILESCU

Un bun cunoscător al Greciei și al construcției sale naționale, Michael Herzfeld, caracteriza contextul balcanic general în felul următor: „Aceste comunități [țărănești] marginale sunt societăți de relații față-în-față. Pentru audiența internațională, politică și economică, leaderii naționali le prezintă ca fiind atipice în contextul noii realități, modernă și cuprinsă într-un nexus complex de relații globale. Cu toate acestea, pentru promovarea turistică, adesea auto-umilitoare, și în folclorul romantic al elitelor urbane, ele reprezintă esența națională. Această disjuncție creează o stare perenă de jenă: cum poate fi tradiția reformulată ca modernitate și răzmerița (locală) ca iubire de independență (națională)? Pe măsură ce statul își asumă, pentru propriile interese, idiomurile locale de moralitate, obiceiuri și solidaritate de rudenie, el discreditează tocmai aceste practici locale ca fiind supraviețuiri conservatoare, tradiție pitorească, respectiv familism – toate acestea fiind obstacole serioase în calea unei viziuni raționaliste moderne despre națiunea-stat europeană“.

După cum am arătat în prima parte a articolului, această componentă structurală a „societății țărănești“ a definit în cea mai mare

parte contextul social-politic și economic al construcției noastre naționale. De asemenea, ea a lăsat, previzibil, și o serie de

Bibliotecă rurală ambulantă...

...oralitatea

O societate „orală” se referă la o populație în care mijloacele de comunicare, cu tot ce implică acestea la nivel cultural mai general, sunt fundamentale orale; este deci vorba despre „societăți de relații față-în-față”, interpersonale și de intercunoaștere, și nu neapărat despre societăți analfabete. Ele sunt modelate de o raționalitate distinctă de societățile scrisului, guvernate de „rațiunea grafică”, despre care vorbește antropologul britanic Jack Goody (1919 – 2015). De aici derivă și câteva caracteristici esențiale: a) încrederea socială va fi mai degrabă o *încredere interpersonală*, reticentă față de instituțiile abstracte ale statului și normele sau legile autorităților; b) normativitatea va fi una cutumiară, mai apropiată de *gura satului* și de *adâlmăș* decât de *palatul de justiție* și de *contract* – mai supusă deci autorității *morale* decât celei (doar) *legale*; c) în lipsa unui recurs sistematic la acte scrise, oralitatea implică o *slăbiciune congenitală a birocratiei*: nu există birocratie funcțională fără o suficientă cultură a scrisului – preciza și sociologul german Max Weber (1864 – 1920); d) o *religiozitate cutumiară*, ce se bazează în mare parte pe tradițiile orale și practicile locale (adesea deloc străine de practici precreștine) și mai puțin pe textul Scripturii (multă vreme, mulți preoți de sat erau și ei analfabeți...); e) în sfârșit, o *temporalitate difuză*, între

„cândva, de mult” și „mai vedem...”, deschisă astfel mai degrabă spre mitologizarea trecutului, respectiv spre eludarea planificării pe termen mediu și lung a viitorului.

Excepția Transilvaniei

În anumite privințe, lucrurile au stat puțin diferit în Transilvania. Și aceasta nu doar din cauza diferențelor structurale dintre Imperiul Habsburgic și cel Otoman sau din cauza statutului în multe privințe diferit al românilor din Transilvania, ci și ca o consecință a organizării deosebite a țăranimii din această regiune. Dacă în Vechiul Regat satele erau organizate în obști, după cum am văzut, administrația austro-ungară a impus tuturor așezărilor (fără a reuși pretutindeni) modelul sășesc al „Vecinătății” (*Nachbarschaft*). Aceasta consta în „asocierea” a 40 – 50 de gospodării de proximitate: criteriul nu mai era deci *rudenian*, ci *teritoriul* – ceea ce deja este o diferență fundamentală. Apoi, aceste „Vecinătăți” erau conduse de un „tată de Vecinătate”, ales nu de rudele în vârstă ale neamului. Și mai important poate, relațiile de vecinătate nu erau reglementate de „gura satului”, ci de statute scrise, care consfințeau pentru toți și totdeauna obligațiile fiecărui sătean (altminteri cam aceleași cu cele „de bun simț” apărute pretutindeni), stipulând și „amenzile” în bani pentru fiecare încălcare în parte a acestor obligații. Cu țărani la fel de analfabeți, cultura era însă una a scri-

... și imagine dintr-o hală de la Reșița, în interbelic

duale și, implicit, a individualismului în sensul modern al termenului. Reactiv, acest *individualism original* se manifestă mai degrabă prin forme de egocentrism și apropiere a colectivului: „Atenție, trotuar privat!“ – stătea scris pe sfoara cu care un cetățean din București își îngrădise trotuarul din fața casei acum câțiva ani...

... rudenia...

Aceste relații de proprietate dominant comunitare au întreținut și consolidat importanța rudeniei, a neamului și familiei: viața și munca se desfășurau în acest cadru, atât la țară, cât și în neamurile boieresti sau noile familii burgheze. Un apanaj al acestui „familism“ a fost și „nepotismul“, util și vizibil mai degrabă în cazul elitelor politice. În acest sens, Constanța Vintilă-Ghițulescu redă, printre altele, următoarea confesiune a domnitorului Grigore Alexandru Ghica (1849 – 1853; 1854 –

1856): „Cu rușinea mea mărturisesc că, în timp de șase ani, cât am guvernat Moldova, am făcut o mulțime de nedreptăți și de nelegiuiri. Însă ce era eu să fac, când eram în înrudire și amicitie cu toți boierii? Cum era să nu pun eu ministru pe vărul meu, logofăt mare, pe cuscrul meu, postelnic, pe fiul meu, președinte al Divanului, pe cumnatul meu, ispravnic, pe nepoți și pe amici, privighetori și polițai, pe oamenii acestora. Și dacă vreunul dintre ei nedreptăța pe oameni, dacă ei condamnau pe nevinovați, dacă răpiau fațiș onorul și averea cuiva, ce era să fac eu? Puteam să fiu eu întotdeauna drept? Dacă-i depărtam din funcție, trebuia să rânduiesc pe alții tot ca dânsii, pentru că Regulamentul Organic nu-mi permitea să pun pe oricine cu merite“.

Nici măcar comunismul nu a reușit decât în mică măsură să spargă aceste solidarități. Industrializarea și urbanizarea au descompus, ce-i drept, gospodăria țărănească, dar generând doar în mică măsură „familii muncitorești“, urbane și moderne, așa cum și-a dorit. În majoritatea cazurilor, s-au configurat „gospodării difuze“, alcătuite dintr-o parte fixă, rămasă în gospodăria-mată de la țară, și o parte mobilă, stabilită la oraș sau făcând naveta în fabricile din proximitate. Între aceste două părți s-au păstrat însă, în marea majoritate a cazurilor, relații sistematice de schimb și de „prestare a muncii în colectivitate“, de natură să mențină gospodăria ca unitate socială

funcțională. Mi-grația post-comunistă nu a făcut decât să adapteze această „gospodărie difuză“ la noile condiții geopolitice.

Moștenim pe această linie un cult, măcar declarativ, al familiei, aceasta continuând să se afle pe primul loc al valorilor românilor în toate sondajele. De asemenea, familia (din

Replica românului, când se confruntă cu dezastre naturale sau abuzuri: „Așa a vrut Dumnezeu!“

ce în ce mai puțin rudenia extinsă) constituie principalul spațiu social investit cu încredere și sursă a solidarităților primare. În ceea ce privește „nepotismul“ asociat acestui „familism“, trebuie precizat faptul că, prelungit în afaceri și politică după căderea comunismului, acesta a dus mai degrabă la conflicte familiale și rupturi definitive între rude devenite „parteneri de afaceri“. O schimbare s-a produs astfel în această privință, „nepotismul“ fiind înlocuit tot mai mult cu „clientelismul“, care, deși la fel de depărtat de „meritocrația“ dezirabilă, este totuși mai flexibil și adaptat la piață decât solidaritățile restrictive ale rudeniei: rudele ți le dă Dumnezeu, „clienții“ ți-i alegi singur....

STUDIILE IULIEI HASDEU LA PARIS

Dr. JENICA TABACU

Scrisorile Iuliei către Bogdan Petriceicu Hasdeu povestesc cum i-a fost viața la Paris, între anii 1881 și 1888, alături de mamă, departe de tată: coplesitorul program de studii, în vederea tre-

Parisul în 1885 și o imagine a Iuliei Hasdeu din acei ani

cerii examenului de bacalaureat, lipsurile materiale, savantul fiind singurul susținător

Despărțirea copilei de tată și plecarea sa, împreună cu mama, în vara anului 1881, la Brașov, apoi la Paris, s-a produs din cauza neînțelegerilor dintre părinți, soția acuzându-l pe savant de infidelitate. Insuficient de convingător, Hasdeu rămânea singur în București, având preocupările sale de la Arhive, unde era director, de la Universitate, unde ținea cursul de filologie comparată, adăugându-se, la toate acestea, implicarea sa în bătăliile politice, gazetăria, ședințele academice etc.

Fetița, în vârstă de 12 ani, absolvise, în 1881, Gimnaziul „Sf. Sava”.

Primii ani la Paris

„Mai întâi, nu mă pot despărți nici de d-ta, nici de d-nei”, recunoștea fetița către tată, implorând ajutorul acestuia pentru a o convinge pe mamă să renunțe la gândul de a pleca, împreună cu ea, în Franța. Iulia se simțea „foarte încurcată”. Cu toate acestea, la 26 august ajungeau în Paris și

al existenței celor două Iulii, soția și fiica, în capitala Franței, precara stare de sănătate a copilei care, se pare, suferea de mai mulți ani de tuberculoză pulmonară, dar și rarele momente de bucurie.

Depeșele au apărut pentru prima dată în Coresponzența B.P. Hasdeu – Iulia Hasdeu, din lucrarea Documente și manuscrise literare, 1976, ediție publicată, adnotată și comentată de Paul Cornea, Elena Piru și Roxana Sorescu. Pornind de la lectura acestora am simțit dorința de a traduce scrisorile Iuliei, fiindcă doar printr-o transpunere în limba română publicul larg avea acces la ele, fiind publicate ulterior în două volume, la Editura Vestala: „Iulia Hasdeu Epistole către tatăl său, B.P. Hasdeu” (2015) și „O corespondență pentru eternitate” (2016), în cea de pe urmă fiind inserate și scrisorile savantului către fiica sa.

închiriau apartamentul din imobilul de la numărul 28, pe strada Saint Sulpice. Doamna Hasdeu și-a înscris copila la Colegiul „Séguier” (liceu de fete), deși dorese mult ca Iulia să urmeze cursurile la un liceu de băieți, pentru că acolo predau cei mai buni profesori. „Mă voi sili să te mulțumesc prin silință la învățătură”, îi scria tatălui, în decembrie 1881. Regreta că nu a putut asculta discursul părintelui ei, la dezvelirea statuii lui I.H. Rădulescu, publicat în ziarul *Românul*, și era mândră că

sului, a normelor și contractelor și cultiva în mai mare măsură responsabilitatea individului decât în satele de dincolo de Carpați.

Înseamnă toate acestea că suntem prizonierii aceleiași „mentalități” și că nimic nu s-a schimbat de o sută și ceva de ani? Cătuși de puțin! Nu am ajuns din urmă „țările capitaliste”, așa cum își dorea Ceaușescu (și nu a fost singurul care să nutrească astfel de ambiții...), dar trebuie să recunoaștem că am parcurs un drum impresionant – cu condiția însă de a ne aduce aminte de unde am (re)pornit la fiecare „europenizare” și după fiecare „criză”... În termeni strict macro-economi (PIB/capita), tabelul următor este suficient de grăitor:

Repartiția profund inegală a avuției naționale, o problemă care se agravează

Țară	1870	1913	1879/ 1913	1937	1937/ 1950*	1950/ 1990**	1989/ 2017***
Albania						+148%	+309%
Bulgaria	0.81	1.45	+80%	1.45	+8%	+250%	+145%
Grecia	0.98	1.45	+48%	1.45	+24%	+454%	+106%
România	1.14	1.70	+50%	1.17	-38%	+195%	+219%
Serbia/ Jugoslavia	0.60	1.06	+77%	1.06	+45%	+255%	+48%
Europa	1.68	2.68	+60%	3.22	+11%	+196%	+164%

* GDP per capita \$ in 1990 international prices. Sursa: Broadberry and Klein, 2011

** GDP per capita \$ in 1990 international prices. Sursa: Eurostat

*** GDP per capita at current PPP\$. Sursă: World Economic Outlook, IMF

Dacă România nu a mai atins niciodată un PIB/capita de 68% din media europeană, ca în 1870 (33% în 1950, 58% în prezent), aceasta nu înseamnă că nu a înregistrat, ciclic, și perioade de creștere economică relativ spectaculoase – ca în ultimii ani, de pildă. Problema semi-constantă a rămas repartitia profund inegală a avuției naționale, adică, *grosso modo*, între urban și rural. Mai exact, dacă ritmul de dezvoltare economică a fost într-adevăr unul spectaculos în ultima vreme, coeficientul Gini (arată disproporția în distribuirea veniturilor sau averilor, un indice al inegalității) a crescut și el, iar raportul dintre

cei mai săraci 20% dintre români și cei mai bogați 20% a ajuns la 8.3.

Din cu totul alt punct de vedere, chiar și disputele și conflictele actuale, de pildă, referitoare la drepturile de proprietate, drepturile individului, valorile familiei, ortodoxie, birocrație sau pur și simplu cele referitoare la încrederea socială, nu ar fi avut motiv să existe dacă lucrurile nu s-ar fi schimbat atât de profund în toată această perioadă. Ce pare să se repete însă, provocând astfel un soi de circularitate a discursului, este o indecizie pasional-metafizică: oare *schimbarea* a fost/este bună sau nu?... ■

rului morții lui Pierre Corneille. La Teatrul Odéon, din Paris, celebrul actor Chelles recita în onoarea poetului, lângă bustul lui Corneille, înconjurat de actori.

După campania electorală din 1884, când Hasdeu era ales deputat pentru colegiul III, din Dolj, Iulia îl întreba: „Sincer, de ce să fii deputat?“. „De ce vrei să sacrifici Arhivele – loc sigur, excelent, indispensabil – pentru o vanitate, îndrăznesc s-o spun?“ continua Iulia. Mesajul doamnei Hasdeu, urmând celui al fiicei, era dur, sincer, tranșant: „ai făcut prostia de a fi deputat“. Cele două variante de anulare a stării de incompatibilitate în care se afla Hasdeu (fiind plătit din banii statului ca director al Arhivelor și ca deputat), propuse de soție, erau: director la Arhive și onorific, deputat, sau renunțarea la Arhive, „sacrificiu dureros“, în favoarea deputăției. Hasdeu opta pentru varianta lui, demisionând din Camera Deputaților și rămânând directorul Arhivelor.

În 1885, deși înfruntau greutăți materiale, doamna Hasdeu angaja pe renumiți profesori Elwall (engleză), Peytraud (istorie și geografie), Lavigne (limba latină, literatura greacă și literatura latină), pe lângă vechiul Chabault (greacă și gramatica limbii franceze) și profesorul de muzică. Încheia socotelile cu acuarelistul Herst și o înscrisa pe Iulia la atelierul de pictură al lui Diogène Maillart, deținător al Premiului Romei.

Răcelile repetate, însoțite de tuse, o făceau deseori pe

O fotografie...

copilă să rămână acasă. „Mă plictisesc tare; sunt tristă; nu am ieșit de trei zile; suspin după aer și mișcare“, i se confesa tatălui. „Ai mei 15 ani [...] nu se acomodează cu această viață de pustnică“. Chinuită de o „răceală oribilă“, ea admira, în acel timp, grandoarea aniversării lui Victor Hugo, la Paris, despre care scria tatălui: „Ce bătrânețe! Ce glorie! Fericit poetul care își vede astfel încoronat geniul! Fericită națiunea care știe să onoreze astfel talentul!“

Dorul de casă o cuprindea și, sub stăpânirea lui, îi declara savantului, cu o sinceritate dureroasă: „iubesc mult Parisul, dar aș vrea să mă revăd, pentru o zi doar, în vechia mea curte de la Mihai Vodă“. Dorința Iuliei de a fi veșnic copil devenea din ce în ce mai puternică, odată cu trecerea anilor. „În ciuda celor 15 ani ai mei, rochiile mele lungi și părului meu, coafat în coc, vreau să fiu și voi fi totdeauna copil“.

Vasile Alecsandri fusese numit ambasador la Paris, începând cu luna martie, a

anului 1885. „L-am privit totdeauna pe dl Alecsandri ca pe cel mai mare poet al României“, scria ea și adăuga că stilul său era „de o armonie încântătoare“, în drame părrând că-l inspirase literatura lui Hugo, iar în pictarea scenelor câmpenești semănând cu George Sand.

Sărbătorile de Paști, din acel an, le petrecea cu mama, la domiciliu, fiindcă, din nou, răceala și tusea o împiedicau să iasă. Totuși, existase o excepție: cele două, mama și fiica, au vizitat expoziția lui Eugène Delacroix, despre care Iulia scria lui Hasdeu că era „Victor Hugo al paletelor [...] Am, într-adevăr, nevoie să scriu toate aceste lucruri cuiva; prietenele mele nu mă înțeleg“ îi mărturisea tatălui. Din ziarele franceze afla despre moartea lui C.A. Rosetti, pe care îl considera „un mare om de stat, un abil politician“, care „a făcut, în mod sigur, mult bine României“. Admira faptul că politicianul nu dorise „niciun doliu, nicio ceremonie, nicio politică“.

Iulia citea cu atenție fragmentele dicționarului *Etymologicum Magnum Romaniae*, publicate de Hasdeu în *România liberă*, și sugera tatălui ideea de a realiza și un dicționar mai puțin academic, „apt să fie util tuturor inteligențelor“, fiindcă primul era „excelent pentru erudiți, pentru oamenii care se ocupă, în special, cu studii literare și lingvistice“. Tânăra se mira că în România nu sunt respectate regulile gramaticii, ziarele conținând „frază fără coadă, nici cap,

Hasdeu făcuse parte din delegația care adusese, de la Craiova la București, steagul lui Tudor Vladimirescu. Iulia suferea de răceli repetate, motiv pentru care medicul îi prescria „băi de mare, în timpul vacanței“.

În 1882, în timpul verii, B.P. Hasdeu călătorea la Paris, unde familia s-a întregit pentru scurt timp. Soția savantului, conștientă de lipsa banilor, dorea în acea perioadă să ofere găzduire unor studenți români. Dorința nu i s-a împlinit. Și totuși, în ciuda situației dificile în care se găseau, doamna Hasdeu a angajat pentru Iulia profesori renumiți, plătiți ca atare. Profesorul Pierre Levasseur, istoric și geograf francez, aflat în inspecție la una dintre orele de istorie ale tinerei, fusese convins că era franțuzoaică, deoarece fiica lui Hasdeu

vorbea limba lui Molière „ca o pariziancă“.

În anul următor, la 24 aprilie, copila îi mărturisea tatălui, în depeșa datată 9 mai 1883: „am avut dureri de cap; am tușit; a venit doctorul [...] Mă doare capul; sunt câteodată foarte obosită și mă simt de o slăbiciune extremă“. La recomandările medicului lua „pilule de fier“, făcea băi de sulf și plimbări, de două ori pe săptămână, în Bois de Boulogne. „Mi-e teamă că iubesc Parisul prea mult pentru o româncă“, scria cu dorul de București, unde spera să revină pentru câteva săptămâni.

În octombrie începea lecțiile de desen, particulare, cu acuarelistul Herst, profesorul său de la colegiu. „Dacă fiica are geniu, e greșeala d-tale“, îi atrăgea atenția lui B.P. Hasdeu, cu fin umor. Veștile, precum: „sunt mereu prima în clasă“, „am lăsat-o pe Margaret Scott departe, în urma mea“, îl bucurau pe tată.

În primele zile ale anului 1884, pe lângă răceala „atroce“, instalată din nou în trupul fetei, mama era „disperată, bolnavă, devorată de neliniște, de suferință din pricina lipsei banilor“. Din acest motiv mergeau rar la teatru. La balul colegiului, organizat în februarie, Iulia purta costumul popular al mamei sale, încân-

tând pe toată lumea, îndeosebi pe profesorul Michel Bréal, care remarcă frumusețea adolescentei costumate în „țărancă româncă“ și era la curent cu faptul că ea făcea „atât de bune compuneri franțuzești“.

În martie, doamna Hasdeu a luat decizia de a-și retrace fiica de la colegiu, din cauza nedreptăților săvârșite de unii profesori care acordau note în funcție de anumite preferințe pentru eleve. Charles Chabault și Aumont erau angajați de doamna Hasdeu, pentru lecțiile particulare ale Iuliei, de greacă și latină. Adolescența începea să picteze în ulei, continuând cursurile cu Auguste Herst. Vara, familia Hasdeu, întregită, petrecea un frumos sejur în Elveția, de unde, la întoarcere, separându-se de savant, cele două Iulii s-au oprit pentru două zile la Dijon, dându-și răgazul de a vizita principalele atracții turistice: muzeul și bisericile.

Dorul de casă

Ziarele românești le ofereau informații și, câteodată, vești triste din țară. Despre politica dusă pe malurile Dâmboviței, Iulia constata că „multe partide“ generează „multe uri“ și că unii „se îmbogățesc luând banii celor ce muncesc într-un regat fără industrie, fără comerț“.

„Dacă nu am putut să merg la Rouen, cel puțin pot spune că sufletul meu a fost acolo și l-am sărbătorit pe poetul meu drag în mine însămi“, scria Iulia, copleșită de veștile despre comemorarea grandioasă, în 1884, a bicentena-

Cu părinții

bănuiau că, atunci când, după cum povestea, „culcându-mă, am tușit și, deodată, un val de sânge mi-a urcat în gură [...] am umplut două batiste complet“, tuberculoza era instalată și cauza respectivele simptome. Iulia suferea de câțiva ani de dureri în piept și de cap, de tuse și de obo-seală.

De parcă facultatea nu ar fi fost suficientă, Iulia se înscria și la cursul fiziologistului Jules Soury, de la Școala de Înalte Studii din Paris, cu speranța că titlul obținut la definitivarea lui era mai important decât acela de „licențiat“.

Din 8 martie, Iulia începea lecțiile de canto, cu tenorul Lawers, la domiciliul acestuia, ca să-și cultive vocea pentru ea și pentru apropiați, nicidecum pentru o carieră muzicală. „Nimic nu mă interesează și nu mă amuză [mai mult] decât să discut știință, literatură sau artă cu colegii mei de la Sorbona sau cu profesorii mei, sau cu prietenii mei, domnii Leger, Maillart, Martha“. Vizitele pe care le făcea familiilor franceze, cu reputație, precum cea la văduva istoricului Jules Michelet, filoromân, lăsau o puternică impresie în sufletul copilei.

În acel timp, savantul intra în posesia averii părintești, din Basarabia, de la Cristinești Hotinului. Urma ca prin vânzarea moșiei să asigure „independența Lilicăi“ și să

împlinească „visul de aur“ al soției, de a-i construi o casă în București. Mama și fiica se întorceau în România, în timpul vacanței de vară, din 1887. Câteva zile au petrecut la Curtea de Argeș, în compania lui Hasdeu și a câtorva apropiați, între care: episcopul Argeșului, Ghendăie, istoricul Ionescu-Gion și alții.

Desen de Sava Henția

Din 7 noiembrie, Iulia era studentă în al doilea an de studii, la Sorbona. La 15 decembrie, apărea în București primul număr al periodicului *Revista Nouă*, sub directoratul lui B.P. Hasdeu. Observațiile Iuliei despre materialele publicate sunt și elogioase, dar și critice, uneori. Recomanda lui Hasdeu și alți colaboratori, în afara celor din comitetul redacțional, un fel de autori „de schimb“, pentru ca publicația să nu plictisească cititorii. Ea însăși îi promitea nuvela *Sanda*, dar amâna mereu copierea textului, din motive medicale.

Cuibărită de ani în plămâni Iuliei, ftizia nu avea încă leac. În zadar cei mai buni doctori din Paris, specialiști

în suferințe pulmonare, au consultat-o și i-au prescris medicație și alte intervenții greu de suportat. Medicii recomandaseră fetei să-și întrerupă studiile pentru a face cure de aer, în sudul Franței, timp îndelungat. Accesele de tuse, continue, o slăbeau mult, încât rămânea la pat zile în șir.

Destinul a făcut ca fiica lui Hasdeu să fie atinsă de aripa morții, la 29 septembrie 1888, sub privirile îngrozite ale părinților, în apartamentul pe care familia îl ocupa în vecinătatea Arhivelor, la Mănăstirea Mihai-Vodă. În iunie se întorsese cu mama acasă, după scurtul sejur la Giron-sur-Montraux, în cantonul Vaud, din Elveția. În țară, părinții și-au însoțit copila, pentru ultima cură de aer, la Mănăstirea Agapia.

Multe și emoționante scrisori de condoleanțe, din România și din străinătate, îndeosebi din Paris, au primit nefericii părinți. Profesorul Iuliei, Charles Lavigne, cel care o văzuse crescând ca „un copil de elită“, fondase, după cum îi scria lui Hasdeu, „pe un spirit superior speranțe deja în mare parte realizate“. Mai târziu, Louis Leger își exprima și el admirația pentru poetă: „Franța era pentru Iulia însăși patria inteligenței. Să păstrăm cu pioșenie amintirea acestei tinere străine, care visa la un loc printre maeștrii noștri și al cărei nume merită să fie înscris alături de al lor“.

întortocheate, adesea de neînțeles“.

Moartea lui Victor Hugo și bacalaureatul

La 22 mai 1885, ora 1, după-amiaza, Victor Hugo murea în apartamentul său, din strada Eylau. „Am simțit ca o lovitură de pumnal în inimă“, se confesa tatălui, care afla că cele două Iulii merseseră la casa lui Hugo, unde fusese depus corpul defunctului, și fata, pe registrul de condoleanțe, scrisese următoarele: „Doamna și dra Hasdeu, din colonia românească, celui mai mare dintre poeți, celui mai mare dintre cetățeni!“.

Iulia se pregătea intens pentru prima etapă a bacalaureatului, la: greacă, latină, geografie și istorie. În noiembrie era bacalaureată și tatăl, aflând de rezultatele fiicei, alerga în toate părțile să anunțe vestea. Familia profesorului Elwall oferea un dineu în onoarea bacalaureatei care, la 14 noiembrie 1885, împlinea 16 ani. „O! Vârsta cea mai frumoasă! Regret cei 15 ani ai mei, totuși!“ scria tânăra. Iulia continua pregătirea pentru a doua și ultima etapă a bacalaureatului, cea științifică, ce urma să aibă loc în 1886. În acel timp studia filosofia cu profesorul Izoulet, de la renumitul Liceu „Henri IV“ (de băieți), pe care doamna Hasdeu îl poreclise „Sfinxul“, și matematica, cu Bézodis.

Tinerei nu-i plăceau balurile sau alte genuri de mon-

... și un tablou
îi surprind chipul

denități. „A face din dans un lucru serios mi se pare ridicol [...] dansul și filosofia nu merg bine împreună“. Acuzată de o altă româncă, studentă la Drept, Sarmiza Bilescu, că nu mai știa limba maternă și că și-a uitat țara, Lilica (numele de alint al Iuliei) își asigura părintele că „fiica lui Hasdeu nu-și va uita niciodată patria și dacă nu strig tuturor trecătorilor că știu româna, este pentru că o port în inimă și, prin urmare, nu mă tem că voi putea vreodată s-o uit“.

În 1886, la începutul lui martie, Boleslav, unchiul savantului, se stingea din viață, la Hacking, lângă Viena. Primind vestea de la soția acestuia, mama și fiica o comunicau lui Hasdeu, la 16 martie, ziua în care o primiseră. Relațiile cu familia unchiului nu erau cordiale din pricina suspiciunilor mătușii care o bănuia pe doamna Hasdeu că vâna moștenirea. „Îl iubeam sincer“, mărturisea fata,

adăugând totodată că și mama lăcrimase „cu părere de rău“, căci nu avusese prilejul să se dezvinovățească în fața unchiului.

Dorea „cu ardoare“ să treacă și de ultima etapă a bacalaureatului, pentru două motive: să se înscrie la facultate și să poată reveni acasă, fiindcă dorul de locurile, oamenii și animalele dragi o mistuia.

„În sfârșit iată-mă bacalaureată complet!“ își anunța tatăl, la 24 iulie 1886. După zilele de vacanță petrecute de mamă și fiică în România, Iulia se înscria, în octombrie, la Facultatea de Litere din cadrul Universității Sorbona. „Muncesc cu fermitate și nu am niciun minut pentru mine“, declara tânăra. Urma cursurile de filosofie și istoria filosofiei, ale profesorilor: Paul Janet, Ludovic Carrau, Émile Boutroux; cele latinești, predate de Jules Martha, Louis Havet și Paul Girard; de literatură greacă, al lui Amédée Hauvette, Léon Crouslé și Larroumet pentru literatură franceză.

La începutul lunii noiembrie îi expedia savantului două poezii personale, pentru a fi publicate în revista *L'Étoile Roumaine*, sub pseudonimul literar Camille Armand.

Decesul tinerei poete

I-a scris tatălui despre ceea ce se pare că a fost prima hemoptizie, la 13 decembrie 1886. Nici ea, nici părinții, nici medicul Percheron nu

Ion C. Brătianu

ritate militari, care luptaseră pe câmpiile Bulgariei". Scopul lor e bine definit: „Membrii acestei Loji, în întrunirile extraordinare ce le avuseseră spre a lua oarecare măsuri contra acestor vrăjmași, au luat hotărârea de a înmulți aceste Loji în toată țara și apoi, făcând tot posibilul să iasă de sub regimul obediențelor străine, întrebuintat numai în colonii, să se proclame independența după cum există în toate statele Europei”.

„Vrăjmași” la care se referă colonelul Ulic și pe care în altă parte îi numește „renegați” și „răuvoitori” sunt masonii rămași fideli Marelui Orient de Franța, precum și reprezentanții acelui Mare Orient. Adversarul este bine cunoscut încă de la început: „Marele Orient de Franța, care avea speranța să aibă aici principalul punct de ramificație cu Lojile sale în toată peninsula Balcanică și în Sudul Rusiei, se opunea din toate puterile sale”.

Ideea de a reactiva celebra Lojă „Steaua Dunării” era dovada unei tactici bine gândite și ea a permis, ulterior, la începutul secolului al XX-lea, liderilor M.L.N.R. să pretindă că entitatea formată în 1880 nu este o creație nouă, ci continuarea Marii Loji „Steaua Dunării”.

Carol Davila

Strategii înființării Masoneriei naționale române pregătiseră două planuri. „Steaua Dunării” eșuează repede în prima ei tentativă, din pricină că e incapabilă să genereze noi loji. Atunci se activează celălalt plan, care a dus la înființarea Marelui Orient de România, în anul 1879.

Diferența dintre cele două planuri era simplă: primul se baza pe capacitatea înființării unor noi loji românești; cel de-al doilea se baza pe federalizarea lojilor românești de obediențe diferite.

În momentul în care a fost clar că îi este imposibil căpitanului Moroiu să genereze o mișcare masonică românească de amploare prin persuasiune și vorbă bună, a fost înființat Comitetul Central Masonic. Acesta grupa personalități de vază ale Francmasoneriei române, precum colonelul Anton Costiescu, generalul dr. Carol Davila ori geograful, inginerul și istoricul Gheorghe Lahovari. Era vorba de o cu totul altă abordare, ce miza pe mari personalități și urmărea strângerea laolaltă, prin liberă alegere, a lojilor românești aflate sub diverse obediențe străine.

Foarte repede, tot în 1879, Comitetul Central Masonic din România întemeiază Marele

CREAREA MARII LOJI NAȚIONALE ROMÂNE ÎN ANUL 1880

RADU COMĂNESCU

În literatura internațională de specialitate, episodul ivirii Marii Loji Naționale Române (M.L.N.R.) la 8/20 septembrie 1880 a fost descris, aproape cuvânt cu cuvânt, după un raport publicat în anul 1926 de Ossian Lang, pe atunci Mare Istoric al Marii Loji din New York. Monumentala lucrare a lui Robert Freke Gould – History of Freemasonry Throughout the World, Charles Scribner's Sons, New York, 1936 – preia fragmente întregi din raportul lui Lang, iar istoricii din vremurile noastre îl preiau pe Gould.

Iată ce scrie Gould, după Lang: „În vremea aceea generalul Cotescu a căutat să unească lojile din toate jurisdicțiile într-o Mare Lojă Națională, dar n-a reușit să-și atingă scopul. Căpitanul Constantin Moroiu, pe care-l câștigase de partea sa, a preluat acum inițiativa. Moroiu devenise Maestru în 1875, în București, orașul său natal. Avea atunci 25 de ani. În 1880 20 de loji s-au unit pentru a forma Marea Lojă Națională din România. Moroiu și-a asumat funcția de Mare Maestru și curând a încâlcit Breasla într-o uimitoare rețea de extravagante.”

„Generalul Cotescu” este, de fapt, colonelul Anton Costiescu, inițiat în 1865, unul dintre ofițerii care l-au obligat pe Cuza să abdice. Cariera lui s-a legat multă vreme de Loja „Înțelepții din Heliopolis”, aflată sub obediența Marelui Orient al Franței, dar în 1876 are câteva ezitări vizibile. Totul se va schimba însă după Războiul de Independență din 1877.

Istoria care va duce la crearea M.L.N.R. începe, probabil, în 1870, când, pe fondul conflictului franco-prusac, Napoleon al III-lea face eforturi clare de a-l detrona pe domnitorul (viitorul rege) Carol I. Carol a sus-

pectat mereu implicarea agenților francezi în declanșarea așa-zisei „revoluții de la Ploiești”, iar agenții francezi utilizau demult structurile masonice românești. Câștigarea independenței regatului român oferă prilejul unei renașterii a Masoneriei române, în primul rând, a scoaterii ei de sub influența franceză. Regele a ascultat sfatul omului său de încredere, Ion C. Brătianu. În 1878, ei decid reactivarea celebrei Loji „Steaua Dunării”, în scopul constituirii unei Masonerii naționale.

Conform însemnărilor colonelului Ulic, noua formulă a Lojii „Steaua Dunării” se baza pe o parte dintre membrii Lojii „În-

țelepții din Heliopolis” și pe un grup de „mulți ofițeri întorși din războiul pentru independența neamului nostru”. Acum își face apariția în forță căpitanul Constantin Moroiu, care este ales Venerabil. În mod strategic, „Steaua Dunării” este pusă sub obediența Marelui Orient Lusitan Unit, care o recunoaște în două săptămâni sub numele „Estrella del Danubio”, ceea ce ar fi trebuit să o apere de orice ingerință franceză. Membrii erau în totalitate români, după cum subliniază colonelul Ulic, „în majo-

Constantin Moroiu

Albert Pike (stânga) și Giuseppe Garibaldi

noi sub alte obediențe. Au protestat contra obediențelor străine ce se întrebuințau numai în coloniile din Asia și Africa. Au arătat lupta ce am dus-o în 1877 – 1878 pentru obținerea independenței noastre, invocând că această independență politică, națională a poporului român trebuie să fie considerată și masonică, deoarece România merge cu pași repezi spre civilizație și progres, neadmițându-se la nicio țară din Europa sistemul de obediențe întrebuințat în colonii.”

Este pentru prima oară când numele lui C.A. Rosetti, marele partener de tinerețe masonică și luptă pentru democrație și libertate al lui Ion C. Brătianu, apare în legătură cu procesul formării M.L.N.R. Im-

plicarea sa, alături de cea a lui Brătianu, subliniază relația dintre actul creării Marii Loji Naționale Române și cele mai înalte autorități ale Statului. Astfel, putem afirma că, odată cu apariția M.L.N.R. în 1880, Masoneria română își abandonează independența față de structurile autorității statale, devenind, dimpotrivă, un produs al acelor autorități.

Argumentatia prezentată de Brătianu, Rosetti și Moroiu marilor entități

masonice internaționale nu este deocamdată de găsit niciunde. Oricum, o parte dintre acele entități s-au lăsat convinse și au recunoscut M.L.N.R. E vorba despre federații masonice din Torino, Neapole, Belgia, Marea Britanie și Irlanda, Portugalia, Statele Unite ale Americii. Pe lângă personaje exotice, precum regele din Hawaii, Moroiu i-a făcut membri de onoare pe Albert Pike (Suveranul Mare Comandor al Supremului Consiliu-Mamă al Lumii și cel mai important personaj al Francmasoneriei Americane) și Giuseppe Garibaldi.

Moroiu a decis constituirea M.L.N.R. la 8 septembrie, Nașterea Maicii Domnului, prima sărbătoare din calendarul creștin ortodox, sacralizând astfel pe rânduală bizantină geneza Masoneriei naționale. ■

DIN TRECUT (Biverb: 7, 5)

TTX I VV

Laurian BUTURE,
Bacău

Soluția rebusului IUBIRI LEGENDARE, din nr. 5/2018

APOLO – AVIDA – BERENICE – ET –
ARIADNA – ILL – SONI – MELIA – ZEND
– PALLAS – EU – EROS – EN – U – ARES –
P – AG – SEE – TETIS – L – LOB – IREALA
– HELIADES – AU – INUA – ON – ETC –
CASSANDRA – E

Soluția jocului DIN ȚARA ROMÂ- NEASCĂ, din nr. 5/2018

PRINCIPE VALAH
(PRIN – C – I / PE – V – A – LA – H)

Orient al României, „guvernământ masonic independent“ (adică jurisdicție masonică independentă), unde aderă loji de obediență franceză, italiană, precum și loja de limbă germană „Zur Brüderlichkeit“, aflată atunci sub autoritatea Marii Loji Simbolice a Ungariei. Mare Maestru Comandor al Consiliului Ordinului a fost numit Theodor Rosetti, unul dintre fondatorii celebrei societăți „Junimea“. Prezența lui Theodor Rosetti a întărit prestigiul entității. Sau ar fi trebuit să-l întărească. În schimb, Marele Orient al României (M.O.R.), varianta ce miza pe armonie și valoare masonică, eșuează foarte repede. Ulterior, o retrospectivă datată 31 decembrie 1880 și publicată în numărul din ianuarie 1881 al revistei *Triunghiul* acuză intrigi interne, amestecul Masoneriei străine și lipsa de răspuns a conducătorilor M.O.R. la insulte, atacuri, acuzații. Se pare că Masoneria națională română nu se putea constitui cu binele, ci era nevoie de o acțiune în forță.

Theodor Rosetti

A atunci revine în scenă căpitănelul Constantin Moroiu și Loja „Steaua Dunării“. De astă dată i se încredințează un mandat de forță, ceva de genul unei acțiuni pe câmpul de luptă. Constantin Moroiu se născuse în 1837 sau 1839, deci nu putea avea 25 de ani în 1875 când, într-adevăr, primește gradul de Maestru. Cele 20 de loji pomenite de Ossian Lang la întemeierea M.L.N.R. în 1880, număr preluat apoi de majoritatea autorilor, erau de fapt două. Conform retrospectivei publicate în ianuarie 1881 în revista *Triunghiul*, Marea Lojă Națională Română s-a constituit la 8 septembrie (stil vechi) 1880 din frații de la Loja „Steaua Dunării“ și alți frați, tot de la Loja „Steaua Dunării“, care au roit, special pentru eveniment, în Loja „Ilfovul“. În 1881, la celebrarea unui an de la înființare, M.L.N.R. avea abia șapte loji.

Horia Nestorescu-Bălcești este cel care a atras pentru întâia oară atenția asupra faptului că primul Mare Maestru pare să nu fi fost Constantin Moroiu, ci Anton Costiescu. Pre-

zența lui Costiescu la conducerea M.L.N.R. rămâne un act strategic, deoarece el era cunoscut în exterior. La scurt timp, în 1881, acesta dispăre din scenă și nu există niciun indiciu că ar fi deținut vreodată puterea efectivă asupra noului organism creat.

A vem foarte puține documente de epocă referitoare la crearea M.L.N.R. Inițial, Moroiu a așezat noua entitate sub obediența Marelui Orient al Italiei, dar în 1881 o declară jurisdicție independentă, stârnind o multiplă reacție adversă internațională, ce l-a silit să apeleze la diverse tertipururi pentru a păstra controlul.

Nu ne-a parvenit Constituția din 1880 a M.L.N.R., dar ni s-a păstrat o bandieră, de unde se constată că entitatea adoptase deviza Ritului Scoțian Antic și Acceptat: „Deus Meumque Jus“ (Dumnezeu și dreptul meu).

În primele momente anterioare și posterioare genezei M.L.N.R., conform însemnărilor colonelului Ulic, principala sarcină a fost lupta contra „vrăjmașilor“. „Marele Orient de Franța“ scrie el „a protestat foarte energic contra acestui eveniment petrecut în țara noastră. S-a adresat către celelalte Mari Puteri Masonice, intervenind ca să nu ne recunoască, arătând că aceasta ar fi o schismă. A invocat dreptul de proprietate masonică pentru toată Peninsula Balcanică, susținând că primele loji create aici au fost ale sale. Iată ce face cuiul străin în casa unui om. III. Fr. Mare Maestru Constantin Moroiu, împreună cu III. Fr. Ion Brătianu, împreună cu III. Fr. C.A. Rosetti au arătat și ei, la rândul lor, tot istoricul Masoneriei române, cum este descris aici. Au arătat că primele loji de la Iași și Galați erau sub obediență italiană – 1732. Apoi, târziu de tot, se creează o lojă militară sub obediența Marii Loji din Anglia 1772. Apoi Loja «Memphis» de la Iași sub obediența din Constantinopol – 1807. Apoi tocmai la 1842 Marele Orient de Franța pătrunde în țările române cu Loja «L' Amitié»; peste 110 ani de când deja erau loji în țară la

familiei de preoți: tata, preotul Gheorghe Vasilache, fiul preotului Ion Vasilache, și mama, presvitera Aglaia, născută din familia preotului Gheorghe Nestian, toți slujitori ai Bisericii lui Dumnezeu, toți preoți purtători și păstrători de lumină cerească pentru ei și pentru credincioșii români... Așa de sfântă le era trăirea în credință, încât doi fii au îmbrățișat să fie lor urmași întru preoție și toți ceilalți au regretat că nu s-au făcut preoți.“

Părintele Vasile Vasilache este autorul a numeroase cărți și studii, publicate în peste 40 de volume, inclusiv al unei noi traduceri a Bibliei, nepublicată deocamdată. Una dintre cărțile sale, intitulată *De la Antim la Pocrov* (reeditată recent la Editura Eikon, colecția *Arhiva Rugului Aprins*), conține prețioase mărturii cu privire la istoricul fenomenului Rugului Aprins început la Mănăstirea Antim în anii '40 – chiar dacă uneori autorul este foarte subiectiv și selectiv în aprecierea acestei importante mișcări de revigorare spiritual-culturală.

Fiind un foarte bun predicator, parte din predicile sale au fost transmise, în anii dinaintea comunismului, și pe postul național de radio. Părintele Vasile Vasilache își amintește de momentele de mare încărcătură istorică, precum cel petrecut la urcarea pe tron a regelui Mihai: „Anii aceia au fost ani de cumpănă, cu prăbușire de regi, de guverne, au fost ani de războaie, iar eu trebuia să gră-

iesc întregului neam românesc Cuvântul lui Dumnezeu și al Bisericii. Când Regele Carol al II-lea și-a dat demisia și când a fost instalat regele Mihai, am primit poruncă să spun Cuvântul lui Dumnezeu, în prezența Patriarhului Nicodim, în Catedrala arhiplină de lume, și în transmisiune la radio către toată țara, pe o temă de grandoare și decadență“.

Inspirat de bine, adevăr și frumos

Iată și câteva dintre mărturiile părintelui Vasile Vasilache referitoare la Mișcarea Rugul Aprins: „Și așa s-a aprins cel dintâi Rug la Mănăstirea Antim, sub a cărui ocrotire am început să ne mișcăm, simțind că Dumnezeu este cu noi și noi cu Dumnezeu. Lumina acelei candelă din altar, singura care mai lumina în noaptea acelor timpuri, s-a răsfrânt și în afara bisericii. Așa am organizat mai întâi o întâlnire cu scriitorii prieteni. În fiecare joi seara ne adunam în salonul stăreției unde făceam să lumineze tainic izbăvirea de năpastă în creații literare și filosofice, muzicale și artistice. Cu bucurie amintim de marele scriitor și om de teatru Ion Marin Sadoveanu, care ne citea din meditația sa dramatică *Martirajul Sfântului Ioan Botezătorul*. Parcă-i văd foile cu scris mărunt și apăsător de peniță. Alteori venea dr. Vasile Voiculescu (*Magazin istoric*, nr. 3/2018) și ne aducea creațiile sale poetice. Dr. Gheor-

ghe Dabija de la Facultatea de Medicină ne vorbea despre ultimele descoperiri medicale. Apoi Arhimandritul Mitrofor Haralambie Vasilache, fratele nostru, care prezenta disertații filosofice despre adevărul absolut. Profesorul Anton Dumitriu vorbea despre limitele gândirii logice și euclidiene. Profesorul Alexandru Mironescu (*Magazin istoric*, nr.1/2018) analiza problematica morală a contemporaneității. Scriitorul Paul Sterian (*Magazin istoric*, nr. 5/2018) ne

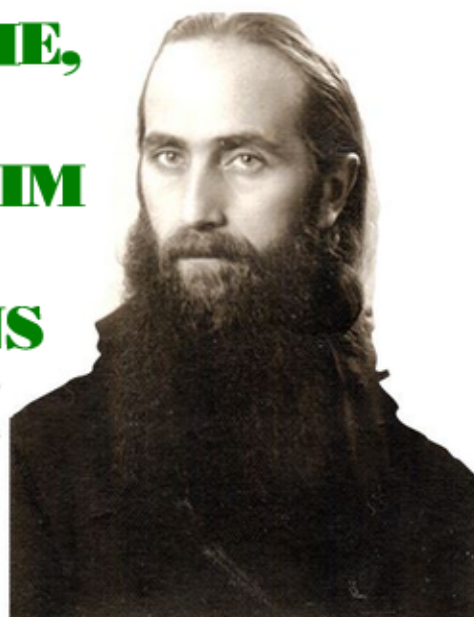
Starețul Vasile Vasilache și soborul Mănăstirii Antim

PĂRINTELE VASILE VASILACHE, STAREȚUL MĂNĂSTIRII ANTIM ÎN PERIOADA RUGULUI APRINS

MARIUS VASILEANU

În anii de coagulare și de înflorire a grupului care avea să se intituleze în acte „Rugul Aprins al Maicii Domnului”, stareț a fost părintele arhimandrit Vasile Vasilache – importantă personalitate a Bisericii Ortodoxe Române.

Părintele Vasile Vasilache s-a născut în 1909 în localitatea Idrici (comuna Roșiești), din județul Vaslui, tatăl său fiind preotul Gheorghe Vasilache. Este absolvent al Seminarului Teologic Ortodox din Huși (1929) și al Facultății de Teologie Ortodoxă de la București (1934). A obținut doctoratul în teologie ortodoxă la Chișinău, la catedra de omiletică, cu teza *Predica în Evul Mediu*, sub îndrumarea arhimandritul Iuliu Scriban (1938). A fost tuns în monahism la Mănăstirea Neamț în ziua de 5 septembrie 1936, fiind apoi preot la catedrala Mitropoliei din Iași și director al cancelariei eparhiale între anii 1936 – 1940. Între anii 1940 și 1944, Patriarhul Nicodim îl cheamă la București, fiind secretar patriarhal și predicator al catedralei. A fost propus de Patriarhul Nicodim de mai multe ori în funcția de episcop, dar autoritățile comuniste s-au opus, părintele Vasile Vasilache fiind perceput drept o personalitate ostilă regimului nou instalat – mai ales prin predicile sale antisovietice din perioada războiului. Între anii 1944 și 1948 părintele Vasile Vasilache a fost stareț la Mănăstirea Antim, iar ulterior între 1949 și 1959 a fost stareț al Schitului Pocrov (Neamț), unde a slujit la un

moment dat alături de fratele său, Haralambie, și de tatăl acestora, părintele Gh. Vasilache.

Un bun predicator

Părintele Vasile Vasilache a fost arestat în anul 1959 și condamnat la opt ani de închisoare politică, fiind grațiat în 1964. După eliberare a reușit cu greu să revină la altar, fiind preot de mir în istorica localitate Bobâlna, între 1964 și 1969. După anul 1969 a reușit să plece în Occident, fiind preot la mai multe biserici românești din S.U.A. și Canada, până în ianuarie 2003, când a plecat din această lume. A fost vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe a Românilor din Cele Două Americi. Tot în S.U.A. își schimbă numele din „Vasilache” în „Vasilachi”, astfel încât scrierile sale din ultima parte a vieții sunt semnate Vasile Vasilachi.

A avut și un frate care a urmat aproximativ același traseu biografic de început, părintele Haralambie Vasilache, care însă a murit ca un martir în închisoarea comunistă de la Gherla (1962). Trebuie subliniat că întreaga familie era plină de slujitori ai altarului, de aceea părintele Vasile Vasilache avea să-și amintească: „Părinții noștri se trăgeau din

Părintele Vasile Vasilache a slujit până în ultima zi de viață pământească, 6 ianuarie 2003

Sub lumina Rugului Aprins

Desigur că generoasele proiecte – revistă, colecție de carte duhovnicească etc. – nu au mai putut fi înfăptuite odată cu decretul de desființare a asociațiilor religioase din 1948, grupul Rugului Aprins urmându-și calea plină de încercări. Mai spune părintele V. Vasilache: „În afară de reuniunile descrise mai sus, oarecum restrânse, aveam întâlniri în biblioteca mănăstirii, unde numărul celor prezenți era cu mult mai mare. Și aici reuniunile se țineau sub lumina aceluiași simbol al Rugului Aprins, cu subiecte de afirmare și trăire creștine. Unele erau pregătiri serioase ale participanților pe căile desăvârșirii mistice. O, cât de luminoase erau prezentările lui Paul Sterian când înfățișa viața Sfintei Anastasia Fecioara, izbăvitoarea de otrăvă! Sau când ne înfățișa scene din războiul nevăzut al Sfântului Cuvios Paisie cel Mare din Egipt. Spre bogăția de dăruire a sfinților năzuia însuși Paul Sterian“.

În privința dialogurilor cultural-duhovnicești de la Antim din zilele Rugului Aprins,

starețul Vasile Vasilache precizează: „Parcă-l văd pe fratele Sandu Tudor, cu suflul lui liric, polemizând pe teme creștine ori tâlcuind tainic despre nașterea din apă și din duh, în conferințele ținute la casa doamnei Olga Greceanu, membră a Rugului Aprins, care deseori ne invita la ea. Pentru publicul larg organizasem lecturi publice în fiecare duminică după-amiaza, în sala cea mare a bibliotecii mănăstirii. De data aceasta, Rugul Aprins aduna mulțime de doritori să audă învățături sfinte. Conferențiarilor erau diferiți, dar cel mai des ne bucuram de prezența arhimandritului Haralambie Vasilache, a arhimandritului Benedict Ghiuș, a fratelui Sandu Tudor, a prof. Alexandru Mironescu, dr. Vasile Voiculescu, Paul Sterian, Ion Marin Sadoveanu.“

Fără îndoială, sunt pagini de adâncă spiritualitate românească, iar părintele Vasile Vasilache a fost una dintre personalitățile importante ale Rugului Aprins, care nu prea este amintită din păcate atunci când se vorbește ori se scrie despre acest subiect. ■

Știința în cuvinte potrivite

La Radio România Cultural
Cu Corina Negrea și Dan Manolache
Luni-vineri, de la ora 13.20

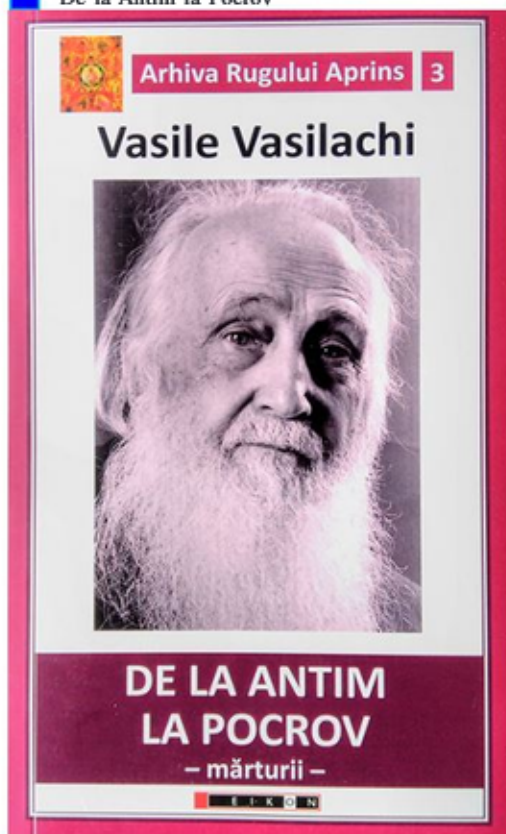
Părintele Vasile Vasilache la Iași

cucerea cu revelațiile sale patristice, dezvăluind comori din cugetările Sfinților Părinți. Mircea Vulcănescu, încă tânăr, excela ca filosof și scriitor. Sandu Tudor (pe care noi l-am primit ca frate în Mănăstirea Antim și i-am dat chilia din clopotniță), fost ziarist și polemist de duritate laică, aducea magia noilor sale poezii de pocăință, speranța în Cel de Sus și lirism în care cuprindea speranțele întregului popor năpăstuit. Încă de pe atunci scrisese două Acatiste care aveau să-l facă faimos, unul al Sfântului Dimitrie cel Nou și altul al Rugului Aprins, adică al marelui nostru simbol. Arhimandritul Benedict Ghiuș (*Magazin istoric*, nr. 2/2018) ne aducea subtilitățile găsite de el în cărțile cele duhovnicești. Atunci am avut bucuria și eu să prezint câteva capitole din lucrarea noastră, tipărită mai târziu, *Doctorie sufletească pentru toate durerile*. Printre cei tineri se remarcă părinții Sofian Boghiu, Felix Dubneac, fratele Andrei Scrima și alții (vezi volumul *Sub acoperământul veșniciei*, Editura „Cuvântul vieții”, 1995, New York, USA, pp. 36 – 49).

Este o evidență că memoria părintelui Vasilache este subiectivă, dar important este să reținem programul cultural-spiritual al acestor întâlniri de la Antim, regăsit în bună măsură și în mărturiile altor participanți: „Programul bogat al acestui cerc literar și

cultural ne-a determinat să plănuim scoaterea unei reviste literare de spiritualitate românească și tipărirea unei colecții de cărți literare de trăire creștină. Doream să cuprindem în ele temele ce ne însușeau pe toți cei de la Rugul Aprins, axând în contemporaneitate o creație artistică modernă și creștină, care să aducă și să răspândească o nouă orientare de viață în năpasta care ne sufoca. Nu efemerul ce se acorda cu rațiunea zilei, ci eternitatea însăși, nu curente filosofice care apuneau cu autorul lor sau cu moda, ci adevărurile care aduceau binecuvântarea miruirii pentru toți de la Părintele Vieții; nu compromisul cu răul și păcatele noastre, ci inspirația din Bine, Adevăr și Frumos, asta urmăream. În redactarea revistei, Sandu Tudor (*Magazin istoric*, nr. 12/2017) era programat să ne fie un colaborator de seamă el, care avea în Rugul Aprins o paternitate specială prin dedicația sa, prin patosul cu care vorbea, prin credința sa” (*Sub acoperământul veșniciei*).

Coperta volumului
De la Antim la Pocrov

Peepsirea vrăjitoarelor în Germania, 1585

2. Sigillum diaboli

În multe dintre procesele de vrăjitorie din epocile trecute, un rol special l-a ocupat și căutarea însemnelor diavolului pe corpurile celor învinuți. Cel mai adesea, procedeu consta în raderea corpului, pentru o atentă inspecție, și înțeparea cu ace pentru a descoperi așa-numitele zone-reci, locuri insensibile la durere, evidentă (!) pecete a Necuratului. Un instrument extrem de utilizat era ca un gen de cuțit cu vârf retractabil. Suspectul era mai întâi împuns adânc în carnea moale, producându-i urlete de durere. Apoi, era retras vârful ascuțit și, normal, „vrăjitorul” nu mai simțea nimic. Verdictul era însă sigur: își vânduse sufletul!

Astfel, orice semn din naștere, chiar și o banală excrescență a pielii, un neg, o umflătură mai ciudată, o iritație, petele maronii ale bătrâneții sau ale consumului de tutun îți puteau aduce acuzații de... pact cu diavolul.

Și, uneori, chiar dacă inspecția se termina cu bine și credeai că ai scăpat – inchiziția putea conchide că urmele existaseră, dar fuseseră cu abilitate șterse de Necuratul însuși!

Dar nu numai oamenii însemnați cădeau victime goanei împotriva vrăjitoarelor, ci și... cunoscătorii de limbi străine! În concepția multor inchizitori, supușii lui Satan mânuiau cu abilitate cuvinte din diverse limbi ale pământului (în special, cele exotice!).

3. Cele două cărări sau Johannes Trithemius (1462 – 1516)

Micuțului Johannes, despre care Ioan Petru Culianu scria că a fost „cel mai mare vrăjitor al secolului al XVI-lea – cel mai aprig oponent al vrăjitoriei”, născut pe valea râului Mosela,

la Trittenheim, pe la mijlocul secolului al XV-lea, i s-a refuzat până spre 15 – 16 ani accesul la educație. Pentru mamă, Elisabeth, știința de carte nu le putea aduce copiilor nimic bun, ba, din contră, le-ar fi deschis calea spre păcătuire. Odată scăpat de acasă, Johannes, de acum Trithemius, a hălăduit în căutarea celor mai buni dascăli, celor mai bune universități: Trier, Köln, Heidelberg. Le-a mărturisit apropiaților că un înger l-ar fi îndemnat să studieze și, de atunci, ar fi rămas permanent în legătură cu el. La 20 de ani a devenit călugăr benedictin, ca, în numai trei ani, să fie ales abate al Mănăstirii Sponheim (lângă Bad Kreuznach, în sud-vestul Germaniei), una dintre cele mai sărace parohii din spațiul german. În două decenii de muncă, Trithemius a transformat locașul de cult în cel mai faimos spațiu de pelerinaj din Europa umanistă.

Comunicarea cu îngerii a rămas însă marea sa... știință. Cel care, printre altele, este considerat și părintele stenografiei și a criptografiei moderne, ne-a oferit și rețeta succesului: trebuia pronunțat un mesaj special, într-un moment determinat cu precizie de complicate calcule astrologice, deasupra imaginii îngerului care ne patronează. Îngerii trebuia invocați fie modelând figurine de ceară, fie scriindu-le numele pe frunte cu o cerneală aparte, amestecată cu poțiune de trandafiri.

Talentul ar fi ajuns și la urechile împăratului Maximilian I (1459 – 1519), încă în suferință după pierderea prea-iubitei soții, Maria de Burgundia (1457 – 1482). Unii contemporani povestesc că Trithemius a fost chemat la Curte, iar la incantațiile sale, spiritul Mariei s-ar fi ridicat și ar fi luat formă.

Sfintele Radegunda, soția unui rege franc din secolul al VI-lea, i se atribuia, între alte minuni, și capacitatea de a alunga diavolul din ființele pe care le poseda

OPT POVEȘTI CU ȘI DESPRE VÂNĂTOAREA DE VRĂJITOARE

Miniatură medievală înfățișând torturarea și arderea pe rug a vrăjitoarelor

THEO STĂNESCU-STANCIU

În Europa, vânătoarea de vrăjitoare, ca fenomen la scară mare, se consideră că ar fi debutat în jurul anilor 1430, cunoscând apogeul între 1560 – 1580 și, respectiv, 1620 – 1630.

1. Numere... numere

Cea mai veche vânătoare de vrăjitoare datează din anii 1220 – 1230. Atunci inchi-zitorul Conrad de Marburg cutreiera ținuturile germane și îi demasca pe cei vinovați doar dintr-o privire. Primul proces de vrăjitorie atestat documentar este datat 20 octombrie 1390, inculpada fiind o anume Jeanne de Brigue, o țărăncuță din zona Brie, renumită pentru darurile de vindecătoare și de clar-văzătoare. Ea a fost judecată și arsă de vie câteva luni mai târziu, la 19 august 1391. În ciuda unei idei preconcepute, care vrea ca arderea pe rug să fi fost un fenomen specific Evului Mediu, epoca Renașterii a fost cea care a cunoscut cele mai multe cazuri. Au fost două valuri, primul între 1480 – 1520 și al doilea între 1580 – 1630.

Istoricii sunt încă și astăzi destul de rezervați în ceea ce privește numărul aproximativ

al victimelor fenomenului care a pus stăpânire pe cele mai importante state ale continentului european. Investigând actele de procedură juridică, numai, de pildă, în zona electoratului din Trier, între anii 1587 și 1593, s-a descoperit că au fost arse pe rug 368 de presupuse vrăjitoare, provenite din numai 22 de sate (nebunia ajunsese până acolo, încât în unele parohii mai rămăneau în viață doar două-trei femei!). La Würzburg, episcopul local a condamnat la moarte prin foc, între 1623 și 1631, 900 de nefericiți, printre care s-au numărat chiar și propriul nepot, 19 preoți din parohie, 600 de femei și copii. Și cifrele înspăimântă în continuare: în Silezia, s-ar fi soldat cu 1.000 de victime; în regiunea Lorena – cu 3.000. După unele calcule, s-a ajuns ca, doar în 1572, la nivelul întregii Franțe să se înregistreze mai bine de 100.000 de vrăjitoare dovedite și condamnate!

Papa Ioan al XXII-lea
il binecuvântează
pe Bernard Gui

numărul unu. A apărut astfel imaginea stereotip a vrăjitoarei, creatură feminină prin excelență, căci, după cum arată Jean Bodin în *Démonomanie des sorciers* (1580), femeile sunt, prin însăși natura lor, ființe inferioare, fragile, extrem de vulnerabile

și astfel facil seduse de puterile diavolului. Oare nu prima dintre ele, Eva, a căzut ușor în păcat?!...

Asemenea tipuri de prejudecăți au început, încetul cu încetul, să prindă contur și să fie propagate, în special prin intermediul tagmei călugărilor și a preoților, mulți dintre ei persoane cu dorințe sexuale refulate, bucuroși astfel să condamne tocmai obiectele pasiunilor lor bine ascunse. Iar un astfel de discurs a prins și mai multă putere, întâlnindu-se cu eresurile populare, în care, femeia purtătoare și dăătoare de viață, ar trebui să întrețină legături speciale cu forțele necunoscutului.

Pentru autorii uneia dintre cele mai cunoscute lucrări din domeniu, *Malleus Maleficarum* (Ciocanul vrăjitoarelor), Henri Kramer și Jacques Sprenger, crima vrăjitoriei nu poate fi atribuită decât femeilor. Justificarea pleacă de la așa-zise analize lingvistice, ce o asociază cu Eva, păcatul original și prostia. „Femina vine de la fe (credință) și minus, căci este știut faptul că ea nu este o persoană de prea mare încredere sau cu prea multă credință”.

6. Vrăjitoria, magia și... Richelieu

Puțini mai știu astăzi despre încercările cardinalului Richelieu de a studia... vrăjitoria. Mare iubitor de pisici – animale asociate adesea cu practicile malefice –, și-a botezat una dintre patrupeze Lucifer!

Pe când era episcop al diocesei Luçon, „eminența roșie” și cel mai apropiat sfătuitor al regelui Ludovic al XIII-lea a trasat o interesantă departajare: „magia reprezintă arta de a pro-

duce rezultate cu ajutorul puterii diavolului; vrăjitoria, sau maleficiența, este arta de a produce rău oamenilor prin aceeași putere a diavolului... Astfel, magia are ca scop ostentația, în timp ce vrăjitoria – răutatea”.

7. Cei diferiți mai sunt vânați și astăzi...

Persecuția vrăjitoarelor – o istorie a timpurilor de mult apuse?! Nici pe departe... Organizația Națiunilor Unite face publice cu regularitate rapoarte privind cazurile copiilor căzuți victime tocmai din cauza credințelor că ar fi posedați sau spirite malefice.

Și în spațiul african, cel diferit a fost catalogat, adesea, ca pericol. Așa-numita „voce de aur a Africii”, cantautorul Salif Keita, și-a transformat întreaga viață într-o adevărată cruciadă pentru salvarea comunității de albi-noși (din care face și el parte). Conform datelor asociației pe care o conduce, numai în Tanzania și în Burundi, în perioada 2010 – 2011, ar fi fost asasinați peste 50 de „negri cu piele albă”. Unul dintre cele mai cunoscute albume ale lui Keita, intitulat simbolic *La Différence* (Diferența, produs spre sfârșitul anului 2009),

definește această „diferență”: „Eu sunt negru/ Pielea mea e albă/ Deci sunt alb și sângele meu e negru.../ Și îmi place tocmai pentru că sunt diferit și prin asta frumos.../ Unii suntem arătoși, alții nu/ unii suntem negri, alții albi/ toate aceste diferențe au un scop.../ Ca să ne completăm reciproc”.

Concepția conform căreia femeia este cea mai atrasă de un pact cu Necuratul este încă extrem de prezentă în spațiul Indiei. Numai în statul Jharkhand, din estul țării, între 50 și 60 de presupuse vrăjitoare sunt condamnate la moarte, găsindu-și sfârșitul în chinuri groaznice, fie bătute cu pietre până la ultima suflare, fie spânzuate, fie îngropate de vii.

Efigia lui
Johannes Trithemius,
pe mormântul lui

Vrăjitoare în viziunea
lui Hans Baldung,
artist german;
gravură în lemn, 1508

Dar cum mergeau mână în mână credința și magia?! Trithemius oferă imediat răspunsul: există „două cărări”. Una este aleasă de filosof, adeptul dezinteresat al magiei, cel care o invocă doar pentru sprijinirea așa-numitelor principii pure și „nu caută efectele ei vizibile, ci iluminarea intelectului, călăuzit fiind doar de cunoașterea divină și dornic să-și hrănească sufletul cu nemaivăzute fructe”. Cea de-a doua le aparține tuturor celor care vor să înșele, adepții magiei „superficiale, cei falși, mincinoși și ușuratici”, cei care „merită să fie cumințiți cu biciul în piața publică”.

Căci, după spusele celui care l-a instruit și pe Paracelsus, aceștia din urmă, dar în special, vrăjitoarele, „nu trebuie tolerate, ci, de preferință, exterminate oriunde se găsesc, căci Dumnezeu, care a creat toate lucrurile, o poruncește: «Nu vei îngădui vrăjitorilor să trăiască» (Exodul, 22)”.

4. Și vrăjitoarele mărturiseau...

Multe dintre celebrele sau mai puțin celebrele procese intentate așa-ziselor vrăjitoare se încheiau cu mărturisirea păcatelor. Și nici nu se puteau încheia altfel, căci tortura era elementul cel mai folosit. Pentru a pune capăt suferințelor de nedescris, împrișinatul mărturisea orice: că și-a sporit talentele de hoț cu ajutorul unei unsori făcute în timpul unui sabbat prin fierberea corpului unui copil mort nebotezat; că a mâncat lilieci, carne de vrăjitor la... proțap (?!); că a făcut dragoste fie cu un patruped, fie chiar cu dracul în sine, care ba avea, ba nu avea coarne; că s-a transformat în cal sau iepure!

Miniatură din secolul al XV-lea înfățișând pe membrii sectei valdensilor, persecutați în Franța secolului al XII-lea, care îl omagiau pe diavol, înfățișat sub chipul unui țap

Executarea prin înecare a unei vrăjitoare în Anglia secolului al XVI-lea

Una dintre primele lucrări dedicate efectiv procedurilor în sine a reprezentat-o *Practica officii Inquisitionis haereticae pravitatis* (Practica anchetării depravării eretice), lucrare întocmită de Bernard Gui, inchiizitor de Toulouse (1307 – 1324), prin 1324. A cincea parte îi aparține în totalitate lui Gui și este intitulată sugestiv „Metodă, artă și procedee folosite pentru căutarea și interogarea ereticilor, credincioșilor și a complicilor lor”. Acolo regăsim descrisă și modalitatea în care trebuia să decurgă interogatoriile.

Anchetele se desfășurau în cel mai strict secret. Acuzatul era arestat chiar și pe baza unei simple bănueli, fiind considerat vinovat înainte de cercetarea propriu-zisă: „față de anumiți eretici inchiizitorul nu trebuie să fie blând, ci procedând cu discernământ să deçoace în așa fel șiretlicurile ereticilor, încât, cu ajutorul Domnului, să smulgă din rădăcini, ca o moașă îndemânatică, șarpele unduitor din cloaca și hăul păcatelor”.

„Judecători, să nu vă fie teamă să fiți severi în sentințele voastre de pedepsire a vrăjitoarelor” – recomandă și un alt expert în materie, Nicolas Rémy (Nicolaus Remigius, 1530 – 1616), poet și consilier privat al ducelui de Lorena (care se lăuda, printre altele, că a condamnat peste 900 de vrăjitoare!), într-o lucrare dedicată exclusiv demonolatriei (apărută la Lyon, în 1595). Căci, numai așa, „toți seculii vor lăuda aceste acte de dreptate”...

5. Vrăjitoria – o afacere feminină?!

Majoritatea covârșitoare a celor care au căzut victime vânătorii ce a terorizat Europa între 1480 și 1630 au fost, fără îndoială, femei! Cu toate că marii magi, vindecători, șamani, astrologi... au rămas bărbați!

Așa-numiților teologi misogini li se datorează însă transformarea femeii în dușmanul

DIMITRIE A. STURDZA ȘI ACADEMIA ROMÂNĂ

NICOLETA STAN-ȚURCANU

Dimitrie A. Sturdza, încă de la vârsta de 17 ani, în 1850, când era la studii în Germania, a avut ideea înființării unei societăți care să se ocupe cu studiul științific al limbii române. Propunea, în acest sens, după cum nota doctorul Ion Cantacuzino, „înființarea unui premiu de 50 galbeni pentru premierea unei lucrări asupra limbii naționale și a originii sale latinești”. Practic, aceasta a fost „sămânța” care a dus ulterior la înființarea Societății Academice Române, denumită apoi Academia Română. Această instituție a luat naștere la 1 aprilie 1866. Atunci a fost înființată, la București, Societatea Literară Română, al cărei scop era în primul rând stabilirea ortografiei limbii române, a dicționarului român și a gramaticii limbii române.

In anul următor, la 26 august 1867, Societatea Literară Română și-a schimbat numele în Societatea Academică Română. În urma promulgării legii din 29 martie 1879 (când a fost înființată și Biblioteca Academiei), în baza căreia Societatea Academică se declara Institut Național, s-a intitulat Academia Română, așa cum este cunoscută și în prezent.

Cu acel prilej, Carol I, declarat președintele de onoare al Academiei, afirma: „Sunt mândru că sub domnia mea s-a fundat Societatea care astăzi devine Academia Română. Urez din toată inima ca această frumoasă instituție să fie un avut izvor pentru știință, pentru limba și istoria națională”. Despre importanța acestui fapt amintim ceea ce nota Dimitrie A. Sturdza: „În rândul Academiei, cea din Berlin e una din cele mai vechi, iar Academia Română una dintre cele mai tinere, fondată în anul 1866. Fundarea Academiei Române, ca și intrarea ei oficială în republica științelor, oricât de slabe ar socoti unii începuturile Institutului nostru, sunt acte culturale însemnate, desăvârșite sub glorioasa domnie a regelui Carol, și nimeni nu va nega importanța istorică a faptului că s-a fundat la Dunărea de Jos acest regat de un vlăstar al ilustrei familii de Hohenzollern”.

Destinul lui Dimitrie A. Sturdza s-a contopit cu cel al Academiei Române. A fost sufletul Academiei. Începând din anul 1871, când a fost ales membru al Societății Academice Române, a contribuit mereu la îmbogățirea ei prin

numeroase și prețioase donații, precum și prin activitatea organizatorică pe care a desfășurat-o. Dar, mai ales, prin faptul că a știut să se folosească de autoritatea sa științifică și politică pentru înlesnirea dezvoltării acesteia. Să ne amintim că Dimitrie A. Sturdza era în primul rând un om politic: a fost prim-ministru de patru ori, a deținut portofolii la aproape toate ministerele și a fost șeful Partidului Național Liberal în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Din aceste funcții, a avut grijă să faciliteze ocrotirea și dezvoltarea valorilor culturale. A acordat multe subvenții în perioada când îndeplinea funcția de prim-ministru. Stau dovadă documentele.

Demn de remarcat la Dimitrie A. Sturdza este entuziasmul cu care s-a implicat în activitatea desfășurată la Academia

Vânătoarea de vrăjitoare nu o întâlnim doar în Occidentul Europei;
în stânga: vrăjitoare zugrăvite la Mănăstirea Rila din Bulgaria;
în dreapta: procesele vrăjitoarelor din Salem, în coloniile americane, februarie 1692 – mai 1693

În martie 2009, Amnesty International a dat publicității un raport conform căruia 1.000 de femei au fost acuzate de practici de vrăjitorie în Gambia. Ele au fost descoperite de așa-numiții „doctori de vrăjitoare”, sponsorizați de guvern, și încarcerate în centre speciale. Conform investigațiilor jurnaliștilor de la *New York Times*, întreaga campanie ar fi fost opera președintelui dictator Yahya Jammeth, care dorea, astfel, să scape de potențiali rivali.

În primăvara anului 2011, Iranul a fost zguduit de un adevărat cutremur la cel mai înalt nivel: ayatollahul Ali Khamenei, liderul spiritual și cea mai mare autoritate în stat, s-a contractat cu președintele Mahmoud Ahmadi-nejad (în funcție între 2005 – 2013). Nu era nici prima, dar nici ultima dată... Însă, aspectul cu totul și cu totul diferit a fost conferit de acuzațiile de „magie” și de „invocarea spirite-
lor malefice” menite a-i spori președintelui puterile politice. Astfel, mai multe persoane apropiate de Ahmadi-nejad și de șeful administrației prezidențiale, Esfandiar Rahim Mashaei, au fost arestate, unul dintre suspecți fiind cunoscut, de altfel, ca deținând puteri paranormale!

„Anumite persoane din interiorul regimului au uitat valorile revoluției și caută să devieze sensul islamului [...], dar poporul nu urmează demonii sau spiritele și nu va tolera abateri”, a avertizat gene-

ralul Mohamad Ali Jaffari, comandantul Gardienilor Revoluției. Ahmadi-nejad a dezmințit imediat așa-zisa abatere: „țara se poate construi doar cu înțelepciune și sacrificiu. De aceea, noi credem că cei care au vorbit, în ultimele zile, despre influența unor vrăjitori și spirite asupra acțiunii guvernamentale spun glume”.

8. Cimitirul vrăjitoarelor

În toamna anului 2011, arheologii italieni care săpau în zona orașului Piombino (provincia Livorno) au scos la lumină un mormânt mai puțin obișnuit. Cele care odihneau acolo de mai bine de 800 de ani ar fi fost, cel mai probabil, vrăjitoare! O dovedesc, în primul rând, poziția unuia dintre schelete – cu șapte piroane înfipte în maxilar, dar și multe dintre obiectele din jur: alte 13 cuie de dimensiuni impresionante și 17 zaruri (joc interzis în lumea catolică a Evului Mediu).

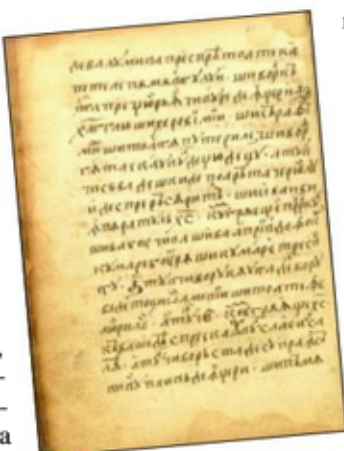
După cum a declarat presei britanice conducătorul săpăturilor, Alfonso Forgione, de

la Universitatea L'Aquila: „Este o descoperire neobișnuită și fascinantă. N-am mai văzut așa ceva în viața mea. Modul în care a fost îngropată femeia [cu piroane – n.n.] mă face să cred că era vrăjitoare și că oamenii au vrut să se asigure că e moartă și că nu se va trezi din morți. Cu siguranță, localnicii credeau că are puteri malefice”. ■

Salif Keita

sitățile din Germania, deprins cu o civilizație superioară, a dorit să pună în practică și în țara noastră ceea ce văzuse în Occident. Știa cum sunt înzestrate bibliotecile din Germania și își dorea să organizeze și Biblioteca Academiei Române la fel. Dimitrie A. Sturdza se gândea mereu cum să îmbogățească patrimoniul acestei instituții. A apelat, de multe ori, și la persoane private, care dispuneau de mijloace financiare substanțiale, să sprijine dezvoltarea Academiei prin diverse donații.

Pagină din Codex Sturdzanus

Trebuie spus că în Academia Română existau și unele animozități, nemulțumiri privind modul autoritar în care Dimitrie A. Sturdza conducea și coordona lucrările Academiei. Să consemnăm nemulțumirea istoricului Alexandru Odobescu care, deși l-a propus în anul 1871 să devină membru al Academiei Române, ulterior afirma că „se vede că m-am amăgit, îl credeam mai cu minte și

Contestatarul Alexandru Odobescu

mai cu respect omenesc de cum este“. Același îl acuza pe Dimitrie A. Sturdza că dorea „ca Academia să devină cât mai curând o turmă de închinători ai săi“.

Alte nemulțumiri și controverse s-au ivit și din pricina faptului că Dimitrie A. Sturdza se opunea să fie premiate unele lucrări, cum a fost cazul celor ale binecunoscutului dramaturg I.L. Caragiale, de exemplu. Dimitrie A. Sturdza afirma în ședințele Academiei că „trebuie să fim severi cu lucrările rele“.

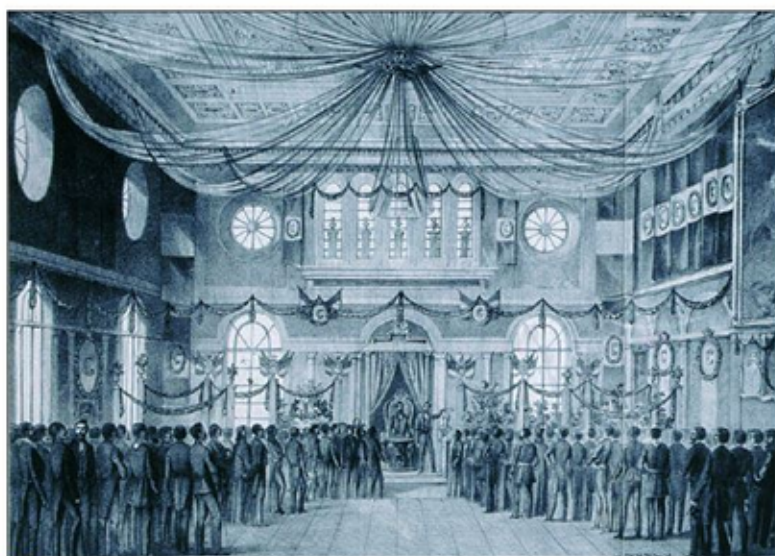
Dimitrie A. Sturdza s-a remarcat și ca un veritabil dona-

tor. Toată viața lui a făcut donații Academiei Române. Și ce donații! Multe dintre documentele, manuscrisele, valorile donate de Dimitrie A. Sturdza au fost moștenite de la tatăl său, Alexandru Sturdza Miclăușanu, iar altele au fost achiziționate de el din diverse locuri. Dimitrie A. Sturdza a fost un mare colecționar. Tot timpul cumpăra ceva. Se ducea des la anticari și se interesa de documente. Multe le-a cules de pe la diferite biserici și mănăstiri din zona Neamțului. Era un om credincios. De aceea, de câte ori se ducea acasă la Miclăușeni, vizita și lăcașele de cult ale zonei. Dimitrie A. Sturdza este cel care a donat în anul 1879 Academiei Române celebrul *Pomelnic de la Mănăstirea Bistrița*. La Muzeul Mănăstirii Bistrița din județul Neamț s-a păstrat o copie a acestuia. Dintre prețioasele documente donate de Dimitrie A. Sturdza Academiei Române, menționăm: *Psaltirea în versuri a lui Dosoftei*, *Codex Sturdzanus* (cuprinde cele mai vechi legende populare și a fost publicat de istoricul Bogdan Petriceicu Hasdeu în lucrarea *Cuvinte din bătrâni*), *Psaltirea Voronețiană*, *Viețile sfinților* etc. Există și o sumedenie de documente donate de Dimitrie A. Sturdza Academiei Române. Cine are plăcerea și curiozitatea să cerceteze Analele Academiei Române le poate regăsi pe toate. Pentru Dimitrie A. Sturdza era o bucurie nespusă să facă donații Academiei Române. Era un obicei ca în fiecare an, de ziua Regatului (adică 10 mai), Dimitrie A. Sturdza să țină un discurs despre importanța zilei, iar la sfârșit să doneze diverse documente și obiecte colecțiilor Academiei Române.

Vom fi capabili să păstrăm moștenirea ce au lăsat-o Dimitrie A. Sturdza și alți cărturari? Timpul o va dovedi. ■

Română, unde a îndeplinit funcțiile de vicepreședinte, președinte și secretar general. Ion Bianu, binecunoscutul bibliotecar al Academiei Române din vremea aceea, spunea că „Sturdza a demisionat de la președinția Academiei și s-a făcut secretar general”. Din acea funcție, s-a ocupat în detaliu de toate activitățile care se cereau. I s-a potrivit de minune această funcție, care cerea multă acribie, meticulozitate, dăruire și o muncă asiduă. Iar Dimitrie A. Sturdza le avea pe toate. Trecea și peste mese ca să poată lucra. O dată, un funcționar de la Academie l-a îndemnat pe Dimitrie A. Sturdza să ia o pauză, să mănânce. Trecuse de mult ora mesei. Dar Dimitrie A. Sturdza, absorbit de munca sa, i-a răspuns că cu cât omul e mai flămând, cu atât mănâncă mai cu poftă.

Pentru Dimitrie A. Sturdza datoria era înainte de toate. Așa a fost din totdeauna, în toate domeniile în care a activat, pentru că așa a fost educat de părinți. Tot timpul găsea soluții și era plin de resurse. S-a luptat mult pentru aflarea locului și construirea unui spațiu corespunzător pentru localul Academiei. La început, Academia Română funcționa în clădirea Universității, iar colecțiile și materialele nu erau conservate în condiții optime. Era vorba, totuși, de atâtea manuscrise și do-

Inaugurarea bustului lui Evanghelie Zappa (care a sprijinit cu fonduri importante înființarea Academiei Române) la Societatea Literară Română

cumente vechi, atâtea vestigii istorice care trebuia păstrate cât mai bine pentru a nu se distruge. Or, în clădirea Universității era un spațiu foarte îngust și umed, impropriu.

După incendiul din anul 1884 de la Universitate, care a primejduit pierderea colecțiilor Academiei, s-a accelerat găsirea unui teren disponibil pentru construirea unui imobil. În vara anului 1890, când s-au finalizat lucrările, Academia Română s-a mutat în noul sediu din Calea Victoriei, unde se află și astăzi. Dimitrie A. Sturdza era foarte încântat de reușită. În iunie 1890 i-a trimis o scrisoare fiului Alecu, în care scria: „Academia se mută în curând în noul local, în care vom fi mai la largul nostru”.

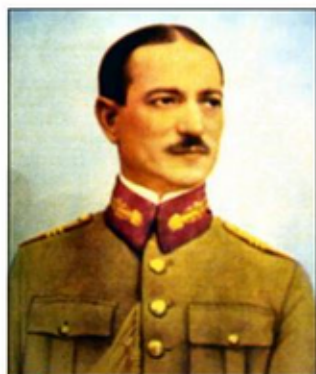
Meticulos și exigent cum era, Dimitrie A. Sturdza s-a ocupat în detaliu de mutarea tuturor colecțiilor în noul spațiu al Academiei. A supravegheat îndeaproape toate lucrările. L-a ajutat foarte mult și prietenul și colaboratorul său cel mai apropiat, Ion Bianu, de care am amintit mai sus. Dimitrie A. Sturdza era întrebant până și ce culoare să aibă tapetul de pe pereți. El avea ultimul cuvânt.

Dimitrie A. Sturdza venea mereu cu tot felul de propuneri și soluții. Una dintre ele a fost și aceea ca Biblioteca Academiei să fie clasificată ca bibliotecă publică de studii, așa cum erau bibliotecile publice străine. Fiind educat în străinătate, la univer-

Una din instituțiile patriei, în care mai îndelungat am lucrat și de care mai strâns am fost legat, este Academia Română, menită a conduce și a desvolta cultura neamului nostru. Sunt 42 de ani de când am fost ales membru și aproape 30 de ani de când bunăvoința colegilor m-a onorat cu însărcinarea de secretar general.

Pentru a ajuta și în viitor Academia Română în activitatea ei, fac acestei Instituțiuni, în ziua împlinirii vârstei mele de 80 de ani, la 25 februarie 1913, donațiunea unui fond de 100.000 lei.

Dimitrie A. Sturdza

În Al Doilea Război Mondial
căpitanul Vasile Atanasiu
a ajuns inspector general
al Artileriei...

căpitanului Vasile Atanasiu din Regimentul 3 Artilerie grea i s-a conferit Ordinul „Steaua României cu Spade” în grad de Cavaler. Aceeași distincție i s-a acordat și căpitanului Vasile Negrei, din același regiment. Cei doi ofițeri și-au probat calitățile și în alte acțiuni, atât în timpul războiului, cât și în perioada de pace. Vasile Atanasiu (1886 – 1964) a ajuns șef de birou la Marele Cartier General în 1917 și la Ministerul de Război. A îndeplinit funcții importante, precum aceea de șef al Secretariatului Consiliului Superior al Apărării (1935 – 1937) și inspector general al Artileriei (1943 – 1945). În ierarhia militară a avansat până la gradul de general de armată (11 aprilie 1945). Căpitanul Vasile Negrei a obținut și el gradul de general, dar s-a implicat în politică, fiind unul dintre adepții fideli ai lui Iuliu Maniu, pe care l-a susținut în opoziția sa față de regimul antonescian. Împreună cu Corneliu Coposu a asigurat păstrarea în secret a aparatului de radio emisie-recepție prin intermediul căruia Iuliu Maniu a ținut legătura cu britanicii.

Ordinul militar „Mihai Viteazul” clasa a III-a a fost conferit „căpitanului Macici Nicolae, din Regimentul 41 Infanterie, pentru vitejia și destoinicia ce a arătat pe câmpul de bătaie. În luptele de la Merișor a

rezistat cu compania de mitraliere focului violent al artileriei inamice și a înlesnit prin aceasta reocuparea unei poziții pierdute. La 20 septembrie 1916 a dat probe de același devotament în luptele de la pasul Vulcan” (*Monitorul Oficial* nr. 20, din 25 aprilie 1917). Rănit în aceste lupte, a pierdut ochiul drept. Dârzenia și spiritul combativ care l-au caracterizat pe Nicolae Macici (1886 – 1950) și-au pus amprenta pe întreaga sa carieră. A ajuns general de corp de armată și comandant al Armatei 1 (1941 – 1945). A fost implicat în masacrul de la Odessa (octombrie 1941; *Magazin istoric*, nr. 3/1995) și, fiind condamnat, a decedat în închisoare.

Căpitanului Gheorghe Avramescu din Regimentul 78 Infanterie i s-a atribuit Ordinul „Steaua României cu Spade” în grad de Cavaler „pentru bravura, devotamentul și destoinicia ce a arătat în cursul crâncenelor lupte ce au avut loc între 31 august și 11 octombrie 1916” (*Decretul Regal* nr. 95, din 10 februarie 1917, în *Monitorul Oficial* nr. 269, din 17 februarie 1917). A făcut o carieră strălucită în arma vânătorilor de munte, fiind comandantul Diviziei 1 Vânători de Munte și al Corpului Vânătorilor de Munte în Al Doilea Război Mondial. A condus Armata 4 în luptele pentru eliberarea Transilvaniei (1944) și în cele din Ungaria. Fiind suspectat de sovietici, a fost arestat și omorât de către NKVD sau într-un bombardament al aviației germane (3 martie 1945; *Magazin istoric*, nr. 5/2017).

Ordinul „Steaua României cu Spade” în gradul de Cavaler a fost atribuit, prin *Decretul Regal* 3.267, din 27 decembrie 1916, căpitanului Dumitru Coroamă din Regimentul „Războieni” nr. 15

.... iar în același conflict mondial
generalul Gh. Avramescu, ca vânător de munte,
a luptat pentru eliberarea Transilvaniei

Tranșeele frontului românesc din Primul Război Mondial au adăpostit biografiile unor tineri atunci anonimi, ulterior de notorietate. Viitori capi ai armatei, oameni politici, miniștri și prim-miniștri (am văzut în numărul 4/ 2018 al revistei), ei au trăit la maximă intensitate experiența conflictului mondial, care i-a marcat și „croit“ pentru evenimentele ce aveau să vină.

Bătălia de la Cireșoaia, începută în august 1917, în cadrul căreia maiorul Gh. Rujinski a comandat Divizia 7

AZI CĂPITANI, MÂINE...

TRAIAN D. LAZĂR

Dobândirea gradului de căpitan echivala cu consacrarea în cariera militară, reprezenta semnul sigur al calităților profesionale de militar. Unui asemenea ofițer i se putea încredința comanda unor unități militare mai mari și misiuni operaționale importante. Fiind cel mai înalt grad în ierarhia ofițerilor inferiori, reprezenta în același timp rampa de lansare către categoria ofițerilor superiori.

În campania din 1916, s-au distins prin fapte de arme căpitani: Vasile Atanasiu, Gheorghe Avramescu, Gheorghe Cialik, Dumitru Coroamă, Matila Kostiescu Ghyka, Gheorghe M. Dobre, Gheorghe Em. Koslinski, Nicolae Macici, Marin Manafu, Vasile Negrei, Gheorghe Rozin, Constantin Sănătescu, Nicolae Tătăranu.

Începută în noaptea de 14/27 spre 15/28 august 1916, înaintarea trupelor române în Transilvania a fost oprită 12 zile mai târziu (la 26 august/8 septembrie). După această dată, forțele române au mai desfășurat acțiuni ofensive locale până la 4/17 septembrie, dar în esență au dus lupte de apărare ori s-au retras către linia Carpaților,

acțiuni în care s-au distins unii dintre ofițerii menționați.

Pentru curajul cu care a condus tirul „bateriei sale, în luptele de la 17 – 22 septembrie 1916“ (*Decretul Regal nr. 3.131, din 5 decembrie 1916, în Monitorul Oficial nr. 232, din 6 ianuarie 1917*),

Nicolae Tătăranu
a avut un grav
moment de slăbiciune
în vâltoarea
de la Stalingrad

vura și destoinicia cu care a condus escadronul trimis spre Karagaci în descoperire (septembrie 1916). Prin recunoașterile îndrăznețe ce a făcut, a adus servicii însemnate comandantului brigădei. Iar căpitanului Gheorghe Cialik i s-a conferit aceeași distincție „pentru

bravura și destoinicia cu care a condus escadronul în luptele din septembrie 1916, din Dobrogea. Prin recunoașterile îndrăznețe ce a făcut spre Iorinez, a putut mereu ține la curent comandamentul brigădei cu mișcările inamicului” (*Decretul Regal* nr. 685, din 11 iulie 1917, în *Monitorul Oficial* nr. 92, din 19 iulie 1917).

Căpitanul Constantin Sănătescu (1885 – 1947) a avansat în ierarhia militară până la gradul de general de armată. A fost subșef al Marelui Stat Major (1937 – 1939), șef al Casei Militare Regale (martie 1943 – ianuarie 1944), mareșal al Palatului Regal (aprilie – august 1944), prim-ministru a două cabinete succesive (august – decembrie 1944).

Căpitanul Gheorghe Cialik a făcut carieră în cavalerie. Era comandant al Corpului de Cavalerie în 1944.

Străpungând apărarea română de pe Valea Jiului, forțele germane au cucerit Oltenia, au trecut Oltul (10/23 noiembrie 1916), avansând spre București. La 11/24 noiembrie, trupe germano-bulgare au trecut Dunărea în zona Zimnicea. Pentru a contracara acțiunea a două grupări de forțe inamice, care trecuseră Oltul la Stoenesti și Dunărea în zona Zimnicea și înaintau spre București, Marele Cartier General român a constituit Grupul de Armate „General Prezan”. Trupele române au încercat să blocheze înaintarea inamicului prin bătălia de pe Neajlov-Argeș (16/29 noiembrie – 20 noiembrie/3 decembrie 1916), dar nu au reușit, fiind nevoite să se retragă spre nord-est.

Decretul Regal nr. 50, din 21 ianuarie 1917, a conferit Ordinul „Steaua României cu Spade” în grad de Cavaler căpitanului Nicolae Tătăranu din compania I Cicliști a Diviziei 1 Cavalerie, „pentru curajul și destoinicia cu care a condus compania în luptele din noaptea de 16 – 17 noiembrie 1916. Luptând cu devotament a adus mari servicii comandamentului diviziei”. În același decret, maiorul Gheorghe Rujinski, de la comandamentul Armatei 1, primește ordinul „Coroana României cu Spade” în gradul de Cavaler „pentru priceperea și bravura cu care a transmis ordinele comandamentului în decursul crâncenelor lupte din jurul Bucureștilor”. Același ordin se acordă căpitanului de rezervă Ion Mitileneu de la Grupul „General Prezan”, „pentru bravura cu care a transmis ordinele comandantului în decursul luptelor din jurul Bucureștilor” (*Monitorul Oficial* nr. 256, din 2 februarie 1917).

Rănit în lupta de la Izvoarele (16 noiembrie 1916), căpitanul Nicolae Tătăranu (1890 – 1953) a rămas în teritoriul ocupat de Puterile Centrale. După multe peripeții a ajuns în Moldova liberă, alăturându-se armatei în refacere. A urmat cursurile Școlii Superioare de Război de la Paris, a fost atașat militar al României la Paris (1928 – 1931), profesor la Școala Superioară de Război, șef al Statului Major al Armatei 4 în 1941. Reputația sa a fost pătată de momentul de slăbiciune de a-și părăsi trupele, plecând cu ultimul avion, pentru a scăpa din încercuirea de la Stalingrad (1942).

Marin Manafu
a luptat la Crevedia
în Primul Război
Mondial,
avansând până
la gradul de general
de corp de armată

Maiorul Gheorghe Rujinski a continuat să se manifeste ca un comandant competent și curajos. Ajuns locotenent-colonel, a comandat Divizia 7 în bătălia

„pentru curajul și devotamentul arătat în timpul luptelor. În noaptea de 10 – 11 octombrie 1916 s-a distins mai ales prin inițiativa și energia cu care s-a menținut pe o poziție dificilă“ (*Monitorul Oficial* nr. 238, din 13 ianuarie 1917). Căpitanul Dumitru Coroamă (1885 – 1956) va deveni comandant al Diviziei de Gardă în 1937 și comandant al Corpului 4 Armată în 1940. A fost demis și trecut în rezervă (ianuarie 1941), pentru simpatii legionare.

Decretul Regal nr. 24, din 13 ianuarie 1917, conferă Ordinul „Mihai Viteazul“ clasa a III-a căpitanului Gheorghe Rozin de la Armata 2, pentru vitejia și devotamentul arătat pe câmpul de luptă. Fiind însărcinat de comandamentul armatei, în ziua de 13 septembrie 1916, să transmită, ca ofițer de stat major, un ordin al armatei, cu orice preț, a străbătut împreună cu maiorul Maxin Vasile de la Divizia 4 și un escadron o zonă de 50 km, ce era ocupată de o divizie de cavalerie și una de infanterie inamice. A pătruns printre huserii și ulanii vrăjmași, îndeplinindu-și misiunea în mod strălucit (*Monitorul Oficial*, nr. 250, din 27 ianuarie 1917).

După război, căpitanul Rozin Gheorghe (1888 – 1961) a obținut gradul de general de brigadă (1938), de divizie (1942) și de corp de armată (1944). A exercitat diferite comandanamente (de baterie, de regiment, de brigadă) și diferite funcții în Marele Stat Major. A fost comandantul Corpului 4 Armată pe Frontul de Est în 1943 – 1944 și al trupelor de tancuri și automecanizate (1944 – 1945). A publicat volumul *Puterea personalității în război – 1915*.

„Căpitanului Dobre M. Gheorghe de la Divizia 12, pentru bravura și priceperea cu care a condus compania de mitraliere a diviziei, adu-

când mari servicii cu contra-atacurile ce a dat“, i s-a conferit Ordinul „Steaua României cu Spade“ în grad de Cavaler (*Decretul Regal* 26, din 13 ianuarie 1917, în *Monitorul Oficial* nr. 255, din 1 februarie 1917).

Divizia 12 a fost una dintre unitățile militare angrenate în prima bătălie de la Oituz. Gh. Dobre a ajuns general de corp de armată (1943), director al Departamentului Înzestrării Armatei, subsecretar de Stat în Ministerul Înzestrării Armatei și Producției (1940). A fost membru al Academiei de Științe din România, creată în 1935, la secția de geniu militar cu aplicație la apărarea națională.

In perioada 3 – 22 septembrie 1916, forțele bulgaro-germano-otomane conduse de generalul Toșev au încercat să străpungă linia de apărare Rasova – Cobadin – Topraisar a forțelor ruso-române, aflate sub comanda generalului Zaicovskii. În aceste lupte s-au remarcat căpitani Constantin Sănătescu și Gheorghe Cialîk. Erau comandanți de escadron și făceau parte amândoi din Regimentul 10 Călărași (din Brigada 5 Cavalerie). Ordinul „Steaua României cu Spade“ în gradul de Cavaler a fost conferit căpitanului Constantin Sănătescu din Regimentul 10 Călărași, „pentru bra-

Constantin Sănătescu
a fost mareșal
al Palatului în 1944

Generalul german Heinz Guderian
și generalul român Gh. Rozin (în dreapta),
într-o discuție pe frontul celui de Al Doilea Război Mondial

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Ion Calafeteanu, Gheorghe Sbârna – TRATATELE DE PACE ALE ROMÂNIEI. 1919 – 1920**

Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017, 601 pp.

● **REGINA MARIA. ÎNSEMNAȚII DIN ULTIMA PARTE A VIEȚII. MARTIE 1937 – IULIE 1938** (volum editat de Sorin Cristescu)

Editura Corint, București, 2018, 272 pp.

● **Ion Constantin – ROMÂNIA, MARILE PUTERI ȘI PROBLEMA BASARABIEI**

Editura Enciclopedică, București, 2017, 367 pp.

● **Irina-Alexandra Simion, Marian Moșneagu – UNIFORMELE MARINEI ROMÂNE**

Editura Militară, București, 2017, 168 pp.

● **Cristian Alexandru Boghian – POLITICĂ ȘI ECONOMIE ÎN ROMÂNIA INTERBELICĂ (1918 – 1938)**

Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017, 283 pp.

● **Alexandru Mamina – FAMILII POLITICE ȘI FAMILII CULTURALE. MODERNITATE, ANTIMODERNITATE, POSTMODERNITATE**

Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017, 132 pp.

● **Cristian Troncotă – MOMENTE ȘI PERSONALITĂȚI DIN ISTORIA SERVICIILOR SECRETE ROMÂNEȘTI (1924 – 1989)**

Editura Elion, București, 2017, 382 pp.

● **Apostolos Patelakis – RĂZBOIUL CIVIL DIN GRECIA (1946 – 1949) ȘI EMIGRANȚII POLITICI GRECI ÎN ROMÂNIA (1948 – 1982)**

Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017, 379 pp.

● **100 DE ANI DE LA DESCHIDEREA FRONTULUI ROMÂNESC ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. CULEGERE DE STUDII** (sub egida Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și a Centrului de Cultură și Istorie Militară din Republica Moldova; ediție îngrijită de Gheorghe Vartic)

Editura Militară, București, 2017, 312 pp.

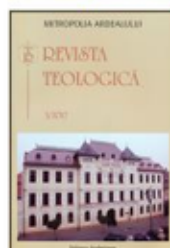
● **Francesco Grisellini – ÎNCERCARE DE ISTORIE POLITICĂ ȘI NATURALĂ A BANATULUI TIMIȘOAREI** (traducere de Ștefan Stoika; ediție îngrijită, prefată, studiu introductiv și note de Radu Păiușan)

Editura Laurent, București, 2017, 208 pp.

● **PERISCOP** (Publicație trimestrială a Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe)

Nr. 1(41), Anul XI, ianuarie – martie 2018, 166 pp.

● **REVISTA TEOLOGICĂ** (Publicație oficială a Mitropoliei Ardealului)

Editura Andreiana, Sibiu, Serie Nouă, Anul XXVII (99), iulie – septembrie 2017, 317 pp.

Gheorghe Em. Koslinski, specializat în submarine în Franța (stânga), cu fiul său Nicolae, multă vreme colaborator al revistei noastre

de la Cireșoia, a fost decorat cu Ordinul militar „Mihai Viteazul” clasa a III-a.

Ion Mitileneu (1868 – 1946) s-a afirmat ca diplomat și om politic. A fost ministru al Afacerilor Străine în guvernul Al. Averescu (1926 – 1927), contribuind la dezvoltarea relațiilor româno-italiene.

*Decretul Regal nr. 306, din 10 aprilie 1917, conferea Ordinul „Coroana României cu Spade” în grad de Cavaler căpitanului Marin Manafu din Regimentul 1 Roșiori, „pentru bravura și priceperea cu care și-a condus mitralierele la 22 noiembrie 1916 în lupta de la Crevedia” (Monitorul Oficial nr. 11, din 14 aprilie 1917). Căpitanul Marin Manafu (1886 – 1977) a avansat până la gradul de general de corp de armată. A contribuit la redactarea monografiei *România în războiul mondial 1916 – 1919*.*

Concomitent cu retragerea spre nord-est a forțelor româno-ruse din Câmpia Dunării s-a produs și retragerea spre nord a forțelor ruso-române din Dobrogea. În timpul luptelor, trupele de uscat au fost susținute cu focul artileriei de marina militară de pe fluviul Dunărea. La 9 decembrie 1916, inamicul a ocupat Tulcea, iar la 16 decembrie 1916, orașele Galați și Brăila. Forțele marinei militare fluviale au jucat un rol însemnat în evacuarea acestor orașe.

Decretul Regal nr. 487, din 26 mai 1917, a conferit aceeași distincție, Ordinul „Steaua României cu Spade” în gradul de Cavaler, unor ofițeri din marina militară: căpitanului Gheor-

ghe Em. Koslinski și căpitanului Kostiescu Matila Ghyka, „pentru curajul și destoinicia ce a arătat cu ocazia evacuărilor de la Galați și Brăila din 1916” (Monitorul Oficial 56, din 7 iunie 1917).

Căpitanul Gheorghe Em. Koslinski (1889 – 1950) studiasse în Franța, specializându-se în submarine, și în Italia, devenind specialist în vedete torpiloare. În 1916 era comandant al portului Cernavodă, apoi al unui detașament de infanterie marină. După război a fost adjutant al regelui Ferdinand (1922 – 1926), a supravegheat construc-

rea submarinului „Delfinul” (*Magazin istoric*, nr. 5/1993) în portul Fiume – Rijeka (1927 – 1931), a fost profesor de tactică la Școala Superioară de Război. Este autorul mai multor manuale de tactică militară navală. În 1938, cu gradul de contraamiral, era comandantul Diviziei (navale) de Dunăre. A fost subsecretar de Stat la Ministerul Apărării Naționale pentru Marină în 1940 – 1941.

Diplomatul Kostiescu Matila Ghyka, aflat în misiune la Londra, a revenit în țară la intrarea României în război. A fost numit ofițer de legătură cu comandantul forțelor navale aliate ruse de la Constanța. Împreună cu comandantul de Bellay, din Misiunea Militară franceză, a dus 300 șlepuri cu mărfuri de la Galați, pe brațul Chilia (Matila Ghyka, *Curcubeie*, Editura Polirom, 2014, p. 324). După război s-a aflat în misiune diplomatică în Anglia. Fiind rechemat în țară, la instalarea regimului legionaro-antonescian, a refuzat să se supună și a acționat din exterior împotriva acestui regim și apoi a celui comunist. S-a impus în lumea științifică prin lucrări privind estetica proporțiilor, filosofia și mistica numerelor. ■

Diplomatul Matila Kostiescu Ghyka

Istoria prin detalii

STEAGUL LUI ȘTEFAN CEL MARE
LA SORBONA

ȘTEFAN LEMNY

Doi ofițeri români prezintă stindardul (<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b530032218>)

Cine ar avea ideea să caute numele lui Ștefan cel Mare desigur, în traducerea franceză în „Gallica”, imensul rezervor de cărți și imagini digitalizate ale Bibliotecii Naționale a Franței, poate descoperi câteva fotografii realizate de Agenția Roll ce immortalizează un moment dintre cele mai prestigioase ale evocării voievodului moldovean dincolo de hotarele României: ședința solemnă ce a avut loc în marele amfiteatru al Sorbonei la 28 iulie 1917, cu ocazia transmiterii de către oficialitățile franceze reprezentanților guvernului român a ceea ce se numea atunci „drapelul” lui Ștefan cel Mare. E vorba, de fapt, de „stindardul liturgic” în amintirea victoriei glorioase contra invaziei otomane din 1475, pe care marele domnitor l-a dăruit Mănăstirii Zografu, de la Muntele Athos, locul unde a fost recuperat de corpul expediționar francez, în contextul operațiunilor militare de la începutul anului 1917 (Magazin istoric, nr. 8/2011; 1/2014).

Povestea acestui steag a fost readusă în actualitate cu ocazia restaurării sale (Catalogul expoziției *Stindardul liturgic al lui Ștefan cel Mare: 27 august – 10 septembrie*

2011, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, Chișinău, 2011). E mai puțin cunoscută, în schimb, impresionanta ceremonie ce a avut loc cu acea ocazie în incinta Sorbonei.

CITREȘAR

6

1457. Marienburg, marea fortăreață teutonă din Pomerania, formată din trei castele „înnodate” și datând din veacul al XIII-lea ce va fi, peste aproape o jumătate de mileniu, un loc de pelerinaj anual pentru tineretul hitlerist, fete și băieți –, obiect de conflict de multă vreme între teutoni și polonezi, intră în această zi în posesia regelui Poloniei, sub denumirea de Malbork, teutonii mutându-și reședința la Königsberg, oraș din Prusia Orientală, la Marea Baltică, fondat la 1255.

7

1520. La Camp du Drap d'Or, în nordul Franței, aproape de Calais, regele Franței Francisc I (25 de ani) și regele Angliei Henric al VIII-lea (28 de ani), ambii dornici să epateze, cultivați, sportivi, încep o întâlnire diplomatică, ce va dura până pe 24 iunie, o premieră în istoria Europei. Reuniunea nu are nicio finalitate, în afara etalării luxului, de ambele părți, deși Francisc, învins de Carol Quintul, a propus-o în perspectiva unei coaliții cu suveranul englez. În anul următor, după o întâlnire bilaterală cu mai puțin fast și fanfaronadă, Henric va face o alianță, dar cu Carol Quintul contra lui Francisc!

17

1917. În toiul Primului Război Mondial și ca o consecință a evoluției acestuia, a sentimentelor antigermane ale populației, regele Marii Britanii, George al V-lea, emite un decret prin care orice referire la dinastia germană Saxa-Coburg-Gotha se elimină din titulatura tuturor membrilor acestei case regale. Dinastia britanică, până atunci o ramură mai mică a celei germane, devine Windsor, de la numele celui mai vechi castel al ei, fondator fiindu-i chiar George al V-lea (1910 – 1936), supranumit „regele filatelist”, pentru marea-i pasiune față de colecțiile de timbre și rămas în istorie și pentru neimplicarea în salvarea vărului său Nicolae al II-lea și a familiei ruse de revoluția bolșevică.

20

1739. Călătorul secuiei Klemen Mikes, ajuns la Iași, scrie o scrisoare în care compară principatul valah, pe care l-a străbătut recent, cu o grădină de flori. Până și caii, spune el, „călcau numai pe garoafe și lalele”. S-a temut însă „să nu fie călcați de niscaiva vagabonzi”, pentru că firmanul imperial de liberă trecere pe care îl posedă cu siguranță i-ar fi lăsat reci pe hoți. „Ce păcat că pământurile acestea frumoase și bogate sunt pustii! Căci în decurs de două zile, doar o dată am dat peste locuințe omenești”.

22

1897. Tânărul actor și animator rus Konstantin Stanislavski (1863 – 1938) se întâlnește în seara acestei zile cu dramaturgul Nemirovici-Dancenko și, în cursul unei discuții pasionate, fixează condițiile renașterii teatrului rus. Din discuția lor se va naște faimosul Teatru de Artă din Moscova, finanțat de negustorul Savva Morozov, grație subvențiilor căruia în curând se va inaugura noua clădire a teatrului. Petersburghezii trebuie să recunoască, până și ei, că moscoviții au marcat un punct în competiția ce opune cele două orașe. Reacție împotriva stilului declamatoriu și decorurilor de carton, teatrul lui Stanislavski, care cere partenerilor săi un devotament total, răbdare nemăsurată și dorința de a se purifica prin muncă, creează viață pe scenă, revoluționând concepțiile estetice.

23

1940. La ora 5 dimineața, Adolf Hitler, însoțit de Arno Breker, sculptor oficial al Partidului Nazist (arborând pentru ocazie uniformă SS), și de Albert Speer, arhitectul preferat, coboară din avionul personal pe aeroportul parizian Le Bourget. Străbate orașul în următoarele aproximativ trei ore, pentru a-i „studia” urbanismul și arhitectura. Din trei berline, convoiul vede Opera Garnier, rue Lafayette, bulevardul La Madeleine, rue Royale, Place de la Concorde, Arcul de Triumf, apoi Führerul se fotografiază în piața Trocadero, pe fundalul Turnului Eiffel. Cei trei mai văd Școala Militară, Domul Invalizilor, grădina Luxembourg, Île de la Cité, Notre-Dame, Place des Vosges, Halele, Luvru, Place Pigalle, Sacré-Coeur și bucla se încheie. Către ora 8, când parizienii ies din case spre locurile de muncă, Hitler se îmbarcă deja în avion și decolează spre Germania. Nu va reveni niciodată în orașul de pe Sena.

În episodul anterior am văzut cum l-au prezentat caricaturiştii români pe ţarul Ferdinand al Bulgariei. În continuare veţi afla cum apărea Ferdinand al nostru în viziunea caricaturiştilor bulgari.

FERDINAND AL ROMÂNIEI VĂZUT DE CARICATURIŞTI BULGARI

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

Caricaturiştii bulgari au început să abordeze subiecte româneşti şi să ridiculizeze figura regelui nostru abia în toamna lui 1916, când s-a declanşat conflictul dintre cele două ţări vecine.

● Feldmareşalul August von Mackensen vrea să facă curăţenie ● Regele Ferdinand îşi pierde... penele ● Trimiteţi bere, nu avem nimic de mâncare ● Legendă în limba română, cu caractere chirilice ● Caricaturiştii bulgari critică relaţiile româno- ruse ● Şarjele continuă şi în 1924

„Cât îmi vor da la Londra, mie, un jalnic mareşal, din ceea ce mi-a dăruit Nikolaşa [ţarul Nicolae al II-lea] anul trecut?”

Maestru al propagandei, Petăr Paspalev se pricepea să aleagă elementele de mare efect destinate a fi înţelese şi reţinute cu uşurinţă de public. Pentru a prezenta înfrângerile Aliatilor, el a concentrat într-o cameră pe ţarul Nicolae, regii Serbiei şi Muntenegrului, preşedintele Franţei, Raymond Poincaré, şi pe un britanic, toţi bandajaţi. Ultimul sosit, ce abia se strecura pe uşă, slăbit şi cu pas nesigur de rănit, era regele Ferdinand, care avea o mână prinsă de gât cu o eşarfă şi cu cealaltă se sprijinea în cârjă. Pe coperta

numărului din 23 octombrie 1916 al revistei *Baraban* a fost preluat un desen de P. Zimel din presa germană ce-l arăta pe feldmareşalul August von Mackensen făcându-şi apariţia la fereastră, suit pe o scară şi cu o mătură în mână, sperându-i pe regele Ferdinand, care chiar cade de pe scaun, şi pe primul ministru I.I.C. Brătianu, care priveşte uimit, cu mâna la gură, apariţia spectrală a comandantului armatei Dunării. Acesta, cu degetul întins, le spune, cu severitate: „Dimineăta facem curăţenie!”

Din fericire, tot „Gallica” oferă celor interesați un mijloc de informare accesibil de la distanță, grație digitalizării cunoscutului cotidian *Le Figaro*. În numărul din 29 iulie – <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k291483z/f3.item> –, articolul intitulat *La remise de l'étendard d'Etienne le Grand* (Restituirea steagului lui Ștefan cel Mare) oferă o cronică amănunțită a evenimentului din ziua precedentă. Atenția acordată de jurnal se explică prin grandoarea manifestării la care au participat personalitățile politice de prim rang ale Franței, începând cu președintele, Raymond Poincaré, cu președintele Camerei Deputaților, Paul Deschanel, și membrii guvernului, România fiind reprezentată de ministrul ei la Paris Alexandru Emanuel Lahovary. Autorul articolului reproduce unele fragmente din discursurile rostite cu acel prilej și aduce precizări despre spectacolul muzical (imnurile celor două țări, cântece patriotice și folclorice), punctat de un moment poetic cu participarea Elenei Văcărescu, care a recitat poemul ei intitulat *Étendard d'Étienne le Grand* (Steagul lui Ștefan cel Mare).

Un ultim ecou al evenimentului din incinta Sorbonei ne este, în fine, cunoscut grație

(<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b530032091>)

aceluiași ziar, care în numărul din 8 august 1917 – <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2914939.item> – publica telegrama adresată de Raymond Poincaré regelui României, Ferdinand, și răspunsul acestuia, recunoscător că steagul marelui voievod, „grație bunăvoinței Franței, se găsește din nou după secole în mâna românilor”.

Dar evenimentul de la Sorbona este mai mult decât o comemorare dintre cele mai prestigioase ce a avut loc peste hotare pentru Ștefan cel Mare. La data la care avea loc, are o profundă valoare simbolică: „o comemorare a trecutului și o manifestare de

spuranță în viitor”, cum scria *Le Figaro*. Celebrarea organizată în capitala Franței era o manieră de a cimenta alianța cu România într-un moment dificil al istoriei, când teritoriul ei liber se restrângea doar între hotarele Moldovei. Importanța acordată stindardului lui Ștefan cel Mare, evocator al biruinței contra otomanilor în 1475, era și o manieră de a încuraja rezistența românilor în fața mării ofensive a Puterilor Centrale, care avea loc chiar atunci și care avea să se termine, cum se știe, cu marile victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz. ■

Imagini de la ceremonia desfășurată în incinta Sorbonei
(<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53003408b>)

Kerenski, trimiteți niște bere la Iași, căci aici nu este nimic de mâncare”, cu referire la marea criză alimentară din Moldova.

Spre a lua în derădere situația dramatică a țării al cărei guvern, armată și familie regală trebuiseră să se refugieze la Iași în urma ocupării Capitalei, Aleksiev îl desenează pe rege numit „Domnul Moldovanski” îmbrăcat într-o uniformă soldățească zdrențăroasă și închis într-un țarc înconjurat cu sârmă ghimpată, spre a arăta cât de limitat devenise teritoriul național, iar granițele erau chiar linia frontului unde se dădeau lupte.

„Kerenski, deschide! Nu deschizi?
Atunci îmi va deschide Mackensen la Jekov”

Într-o ilustrație preluată din revista germană *Simplicissimus*, regele se ascunde într-un sicriu. „Ferdinand Românul”, deși aflat după vechiul proverb românesc „cu un picior în groapă”, se pronunță, totuși, cu fermitate: „Niciodată și pentru nimic în lume nu voi fi de acord cu pacea!”

Aleksandăr Bojinov a fost, de departe, cel mai prolific și mai spiritual desenator umoristic bulgar activ în vremea Marelui Război. „După demonstrația de la Riahovo, Ferdinand al Valahiei se întoarce la cartierul general” – sună explicația unei caricaturi, în care apare regele nostru ținându-se de marginile unei luntre ușoare, ridicată pe creasta unui val. Dar cea mai puternică și mai ofensatoare caricatură din

„Este mică țigara asta ca să-mi potolească
apetitul țigănesc, d-le Kerenski”

această serie realizată de Bojinov este aceea în care capul regelui României este ținut de urechi, în piroane, precum cel al unei vieți sacrificate la abator. Deasupra celor două piroane au fost scrise numele celor două localități fortificate cucerite de bulgari, Tutrakan și Silistra. La fel ca la cel dintâi desen, și aici legenda este în română, dar scrisă în caractere cirilice: „Ferdinandul cel Mare”.

Începând cu anul 1917, periodicul de care ne ocupăm nu a mai avut specificată pe copertă data apariției, ci doar numărul și anul, așa că este destul de dificil să fie plasat într-o anumită lună. Tot începând cu acest an, printre colaboratori apare și numele lui Petăr Pavlov, autor al unor desene cu o linie mai puțin vibrată și al unor chipuri nu prea expresive, comparativ cu realizările colegilor săi Bojinov și Aleksiev, dar cu suficient umor suscit de realitățile pe care le înfiera. Pe ultima copertă a numărului 14, un rus uriaș cu rubască roșie, semn al bolșevizării, refuză aliaților balcanici recunoașterea vechilor tratate și a compensațiilor de război. Unchiul Ivan, cu brațele larg deschise spre a opri trecerea lui Nikita al Muntenegrului, Petăr al Serbiei și Ferdinand, îi alungă cu vorbele: „Marș, nu recunosc nicio înțelegere secretă, anexări și despăgubiri n-o să primească nimeni.”

Pe coperta următorului număr al publicației, Bojinov l-a ales pe regele nostru drept su-

În primul număr din 1917, pe ultima copertă era reprodușă o ilustrație preluată tot din presa germană, semnată de A. Hansche. Intitulată „În noul an“, ea îl reprezintă pe regele Ferdinand în chip de gâscă golașă, ce și-a pierdut penele. Acestea zboară în jur și pe fiecare este scris numele uneia dintre bătăliile pierdute Silistra, Tutrahan (Turtucaia), Constanța, Sinaia, Orșova, Turnu Severin, Târgu Jiu, Craiova. Pe o aripă se mai ține o pană pe care e trecut București, iar în coadă, două cioturi pe care apar Iași și Galații. Legenda este elocventă: „Dacă nu m-ar fi presat atât de tare din două părți, niciodată nu m-aș fi lăsat atât de smulsă“. Referirea era la cele două fronturi cărora a trebuit să le facă față România, cel din nord, unde a fost atacată prin Transilvania de Armata 9 germană, sub comanda generalului Erich von Falkenhayn, și cel din sud, unde a acționat Armata Dunării comandată de August von Mackensen.

Din acel moment, motivul principal al ironiilor caricaturistilor bulgari avea să îl constituie monarhul român etichetat cu tot felul de apelative ofensatoare, precum: „Domnul Ieșescu“, „Ferdinandul Valahiei“, „Ferdinand Valahul“, „Ferdinand Moldoveanul“ sau, și mai rău, „Ferdinandul jugănit“.

Un ultim desen consacrat de Paspalev tematicii românești a apărut în numărul din 7 ianuarie: regele apare așezat pe un scaun, cu picioarele goale și capul soldătesc pe cap, ținând un sceptru în mână și având o țigaretă aprinsă lipită de buze. Monologul suveranului a devenit legenda caricaturii: „Cât îmi vor da la Londra, mie, un jalnic mareșal, din ceea ce mi-a dăruit Nikolaș [țarul Nicolae al II-lea] anul trecut?“

Din 1917, principalul colaborator al revistei *Baraban* și autor al ilustrațiilor cu subiect românesc a fost Raiko Aleksiev. Cu o linie mai

Caricatură de Aleksandăr Bojinov

anguloasă decât a lui Paspalev și cu motive care frizau ridicolul dus la extrem față de vecinii de la nord de Dunăre și față de toți dușmanii Bulgariei, Aleksiev are o contribuție de marcă la ilustrația satirică din țara lui. Pe coperta a patra a numărului din luna mai 1917 sunt figurați inamicii balcanici defilând cu un drapel în vânt și intonând un refren cunoscut cititorilor periodicului: „Cântec de întovărire ce se aude departe... cântec de muncă“. Regele Ferdinand, cu aceeași capelă modestă și încălțat cu opinci, are înfiptă la cin-

gătoare o sabie de lemn, de copil. Este parțial obturat de regele Nikita al Muntenegrului, care duce și steagul: el pare a-i încuraja pe ceilalți, Petăr al Serbiei și Nicolae al II-lea al Rusiei, pipiriu, desculț, rufos și cu un cap disproporționat față de trup. Același cvadrumvirat a fost inserat, sub titlul „Interviuri cu oameni mari“, în numărul din septembrie, doar că de data aceasta sunt doar portretele celor patru conducători, fiecare gratulat cu câte un epitet înjositor: Nicolae Sărăntocul, Patronul Petar Karagheorghevici, Domnu Ferdinandul Ieșescu și Nikita Haiducenschi. Toți patru au inserate sub chip texte în care sunt evocați generalul Lavr Gheorghevici Kornilov sau prim-ministrul guvernului provizoriu, Aleksandr Fiodorovici Kerenski. Astfel, țarul se lamentează: „Kornilov e un taur mare printre oamenii mei. Se pare că a plecat din Petrograd, de ce nu a trecut să mă ia și pe mine?“ Regele Serbiei, cu ochii ieșiți din orbite și expresie de indignare, spune: „Pfui, mama lui de Kornilov, îi trebuie soldați ca să meargă la Kerenski? Să fi trimis un sârb adevărat, acesta singur s-ar fi descurcat cu Kerenski. Sârbii din Sarajevo au învățat serios meseria“. Suveranul muntenegrean se pronunță amenințător: „Ah, ah, țin-te bine, Kornilov, nu călca pe acest pământ, căci ortacii te vor prinde!“ La portretul monarhului român sunt inserate următoarele cuvinte: „Kornilov,

„Nu vă temeți, mărite rege, noi suntem gata să vă mai dăm ajutor“; Ferdinand Moldoveanu: „Ei, atunci dă-mi o țigară și două ruble, la înțelegere“

și-l asigură pe rege de nobila sa misiune: „Nu tremura, Ferdinandul meu, gândește-te, tu te duci să mori pentru cauza unei țări atât de merituoase precum... Anglia“. Un dialog între cei doi a mai fost imaginat de Bojinov și în alt desen, tipărit în catalogul unei expoziții pe care o organizase la Sofia în 1924. Ferdinand Valahul, acoperit cu o pelerină și cu capela specifică, privește în sus la înaltul prim-ministru britanic, figurat cu pipa în gură, o șapcă de golf pe cap și cu mâinile înfundate în buzunare: „Domnule, dumneavoastră sunteți Lloyd George?“ „Da“ „Vă rog, renunțați la continuarea războiului, asta e un lucru groaznic.“ În același catalog era inserată altă șarjă la adresa regelui României, reprezentat ca o zburătoare ale cărei gheare erau încurcate într-o masă de câlți spre a explica legenda: „Amestecarea echilibrului balcanic sau cocoșul valah în câlți“. Pentru a ilustra dramaticul an 1917, artistul l-a schițat pe monarh așezat pe un modest taburet în fața unei sobe de tuci, al cărei foc încearcă să-l înțească aruncând

înăuntru o coroană de lauri, spre a se încălzi. Figura este tristă, obosită, îmbrăcăminte ponoșită, frigul aspru, elemente ce sugerau privațiunile aduse de o campanie dezastruoasă dusă împotriva foștilor aliați tradiționali de „Ferdinand Valahul în anul 1917“.

În anul 1918, Bojinov a compus patru portrete ale suveranilor balcanici și țarului rușilor care, în imaginația sa, erau „Candidați ca portar la Palatul Păcii de la Haga“. Toți patru erau prezentați în haine civile, ca la o expunere fotografică, în cadre dreptunghiulare, cu etichete dedesubt: Nikita Negușov, Petre Karageorghevici, Ferdinandul jugănit și Nikolăiță Romanov. Aici, pentru regele nostru a fost folosit apelativul cel mai jignitor din câte apăruseră până atunci.

La 28 septembrie 1918, Bulgaria a capitulat. În noiembrie 1918 Primul Război Mondial a luat sfârșit, iar caricatura își pierduse obiectivul de a-i ridiculiza pe inamici și a ridica moralul conaționalilor. Toți autorii ale căror opere au fost prezentate aici și-au continuat, cu succes, activitatea.

Maeștri ai desenului satiric, colaboratorii revistelor de specialitate din București și Sofia au realizat o iconografie umoristică de mare valoare și interes a participării țărilor noastre la Marele Război, aflate în tabere antagoniste. Figurile celor doi monarhi au oferit subiecte generoase de umor pentru penița înveninată a caricaturiştilor români și bulgari care, la împlinirea centenarului de la acele evenimente, merită a fi studiate și restituite contemporaneității. ■

„Oh, de m-ați fi invitat, frățește pe tron“

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

biect al înțepăturilor cu referiri la relațiile nu prea bune dintre România și Rusia după instaurarea guvernului provizoriu condus de Kerenski. Și-a intitulat compoziția „La poarta roșie” spre a-l prezenta pe Ferdinand, de data aceasta în uniformă de general, cu epoleți și lentă unei înalte decorații străbătându-i pieptul, dar cu o capelă ostășească ținută, respectuos, în mână, la spate, bătând în ușă: „Kerenski, deschide! Nu deschizi? Atunci îmi va deschide Mackensen la Jekov”.

În numărul din august 1917, Pavlov îi reprezentase pe regele nostru și pe acela al Serbiei îmbrăcați zdrențăros și desculți, mânându-și animalele domestice, unul niște porci – pentru că strămoșul familiei domnitoare Karageorgheviici fusese porcar –, celălalt niște rațe. Legenda era aleasă în concordantă: „Capul conduce, capul înrobește, capul paște rațe și porci!”

O caricatură nesemnată, poate preluată dintr-o publicație străină, arată un ofițer rus ce-i oferă regelui Ferdinand un brevet de decorație, adresându-i-se cu multă curtoazie: „Înălțimea Voastră Rege al Valahiei, dl. Kerenski vă decorează cu Crucea Sf. Gheorghe pentru nemuritoarea voastră vitejie cu care ați fugit înapoi”, la care suveranul, ce era înconjurat de bagaje ca semn că se pregătea să părăsească zona distrusă de război, întreabă, cu înțeles, „Haine albe nu a trimis?” Întrebarea aceasta era cu dublu înțeles, mai întâi referindu-se la pacea mult dorită și apoi la uniforme albe pe care le foloseau ofițerii imperiali înainte de război ca ținută de vară. Caricatura fusese suscitată de un subiect de actualitate, acela al decorării regelui României de către primul-ministrul guvernului provizoriu, așa cum anunța presa din țară în septembrie 1917.

Tot la relațiile româno-ruse sunt făcute trimiteri și prin ilustrația copertei numărului următor, semnată de Pavlov, în care

Ferdinand, într-o uniformă ponosită, se umilește culegând un chiștoc căzut în urma lui Kerenski, ce se plimba cu mâinile la spate, îmbrăcat elegant ca pentru o ceremonie oficială, cu jachetă și țilindru. Ferdinandul Valahiei spune: „Este mică țigara asta ca să-mi potolească apetitul țigănesc, d-le Kerenski”.

Bojinov l-a imortalizat pe suveranul român ca pe un client de restaurant, făcându-și comanda în care se aflau sugestii la preliminariile păcii de la București: „Hei, chelner, adu-mi și mie la fel ca tovarășului Lenin, o porție din porumbelul păcii, dar fără anexiuni și despăgubiri ca garnitură”. Într-un desen al

lui Pavlov, regelui nu-i mai este nici măcar menționat numele, ca până acum, ci e poreclit Mămăligărescu. Căzut în genunchi, se smerește în fața unui bulgar neaoș spre a obține condiții mai bune la semnarea păcii: „Nene Ganiu, spune cinstit, o să vrei despăgubiri?” Răspunzând peste umăr, prin fumul pipei, bulgarul amintește, cinic, intervenția românească din al doilea război balcanic, care a adus înfrângerea Bulgariei și pacea: „Doar pentru găinăriile făcute în 1913, prieten drag”.

O altă ironie la lipsurile din Iași a făcut-o Aleksiev în ilustrația copertei numărului 41. Bine înfodolit, regele conversează cu un muscal mustăcios. Acesta îl

asigura pe suveran de bunele intenții ale rușilor: „Nu vă temeți, mărite rege, noi suntem gata să vă mai dăm ajutor”, la care Ferdinand Moldoveanul răspunde: „Ei, atunci dă-mi o țigară și două ruble, la înțelegere”. Tot Aleksiev a executat ultima copertă a numărului 49, unde regele României apare ca un cerșetor picotind pe o bancă de parcă și meditănd la soarta sa vitregă: „Oh, de m-ați fi invitat, frățeste pe tron”.

Bojinov a închipuit a conversație între Lloyd George și regele Ferdinand în fața unei spânzurători. Premierul britanic îl încurajează

„Hei, chelner, adu-mi și mie la fel ca tovarășului Lenin, o porție din porumbelul păcii, dar fără anexiuni și despăgubiri ca garnitură”

Pod peste Siret distrus de trupele române în retragere

pe mai puțin de o treime din lărgimea Moldovei, din Bucovina la Dunăre; ea trebuia să primească toate serviciile de spate ale armatei ruse și întreaga armată română retrasă de pe front. Moldova era astfel împărțită în trei zone: cea care se întindea de la Carpați până la Siret, ocupată de armatele de operații, cea cuprinsă între Siret, Prut și Dunăre până spre Bârlad, ocupată de armatele ruse și serviciile lor de etape, și, în fine, a treia de fapt mai puțin de o treime din Moldova rămânea pentru zona de evacuare a armatei aflate în reorganizare, a prizonierilor, internaților inamici, a părților sedentare ale armatei, a răniților scăpați de la inamic și trimiși în Moldova (mai mult de 20 000); [în plus] contingentele 1917, 18, 19 și 20 evacuate și încă nerecrutate, în sfârșit toată populația civilă care fugise din fața inamicului cu vitele și bagajele ei.

Retragerea în Moldova la sfârșitul lunii decembrie [1916] împiedicase întreaga aprovizionare cu lemne de foc necesare pentru încălzit, atât pentru surplusul de populație, cât și pentru clădirile publice transformate în birouri, cazărmi sau spitale.

Această lipsă de combustibil punea în pericol producția morilor de făină. Singura soluție posibilă era de a se recurge la lemn și de a reveni la combustibilul de altă dată pentru căile ferate și fabrici.

Trebuia deci să se organizeze tăierea lemnului în plină iarnă și transportul lui în gări și la oraș. Aglomerarea căilor ferate, împiedicând transportul cu vagoane, transportul combustibilului și al grâului necesar alimentației, trebuia să se realizeze la fel de bine cu șarete. Or, vitele evacuate nu suferau mai puțin decât oamenii. Drumul lung parcurs, lipsa furajelor necesare consumului serviciilor armatei ruse și cavaleriei sale, într-o țară în care în general lipsește furajul, aduseseră cea mai mare parte a cailor și a vitelor evacuate într-o stare de neîntrebuințat, un mare număr dintre ele pierind de frig și de foame. Astfel căile ferate nu puteau să fie alimentate cu combustibil pentru că mijloacele de tracțiune animală lipseau, iar vitele mureau pentru că nu se putea transporta pe calea ferată furajul necesar ce se mai putea găsi în nordul Moldovei.

O altă dificultate întâlnită în primele luni ale șederii în Moldova a fost aceea a alimentației. Ea provenea din

faptul că stocurile de făină și de grâu din depozitele garilor și orașelor fuseseră cedate spre consum armatei ruse; trebuia ca grâul de la sate să fie transportat și măcinat. Marile centre de măcinare din România erau la Brăila, Galați, Botoșani, București și Craiova. Din toate aceste centre rămăneau doar Galați și Botoșani, dar morile din cel dintâi oraș au fost curând distruse de tunurile bulgare. Dificultățile de aprovizionare ale armatei ruse direct din Rusia, datorate fie debitului slab al căilor ferate rusești, fie chiar lipsei de aprovizionare din depozitele sale, făceau ca armata aliată să ceară, sub amenințarea că părăsește frontul român, nu numai libertatea de a cumpăra puținul stoc de cereale și furaje de care România mai dispunea, dar, de asemenea, de a se asigura măcinarea tuturor acestor produse. În aceste condiții, armata română a trebuit nu numai în timpul primelor luni ale anului 1917 să cedeze o parte din propriile alimente, dar să și organizeze un nou serviciu pentru măcinarea făinii necesare armatei ruse, române și populației civile. Aliaților și populației din orașe li s-au rezervat cele câteva mori de care mai dispuneam, iar pentru armata noastră și populația din sate, cu mijloace improvizate, măcinarea în mori de la țară, cu locomobile de treierat încălzite cu lemne.

Astfel se vede că o întreprindere nouă organizare era de înfăptuit pentru a restabili o viață aproape normală României evacuate. Aceasta nu putea fi realizată de la o zi la alta, iar intervalul 15 ianuarie – 15 martie a fost perioada neagră a exodului. Aceste suferințe de tot felul nu numai că aveau să ducă la

STATUL ROMÂN NU ȘI-A PIERDUT CURAJUL

CONSTANTIN I. ANGELESCU

Generalul Berthelot, conducătorul Misiunii Militare franceze, alături de ofițeri români și ruși

Doctorul Constantin Angelescu – om de știință și membru de vază al Partidului Național Liberal, apropiat colaborator al familiei Brătianu – a fost primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Washington, funcție pe care a îndeplinit-o între 1 octombrie 1917 și 25 martie 1918.

Deși prezența sa pe teritoriul Statelor Unite a fost scurtă, ea s-a caracterizat printr-o energetică activitate, inclusiv propagandistică, pentru cunoașterea și afirmarea idealurilor românești în rândul opiniei publice nord-americane. Reproducem în continuare fragmente dintr-un document elaborat la 16/29 august 1917, păstrat în arhiva sa personală de la Biblioteca Academiei Române, în care sintetiza situația dificilă a României după ce suveranii, Guvernul, Parlamentul și armata fuseseră silite să se refugieze în Moldova. Textul integral va apărea în România în timpul Primului Război Mondial. Mărturii contemporane, vol. II (1914 – 1918), la Editura Militară.

Dumitru PREDA

Statul român, redus la o treime din suprafața sa totală, trebuia de acum înainte să existe din resursele regiunii

cele mai puțin bogate din România. Această regiune trebuia nu numai să găzduiască populația civilă refugiată

din Muntenia, dar și pe aceea evacuată din zona de operații a armatelor ruso-române a frontului, zonă care se întindea

nizarea în tranșee, dezertarea în masă a trupelor de pe front dovedeau posibilitatea abandonării frontului nostru și, ca urmare, perspectiva unei situații din cele mai tragice pentru statul și armata română. Care ar fi putut să fie situația noastră în cazul unei păci separate, pe care unii din revoluționarii ruși o întrevădeau?

Izolați, noi nu puteam nici să ne reîntoarcem în teritoriile românești ocupate de inamic, nici să ne retragem într-o Rusie care ar fi pactizat cu acest inamic. Toate aceste temeri pe care le avea România nu erau imaginare și trimișii speciali ai guvernelor aliate la Petrograd au putut să aprecieze primejdia reală care exista

în această perioadă în cazul unei păci separate a rușilor.

În sfârșit, guvernul revoluționar părea să redevină stăpân [pe situație] și teama față de o acțiune izolată a Rusiei oficiale părea îndepărtată. Propaganda maximalistilor și a germanofililor continua, totuși, și lua în mod special un caracter periculos pentru România. Această țară și frontul român erau pe bună dreptate considerate de maximaliștii ruși ca un centru de rezistență ce încuraja continuarea războiului, iar trupele ruse din România ca fiind contaminate de spiritul războinic ce continua să domine în [rândul] trupelor noastre. De aceea, trebuia, cu orice preț, să se încerce să fie produs un conflict între cele două armate aliate. Tocmai în partea aceasta s-a îndreptat efortul propagandei germanofile, în

scopul de a produce un conflict între trupele celor două armate aliate. Ca pretext, au luat organizarea monarhică a statului român și au găsit un sprijin într-o anumită parte a populației israelite din țară. Agitatorii maximaliști au căutat ca, prin intermediul comitetelor de soldați și muncitori din armata rusă de pe

nostru. Datorită unei atitudini rezervate, care adesea depășea limitele necesare salvării demnității țării, s-a putut evita un conflict. Un foc tras de un soldat român împotriva unui rus ar fi dat pretextul de agitație agenților germanofili atât de numeroși și pentru abandonarea [de trupele ruse - n.n.] a frontului român.

Manifestație a soldaților ruși bolșevizați

Nu mai datorită calmului autorităților civile și militare române, a concursului dat, fără îndoială, de Comandamentul rus adesea dezarmat, a înțelepciunii poporului și soldatului român, care nu s-au lăsat influențați de propaganda pacifisto-anarhistă ce se făcea sub uniformă

frontul român, să se amestece în afacerile interne ale României. Și au început încercând să facă o propagandă înversunată pentru schimbarea regimului [politic] în România, în scopul de a introduce aici pe cel al revoluției ruse. I-au eliberat pe agenții germanofili, precum Rakovski și Bujor, pe care i-au păstrat în sânul comitetelor lor din regimentele rusești aflate în România și de unde aceștia puteau să facă nu numai o propagandă pacifistă, germanofilă și anarhistă, dar, de asemenea, să organizeze, așa cum au încercat s-o facă la sfârșitul lunii aprilie 1917, cu soldații revoluționari ruși, mitinguri și manifestații de stradă pe probleme interne ale României.

Se voia ca zilnic să se producă conflicte. Înălții funcționari români erau insultați și chiar arestați pe teritoriul

aliată, s-a evitat un conflict ce ar putea avea consecințe dezastruoase, atât pentru frontul român, cât și pentru cauza aliată în Orient. Aceasta nu este una din cele mai puțin importante calități pe care românul le-a arătat prin rezistența sa la propaganda excesivă la care a fost supus. Măsurile pe care guvernul le-a luat pentru votarea reformei agrare și a celei electorale au întărit, cu siguranță, rezistența poporului român în fața nefastelor sfaturi care i se dădeau. Este o altă dovadă de înțelepciune și sacrificiu pe care clasele conducătoare și înstărite au dat-o în avantajul acelora care, în tranșee, își apărau teritoriul. Era o adevărată revoluție socială și economică făcută pe cale pașnică și de bună voie de cei care trebuia să-și abandoneze situații deja câștigate. ■

Calea ferată făcea cu greu față nevoilor de transport pentru front...

moartea oamenilor mai debili, dar vor crea un teren prielnic pentru epidemii, în special pentru tifosul exantematic, care a izbucnit cu atâta violență în aceste două luni de iarnă.

Dar așa cum armata română a putut să reziste în fața atacurilor inamicului, fără a se prăbuși, [tot așa] statul român nu și-a pierdut curajul, în aceeași perioadă în care toate calamitățile războiului și consecințele lor cădeau asupra lui. Organizând transporturile de material lemnos cu mijloacele militare de care se dispunea, mărindu producția de petrol și de cărbune, a fost asigurat combustibilul necesar. S-au descongestionat, în fine, căile ferate, scoțând de pe linii o mare parte a materialului rulant neutilizat. A fost redată astfel suplețea transporturilor și s-au putut prevedea atât aprovizionările de orice fel, cât și utilizarea unei mari părți a materialului evacuat ce rămăsese neridicat în găurile blocate. S-a descongestionat cazarea trupelor prin construirea unor baracamente în orașele și centrele de reorganizare ale armatei. Fără a exagera, se poate afirma că prin aceste noi construcții din lemn care s-au ridicat pe întreaga întindere

a Moldovei jumătate din populația evacuată a găsit unde să se cazeze.

Se poate spune că la sfârșitul lui aprilie [1917] refacerea era realizată și că, în două luni, chiar dacă nu fuseseră restabilite condițiile absolute normale, cel puțin fuseseră îndepărtate nenorocirile pe care ni le adusese evacuarea. [Din acel moment] calvarul României putea fi considerat terminat.

Comandamentul armatei ruse, care avea centrul de aprovizionare la Odessa și ale cărei etape se întindeau de la Carpați până la Nistru, considera că funcționarea primelor sale linii era incomodată nu atât de serviciile armatei, ci de existența unui

întreg organism de stat. De mai multe ori, în cursul lunilor ianuarie și februarie, au fost făcute în acest scop demersuri insistente pe lângă guvernul român. La rândul lor, Aliații considerau situația din Moldova atât de precară, încât au fost făcute intervenții colective ale reprezentanților lor pentru a sprijini demersul rusesc. Numai rezistenței românești, susținută de Misiunea franceză, i s-a datorat stoparea evacuării proiectate și, în parte, începută a statului român în Rusia. Această preocupare, care a durat mai mult de o lună, nu putea, desigur, să faciliteze reorganizarea armatei române.

De-abia întrevăzusem o speranță definitivă de a rămâne în Moldova și ne începusem organizarea, că, la sfârșitul lui februarie [stil vechi - n.n.], a izbucnit revoluția rusă. Starea de spirit pe care aceasta a creat-o în armata rusă a făcut ca România să treacă prin situații morale tot atât de dificile ca acelea pe care le traversase odată cu retragerea. În prima perioadă luna martie a existat o continuă alarmă privind abandonarea frontului român de către trupele ruse. Propaganda în favoarea păcii separate, frater-

... și pentru aprovizionarea trupelor și a populației

Osemintele militarilor români, ruși, germani, austrieci și unguri au fost așezate în Mausoleul Soveja. Inițiativa construirii mausoleelor din acest triunghi al morții a fost luată de Comitetul Central al Societății „Mormintele Eroilor Căzuți în Război” la București în anul 1919, care se pronunță pentru ridicarea unui „Altar de recunoștință către eroii neamului” la Mărășești. Această inițiativă a fost preluată și de localitățile Mărăști și Soveja. Generalul Alexandru Averescu, Comandantul Armatei 2, care a condus operațiunile de luptă din această zonă și care obține marea victorie de la Mărășești, propunea construirea unui singur mausoleu la Mărăști, unde să fie adunați toți cei căzuți pe valea Șușitei. Din mărturiile bătrânilor din Soveja aflăm că primarul de atunci al localității a susținut cu tărie, în fața generalului Averescu, ideea construirii unui mausoleu la Soveja, obligându-se să sprijine cu materiale și mână de lucru această construcție.

Mausoleul eroilor din Soveja este un omagiu pios adus de urmași celor care s-au jertfit pentru apărarea vetrei strămoșești și au înfăptuit visul de veacuri al Unirii. Fondurile pentru construcția lui au fost adunate prin Comitetul Central al Societății „Mormintele Eroilor Căzuți în Război” din donații, dar o contribuție de seamă au avut locuitorii Sovejei. Construcția a început în anii 1922 – 1923 și s-a finalizat în 1929. Arhitectul care a condus lucrările și a dat viață acestui proiect a fost George Cristinel, cel care a construit și Mausoleul de la Mărășești.

Cu fața spre vârfurile muntoase Răchitaș și Cocoșila, având în spate vârful Zboina, monumentul pare a aduna în jurul său spațiul din care și-a strâns eroii pentru odihnă veșnică.

Mausoleul este un dom de formă circulară în exterior, cu contraforți de piatră și un fronton de marmură pe care a fost gravat, cu caractere mari, textul: „Aici odihnesc ostașii căzuți pe aceste plaiuri în războiul 1916 – 1919”.

Pe latura din dreapta sus, tot pe placa de

Autorul

marmură, este gravată inscripția: „Cei ce căzut-au pentru țară/ Pe lanul câmpului bogat/ Jertfind o'ntreagă primăvară/ Nu au murit, ci-au înviat”.

Pe latura din stânga sus stă scris: „Ostași ce-ați căzut pentru țară/ Viteji ai credinței soldați/ Oriunde'n morminte voi stați/ Vă fie țărâna ușoară” (versurile aparțin reginei Maria).

Prin ușile metalice masive se pătrunde în interiorul cavoului, iar criptele construite dau forma unei cruci ușor rotunjite, respectându-se stilul clasic. Pe plăci de marmură sunt încrustate numele și gradul celor căzuți, ale căror resturi pământești au fost aduse din cimitirele provizorii și din mormintele răzlețe. Majoritatea celor identificați sunt români, unii chiar din Soveja, dar alături sunt și oseminte ale ostașilor germani, austrieci, unguri, căzuți în luptele de aici. În mijloc se află un postament paralelipipedic din piatră unde se depun coroanele de flori, iar în spatele încăperii, într-o gropniță mare sunt așezate în stivă osemintele eroilor necunoscuți: la bază oase lungi, deasupra cărora craniile cu orbite goale te înfioară și dau sentimentul respingerii războiului ca soluție de rezolvare a neînțelegerilor dintre popoare.

În spatele mausoleului se află o casă muzeu militar, ce cuprinde o panoplie cu arme folosite în lupte, hărți și planuri de operațiuni, statuete, fotografii și facsimile din presa vremii, precum și alte documente de război. În spatele casei muzeu, chiar în spatele mausoleului, câțiva arbori de zadă, singurul conifer cu frunza căzătoare, se alătură ca monument al naturii acestui monument istoric.

Mausoleul Soveja nu are nici dimensiunile, nici importanța artistică a celor de la Mărăști și

Mărășești, dar poziția și cadrul natural, precum și impunătoarea sa simplitate, ca sufletele soldaților cunoscuți și anonimi care au dovedit prin lupta și jertfa lor că „pe aici nu se trece”, îi dau măreție, însuflând generațiilor fiorul pietății față de trecut și încrederea în viitorul acestui neam. ■

Mausoleul din Soveja

CIMITIRUL GERMAN ȘI MAUSOLEUL EROILOR DIN SOVEJA

IULIAN ALBU

(Profesor de istorie și ultimul veteran de război din Soveja)

Cimitirul reamenajat

Soveja, un nume care are pentru români o rezonanță deosebită. Cuprinde în el legenda pribegilor din Rucărul și Dragoslavele Muscelului de Argeș, care au descălecat de două ori Carpații de Miazăzi și Răsăriteni (1620 și 1718) în căutarea unor locuri care să-i ferească de asuprire. Doineste în el fluierul ciobanului mioritic și îngână cu glas stins bocetul „măicuței bătrâne” ce-și caută feciorul, „mândrul ciobănaș, tras printr-un inel”. Rostindu-l auzi glasul trâmbițelor ce au chemat la luptă românii, în 1916 – 1918, pe una dintre laturile „Triunghiului morții” (Oituz – Mărăști – Mărășești), pentru ca România să fie reîntregită. Citindu-l în scrierile celui mai reprezentativ fiu al localității, savantul geograf Simion Mehedinți, care și-a semnat unele opere cu pseudonimul „Soveja”, îți simți sufletul inundat de sfințenia acestui loc.

In partea de vest a comunei, în imediata apropiere a mănăstirii și a cimitirului satului, se află Cimitirul german, amenajat chiar de armata germană în 1918, în care au fost așezați cei care au căzut în luptele de la Soveja.

Este împrejmuit cu ziduri de piatră, iar în interior se pătrunde printr-o poartă metalică; mormintele erau perfect aliniate pe patru rânduri, cu o alee centrală prin care se ajunge la frontonul ctitoriei, cu o inscripție în limba germană. În basorelief este sculptat un vas cu trandafiri, încadrat de literele grecești Afla și Omega (începutul și sfârșitul), iar deasupra inscripția: DEN FÜR IHR VATERLAND GEFALENNEN HELDEN (Acelor eroi căzuți

pentru patria lor) FRB AUT 918 LAND E JNF.REGT.S

Fiecare mormânt avea o bordură de piatră și câte o placă turnată în beton, pe care erau inscripționate numele, regimentul și gradul celui înmormântat. La fiecare căpătâi au fost plantați brazi, care prin umbra și tăcerea lor insuflau celor ce vizitau acest sanctuar pioșenie și respect. Imediat după 1990 nu s-a mai îngrijit nimeni de întreținerea cimitirului, bordurile și plăcile erodându-se, iar numele înscrise ștergându-se. Abia în anul 2014, o echipă de soldați germani și români, sprijiniți de Primăria Soveja, au reamenajat cimitirul și zidul acestuia, au pus plăci noi, reinscripționând numele celor îngropați.

Casă din Almașu de Mijloc, județul Alba, din secolul al XIX-lea

tere, că de acolo va lua lumina" (Raveica Gogonea, Poiana Mărului).

Tot atât de importantă ca propria casă pe care și-o construia noua familie era casa părintească. Aceasta simboliza pentru țărănul român tradiția vie, puterea legii strămoșești, stabilitatea dată de relațiile de rudenie, prosperitatea și căldura unor informații venite din experiențele generațiilor de dinainte, din timpurile trecute. Stau mărturie în acest sens vorbele unui bătrân din Poiana Mărului, Ion Stai-cu: „Noi așa am pomenit și casa și vatra și n-ai dreptul să le strici, nici să le lași în părăsire că vezi, ele vin din părinții noștri. Casa are și ea locu' ei, ca orice lucru. În bătătura casei toate se fac parcă mai bine. Locu' casei e loc bun, e loc ferit, orice ai pune rodește, orice ai face e fru-

mos. Asta vine, așa, din duhu strămoșilor“.

Așadar, în mentalul tradițional casa reprezintă centrul vieții de familie, al celor mai multe dintre activitățile din gospodărie. Este „locul întemeierii, generator și păstrător al energiilor vieții. Locul pe care o familie își construia casa era musai să fie curat, adică să nu se fi întâmplat acolo vreun lucru rău (jaf, moarte năprasnică, crimă sau să nu se fi îngropat acolo copii nebotezați). Înainte de a începe construcția casei era adus

preotul pentru a binecuvânta locul și a-l stropi cu agheasma purificatoare“, scria Monica Budiș, în volumul *Ramura verde și ciclul pastoral*.

Pentru noi, cei de azi, adesea dezrădăcinați, obișnuiți cu o viață abstractă, este greu de înțeles bogăția de semnificații pe care o avea casa părintească pentru țărăn. Poate că de aceea țărănul român nu a stat cu chirie, nu s-a mutat dintr-o casă în alta, cum face orășeanul obosit de viața modernă, nevoit să-și schimbe des locuința. În Oltenia, când se alegea locul de casă, se dădea drumul unei oi să pască iarba. Dacă oaia se îndepărta fără să pască era considerat semn rău, se credea că locul nu era curat și trebuia ales altul. În unele sate din zona Sucevei lemnul necesar înălțării unei case trebuia, de asemenea, ales cu mare atenție. Nu se foloseau copaci loviți de trăsnet și nici acei copaci care ar fi crescut doi din aceeași rădăcină. Nu se întrebunțau nici trunchiurile pomilor roditori, iar proprietarul avea grijă ca după înălțarea casei să planteze tot atâția copaci cât tăiasse pentru ridicarea ei, imaginarul

popular acreditând ideea că altfel ceva fatal ar fi putut să i se întâmple lui sau unui membru al familiei (interesantă informație în contextul dramatic al dispariției pădurilor noastre azi).

În ținutul Pădu-renilor se practica ritualul „jertfirii primului lemn“ tăiat pentru noua casă. Acesta era abandonat în pă-

Șopron, Poiana Sibiului

**A fost odată ca
niciodată**

Casă din Gorj

DE RÂNDUL CASELOR...

Dr. GEORGETA ROȘU

Gospodăria tradițională avea în alcătuire casa, șura și celelalte acareturi – șopronul, sub care se țineau carul, plugul, sania; grajdul, în care erau adăpostite animalele; pătulul pentru recolta de porumb...

Casa se așeza fie la intrarea în curte, fie spre fundul acesteia, dar întotdeauna cu fața la drum, căci numai așa proprietarul putea să observe ce se întâmpla afară. Loc consacrat prin practici magice de întemeiere, casa reprezintă spațiul în care se constituia familia, se nașteau și creșteau copiii și urmașii acestora. Casele îi definesc pe locuitorii unei țări prin arhitectura lor (prin planul de construcție, prin aspect și dimensiuni), influențată de factorii de mediu și de condițiile istorice și sociale.

O casă se construia pentru două – trei generații, apoi era reparată sau dărâmată și refăcută, ridicându-se casă nouă, mai mare, potrivită cu vremurile. Ea este „locul bun” care-i putea proteja pe membrii familiei oferindu-le stabilitate, pentru că făcea parte din alte spații (vecinii și vecinătatea, satul și hotarul), repere în care era implicată întreaga colectivitate conferindu-le astfel libertatea și siguranța pentru a trăi. Locul ales pentru construirea casei era foarte important. La fel de importante erau orientarea came-

relor de locuit și așezarea în casă a mobilierului, a celorlalte obiecte de uz casnic, dar și poziția casei în funcție de punctele cardinale.

Memoria colectivă păstrează informații ancestrale despre modul în care trebuia pusă casa, întotdeauna cu fața spre miazăzi, cu odăile de dormit spre răsărit, deoarece „răsăritul aducea lumina, binele și frumusețea și pentru că atunci când faci cruce și te rogi, stai cu fața la răsărit. De clădești o casă s-o faci tot cu fața la răsărit că va avea pu-

(Ilfov); pâine (Ocna Sibiului); capul unui cocoș, călăuză și prieten la drum pentru sufletele celor decedați, care îi ajută pe soți să se regăsească în lumea de dincolo, sau al unui berbec, ca simbol al fecundității și prosperității, în sate din Clisura Dunării; păr de vită (Ocna Sibiului); usturoi și tămâie, ca să nu se apropie Satana, un pahar de vin, simbolul Euharisticii.

Când erau fixați căprioarii, proprietarul avea grijă să înalțe un brad sau o ramură de pom roditor pe care să prindă știuleți de porumb, ca să fie bogăție în casă, o sticlă de țuică, apă sfințită, bani, prosoape (unul pentru „maistorul” principal), busuioc și chiar bucăți de material pentru cămăși, pentru fiecare meșter, și o lumânare, cu scopul de a dobândi protecția divină, prosperitatea și durabilitatea casei (Mehadia, Ibovița, Pojejena, Belobreșca, din zona Mehedinți).

La terminarea construcției se pregătea o masă cu mâncăruri de sărbătoare și se bea „adălmașul” (Mehedinți), nămit în Caraș Severin „prânz”, iar în Vârciorova „parastas”, și se făcea sfeștania de casă nouă (Monica Budiș).

Pentru ca o casă să reziste în timp trebuia să i se descante de „statul casei”, ritual care se performa la lumina unei lumânări sau a unui foc (simbol purificator). Lumânarea era făcută din 99 de spirale și era aprinsă pe vatră, unde se puneau și 99 de semințe de diferite plante și arbori;

bătrâna satului rostea descântecul de fertilitate a pământului și fecunditate a familiei (Valer Butură, *Cultura populară românească*, 1992). Imaginarul popular a păstrat un amplu repertoriu de superstiții de casă nouă. Era considerat complet nepotrivit să folosești în casa nouă mătura din casa veche. Se știe că mătura adună tot ce-i rău și trebuie dat la gunoi. De aceea

începutul tuturor lucrurilor; sau într-o zi de joi, Ziua Propovăduitorilor, a Sfinților Apostoli și a Sfântului Nicolae, patronul familiei, ziua cea mai bună din săptămână, pentru că dădea forța împlinirii tuturor lucrurilor. Pentru a alunga necazurile femeia trebuia să presare sare pe pragul ușii, iar pentru a proteja sporul casei nu trebuia să măture și să arunce gunoiul din casă noaptea. Capul familiei, bărbatul, și feciorii nu aveau voie să fluiera în casă și nici meșterii constructori, pe toată durata lucrului la construirea ei, pentru că ar fi atras ghinionul și paguba. De asemenea, meșterii trebuia să nu lucreze vinerea, dacă acopereau casa cu tablă. Se credea că

ar fi putut atrage trăsnetele asupra casei.

Locul deosebit de important al casei în viața omului este subliniat de numărul mare de proverbe, vorbe cu tâlc sau de învățătură, păstrate de înțelepciunea populară. Iată câteva: despre cele ale casei să păstrezi tăcere; vinul casei nu te-mbată; casa fără femeie e pustie pe dinăuntru, iar casa fără bărbat e pustie pe dinafară; vai de casa cu mulți stăpâni; casa părăsită devine loc rău; casa care-i mare mai multă viață are; casa cu două uși e greu de păzit; casa nemăturată musafiri așteaptă; vatra mea, palatul meu; casa ta singur ți-o păzești, dacă vrei să nu rătăcești; nicăieri nu-i ca la casa omului; tot omul e împărat la casa lui. ■

În multe sate tradiționale au mai rămas doar bătrâni

nu poate fi folosită în casa nouă. Se crede că ar aduce cu ea dezordinea, ghinionul, necazurile. În casa nouă era musai să intri întâia oară pășind cu dreptul, ținând în mână, aprinsă, lumânarea de la Înviere, pentru a avea lumină și bucurie în casă.

Prima persoană din afara casei care trecea pragul trebuia să aducă o pâine, simbolul prosperității, sau orez, pentru ca gospodarii să aibă mereu hambarele pline, noroc la sporitul turmelor și o familie numeroasă. Sarea trebuia adusă și ea; cu cât era mai mare cantitatea de sare cu atât se credea că va aduce mai mult spor. Mutarea în casa nouă trebuia făcută într-o zi de luni, zi cu o bogată semnificație magică, pentru că luna era Ziua Îngerilor și reprezenta

Pățul

de dure, acolo unde căzuse, ca să fie ros de cari și astfel să fie salvate de la distrugere celelalte lemne folosite la înălțarea casei; o adevărată înțelegere între om și forțe ale naturii, care să ocolească noua casă de necazuri. Pentru protejarea acesteia trebuia îndeplinite și alte acte de magie albă. La turnarea fundației se sacrifică un cocoș negru, iar capul acestuia se pune sub talpa casei. Lângă el se puneau bani cu o efigie antropomorfă, ca simbol apotropaic, dar și pentru a-i ajuta pe cei decedați din familie să-și poată plăti „vămile“, la trecerea din lumea terană în cea de dincolo. Când se ajungea la înălțarea pereților și se puneau ferestrele se credea că dacă primul animal văzut era un câine, era semn

de sărăcie și nevoi pentru proprietari; dacă se auzea muget de vite, era semn de bogăție și viață tihnită; când se auzeau găini cotcodăcând, mai mult ca sigur, proprietarii vor fi oameni destoinici și vor ști să ia cele mai bune hotărâri în situațiile grele cu care s-ar fi confruntat familia.

In Țara Oltului oamenii credeau că o casă nouă trebuia ridicată într-o singură zi; într-un loc în care mai fusese o casă a celor din neam – a părinților sau a bunicilor –, pentru ca norocul și prosperitatea să treacă de la generațiile anterioare la noii proprietari. În satele din Muntenia se spunea că nu era bine să „înnădești“ o casă nouă de cea veche, deoarece ar fi existat

pericolul ca unii membri ai celor două familii să piară. Tot în Muntenia erau considerate semne prevestitoare de rele trosniturile mobilelor sau ale părților din lemn ale casei. În Galați și Tecuci nu se făceau slujbe de cununie în casă, pentru că se spunea că acestea ar fi atras moartea unuia dintre miri, iar în satele din Moldova se credea că dacă visezi o casă dărâmată era posibil să urmeze moartea unui membru al familiei din acea casă. În Țara Lăpușului, în casele în care erau fete de măritat, se puneau la fereastră oglinzi. În cele în care erau feciori se puneau câte un măr. Casa nouă trebuia neapărat supusă unui ritual de curățare prin slujba de sfeșanie și stropirea cu agheasmă, pentru ca nu cumva „măiestrele“ (ielele) să o bântuie la miezul nopții și să-i chinuie pe proprietari cu dansul lor, provocându-le și vise urâte.

Pentru a fi feriți de moarte năprasnică, boli, jaf sau de duhurile rele, proprietarii trebuia să nu omoare șarpele casei, acesta fiind ocrotitorul acesteia și al familiei; să o împodobească în luna martie cu șnurul alb-roșu al Mărțișorului, simbolul regenerării vieții; să-i pună de Florii ramuri verzi de salcie și frunze de nuc la ferestre și uși; să-i ungă cu usturoi clanțele și tocurile și să-i pună crenguțe de leuștean la uși de Rusalii, pentru a alunga strigoii; să nu împrumute nimic din casă noaptea și să nu strice cuiburile berzelor de pe casă și ale rândunelelor, de la streășină, pentru că acestea ar fi putut să aducă focul asupra casei.

Ca să aibă parte de prosperitate și de sănătate pentru întreaga familie unii proprietari îngropau la temelia casei boabe de grâu și de porumb

„Dumnezeule atotțiitorule, care ai făcut cerul cu înțelepciune și ai întemeiat pământul pe tăria lui, Ziditorule și Făcătorule a toate, caută spre robul Tău [...], care cu puterea tăriei Tale voiește să ridice casă pentru locuință și prin zidire să o înalțe, întărește-o pe ea ca piatra cea tare, ca, după glasul dumnezeesc al Evangheliei Tale, nici vântul, nici apa, nici altceva să nu o poată strica. Ajută-i să o înalțe până la capăt pe cei care vor să locuiască în ea și îi păzește de toată bântuiala celui potrivnic.“

(Rugăciune pentru începerea temeliei casei – Molitfelnic)

Telex Telex Telex Telex Telex

UN ORAȘ ANTIC DESCOPERIT ÎN IRAK

În timpul unor săpături arheologice începute în anul 2013 în nordul Irakului, o echipă de cercetători de la Universitatea din Tübingen a găsit vara trecută 92 de tăblițe cu scriere cuneiformă, depozitate în vase de ceramică. Descoperirea a fost făcută în timp ce cercetau ruinele unui palat.

De curând, lingvистa germană Betina Faist, de la Universitatea din Heidelberg, Germania, a descifrat textul tăblițelor. Nu mică a fost surpriza când a descoperit numele orașului antic – considerat pierdut – Mardaman (cunoscut și ca Mardama), locul de origine al tăblițelor. Ruinele Mardamanului se află lângă localitatea contemporană Bassetki. Conform lui Peter Pfälzner, profesor de Istorie Antică a Orientului Apropiat la Universitatea din Tübingen, cercetările de până acum sugerează că așezarea a fost fondată între 2800 și 2650 î.H. și a atins apogeul între 1900 și 1700 î.H. Orașul a continuat să fie prosper chiar și în timpul perioadei neo-asiriene (911 – 612 î.H.). Tăblițele descoperite de arheologii germani au fost datate în jurul anului 1250 î.H., când orașul făcea parte din Imperiul Asirian și era condus de un guvernator care se numea Assurnasir. „El se ocupa de problemele administrative și economice ale populației din Mardaman”, afirmă Pfälzner. Orașul a făcut parte din mai multe imperii, dar a fost și regat independent, conform unor texte antice descoperite anterior.

Palatul unde au fost găsite tăblițele a fost distrus în preajma anului 1200 î.H., dar așezarea a continuat să existe. Conform cercetărilor arheologice, orașul a fost distrus și reconstruit în mai multe rânduri. Vasele de ceramică care conțineau tăblițele erau învelite într-un strat gros de lut, sugerând că locuitorii orașului le-au păstrat în mod intenționat. Pfälzner declara, pentru www.livescience.com: „poate informația din tăblițe era importantă și trebuia protejată și conservată pentru posteritate”.

Cercetările de la Mardaman promit și alte descoperiri, în condițiile în care, în anumite momente, așezarea rivaliza cu celelalte puteri din Mesopotamia.

„BURSA“ DIN GROENLANDA

Cum să reconstituim istoria economică a Imperiului Roman cu ajutorul unor mostre de gheață din Groenlanda? Iată o întrebare care și-a găsit răspunsul prin cercetările arheologului Andrew I. Wilson, de la Universitatea din Oxford, aflăm din *New York Times*. Exploatarea miniere din Imperiul Roman generau emisiuni de plumb, care era transportat de vânt până în Groenlanda, se depunea odată cu căzută, transformată în gheața calotei glaciare.

Operațiunea de recuperare a unor mostre de gheață nu este tocmai ușoară. Este nevoie de foraje care durează trei – patru ani, pentru a ajunge la nivelul unde se află gheața de acum 2.000 sau 3.000 de ani. Andrew Wilson a avut norocul să găsească în Danemarca o bucată de gheață ce fusese deja scoasă și care cuprindea depuneri acumulate în aproximativ 40.000 de ani. Bucata a fost tăiată în cilindri de aproximativ 90 cm, topiți apoi, iar apa rezultată măsurată cu spectrometre. Datele rezultate au fost comparate cu datele istorice cunoscute.

Emisiunile de plumb au fost mai mari în perioadele de prosperitate (27 î.H. – 180 d.H.) și mult reduse în cele dominate de războaie civile sau când a bătut ciuma (165 – 180). Cea mai importantă sursă pentru emisiunile de plumb o constituia separarea minereului de argint de cel de plumb, prin topire. Din argintul rezultat se băteau denarii, moneda Imperiului Roman. La început, proporția de argint era de 100%, dar din vremea lui Nero a scăzut la 80%. S-a redus și producția

de argint și asta se vede în gheața din Groenlanda, unde cantitatea de plumb scade corespunzător.

Nu vom avea probabil niciodată cifrele exacte ale produsului intern brut anual al Imperiului Roman. Dar arheologii folosesc orice metodă pentru a îmbunătăți și completa datele despre situația economică a acestuia.

O POVESTE REGALĂ

Vineri, 11 mai, în Sala „Mitiță Constantinescu” a Băncii Naționale a României a fost prezentat volumul semnat de Margareta a României și Radu al României, intitulat *Susține cu a ta mână Coroana română. Sunt versuri din strofa a treia a Imnului regal, a cărui muzică a fost compusă în anul 1861 de sublocotenentul Eduard Hübsch, șeful muzicii Regimentului 2 Linie, iar versurile au fost scrise de Vasile Alecsandri, în anul 1881, când România a devenit Regat.*

Vreme de peste 40 de ani, din 1947 și până în 1989, despre Monarhie s-a vorbit în România, mai ales în prima parte a perioadei, doar în sens negativ. Regii și clasa politică „burgheză” erau vinovați de tot ce se întâmplase rău în trecutul nostru. Revenirea la o judecată echilibrată s-a dovedit nu tocmai ușoară, în condițiile agitate ale reînnoirii României la valorile democratice occidentale, de la care instaurarea comunismului ne-a îndepărtat aproape o jumătate de secol.

Regele Carol I
și regina Elisabetha

Cu o prezentare grafică foarte frumoasă, realizată de Editura Litera, această carte album oferă cititorului dornic să cunoască istoria Coroanei României o lectură instructivă și plăcută. Avem la îndemână o prezentare a istoriei celor patru regi ai României: Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea și Mihai, a familiilor lor și a principalelor lor realizări. Cititorul va mai găsi o listă genealogică a Familiei Regale a României, Statutul Casei Regale, o prezentare a decorațiilor acordate de aceasta, câteva dintre cele mai importante acte emise și cuvântări rostite de regele Mihai cu diferite prilejuri. O ilustrație bogată reflectă toate aceste etape și momente din istoria Familiei Regale a României.

Prezentarea volumului a fost deschisă de cuvântul academicianului Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naționale a României, care a reliefat câteva dintre momentele în care Familia Regală a României a marcat decisiv istoria noastră. Momentul se înscrie într-un

continuu efort pe care l-a făcut Banca Națională a României, după 1990, de recuperare a propriei istorii, dar și a istoriei generale a poporului român. Principele Radu al României a mulțumit celor care au contribuit la realizarea acestui volum, menit să ofere o imagine corectă a istoriei Familiei Regale. Domnul Cristian Păunescu, consilier al guvernatorului Băncii Naționale a României, a prezentat o serie de documente inedite din arhiva B.N.R. legate de tablouri ale membrilor Familiei Regale realizate cu contribuția instituției, iar domnul Nicolae Pepene, directorul Muzeului Județean de Istorie Brașov, a prezentat rolul jucat de Familia Regală în trecutul nostru.

În Cuvântul adresat la 30 decembrie 1997 reprezentanților Parlamentului, Guvernului și ai societății civile, regele Mihai I spunea: „Ziua aceasta nu e tristă. Acum 50 de ani, când îndepărtarea mea forțată a fost făcută cu amenințarea că vor fi uciși 1.000 de studenți și că va începe un război civil, comunismul apărea ca o forță a viitorului. A fost la modă și în Vest și a promis un viitor strălucitor. După cinci decenii, toți cei care m-au îndepărtat pe mine și au aruncat pagini nobile la «lada de gunoi a Istoriei» sunt ei înșiși acolo. Este un miracol, și noi datorăm acest miracol copiilor noștri, ai tuturor. Este deci datoria noastră să împlinim ceea ce ei au început”.

Regele Mihai I
și regina Ana

D.M.

unul pentru băuturi reci, unul pentru băuturi calde și al treilea pentru produse alimentare și nealimentare.

Sunt articole critice, despre lipsuri înregistrate în diverse domenii. Locatarii de la ultimele etaje ale multor blocuri se plâng că la orice ploaie, apa se infiltrează prin terasele blocurilor și le inundă apartamentele. Sunt blocuri construite de doi – trei ani. De la Întreprinderea de administrație locativă li s-a spus că bani au fost, studii de proiect s-au făcut, dar problema este rezolvată doar în 59% dintre cazuri. De ce? A lipsit pânza asfaltată. La fabricile unde se produce aceasta există capacitatea de a realiza acest produs, dar lipsește pânza. *De ce lipsește detergenții pe piață?* – sună titlul unui articol. Pentru că industria de profil nu produce suficient pentru a acoperi cererea. Iar unii cetățeni se aprovizionează cu cantități mari, pentru a suplini lipsa produsului – o justificare pe care o vom întâlni des peste ani, când lipsurile vor deveni cronice. În cartierele Floreasca, Colentina, Domenii apa nu este livrată aproape toată ziua. Consumul este cu 110.000 mc mai mare ca în urmă cu patru ani, iar noile locuințe oferă un grad de confort cu mult mai mare decât cele de dinainte. Iarși cetățenii sunt de vină! Dimineată sau după-amiază, bucureștenilor li se oferă unul sau două sortimente de înghețată, cel mult. Și o știre cu tentă umoristică. Se deschide terasa de la patinoarul Floreasca. Ar fi fost nerațional să rămână acest spațiu nefolosit peste vară. Se vor găsi doar... gogoși! Și deschiderea va avea loc, de fapt, în prima vară a deceniului următor! Eventual...

Amuzant este și modul cum se introduc la noi metode moderne de plată, pentru acea vreme. Îți poți deschide un cont curent la C.E.C., în care să ți se vireze banii pe care îi ai de încasat și din care, pe baza carnetului de cecuri, să faci

Pentru plimbări de agrement de ieri s-au pus în circulație, în regim de taxi, două turisme tip 1920, decapotabile, cu plecarea din fața restaurantului „Cina”, respectiv din Piața Universității

plățile. Simplu, nu? Nu chiar. Nu îți poți deschide contul curent decât la filialele C.E.C. de sector sau orașenești. Dacă stai la Piața Romană, nu poți deschide contul curent decât la unitatea C.E.C. din Șoseaua Ștefan cel Mare. Apoi, pensiile nu pot fi virate direct în contul curent, căci Oficiile de prevederi sociale nu le pot trimite decât la Poștă. C.E.C.-ul trebuie să le urmărească acolo și de acolo să le transfere în contul curent personal. În plus, pensionarii respectivi trebuie să se prezinte până în data de 10 a fiecărei luni la unitatea

C.E.C. pentru a dovedi că sunt în viață. Multe instituții nu vor să se complice cu virarea în contul curent sau ridică banii de la bancă și apoi îi depun în contul curent al titularului, în loc să o facă prin virament. Dacă o persoană din Cluj vrea să plătească unei persoane din București, nu poate să o facă decât dacă vine la București și depune în contul persoanei suma respectivă, dar numai la filiala C.E.C. unde acesta are contul. Dacă vrei să plătești, să spunem, telefonul din contul curent, lucrurile se petrec astfel. Lunar, fiecare filială C.E.C. din București depune listele cu titularii de cont curent care au solicitat să li se plătească astfel telefonul la filiala sectorului 6, care le centralizează. Cu aceste tabele, un curier al C.E.C. ridică de la Telefoane avizele de plată și apoi acestea sunt distribuite fiecărei filiale, pentru a vira sumele respective către Telefoane.

Contabilul șef al Institutului de Arheologie al Academiei din București a fost prins delapidând mari sume de bani. Trecea în acte sume mult mai mari decât

încasau arheologii pentru deplasări. Astfel, suma încasată de Alexandru Păunescu, 235,20 lei, a devenit în acte 1.435,20 lei, iar lui Mircea Babeș i s-ar fi plătit 3.400 lei, în loc de 3.000 lei.

Duminică, 5 mai, la Teatrul Mic se juca piesa *Baltagul*. Printre

A venit căldura; la grădină se așteaptă eliberarea unei mese

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Marti, 14 mai, își începe vizita în țara noastră președintele Republicii Franceze, generalul Charles de Gaulle. În toastul rostit la dejunul oficial, președintele francez face o afirmație profetică: „Cum putem admite, și noi și dumneavoastră, fiind vorba despre țări atât de bogate în rațiune și experiență, cum sunt țările Europei noastre, prelungirea unei situații în care multe dintre ele fac parte din două blocuri opuse, sunt supuse unor orientări politice, economice și militare provenind din afară și suportă prezența permanentă a unor forțe străine pe teritoriul lor? [...] Ceea ce continentul nostru așteaptă de la București, de la Moscova, de la Paris, ca și de la Bonn, de la Roma și de la toate celelalte capitale ale sale este marea mișcare care-l va uni pentru pace și progres.” Să mai notăm la capitolul politică externă că la 20 mai se inaugura linia aeriană București – Cairo, iar la 13 iunie cea care lega Bucureștiul de Tel Aviv.

În plan intern continuă reverberațiile la Plenara C.C. al P.C.R., din 22 – 25 aprilie (*Magazin istoric*, nr. 4/2018). *Scânțea* din 6 mai publica o dare de seamă despre adunarea activului de bază al Consiliului Securității Statului, din zilele de 3 – 4 mai. La final a fost adoptată o scrisoare adresată C.C. al P.C.R., personal tovarășului Nicolae Ceaușescu. „Alături de toți membrii partidului nostru, de toți cetățenii țării, înfierăm abuzurile și ilegalitățile săvârșite împotriva unor activiști de partid și de stat, nelegiuiri care au culminat cu înscenări monstruoase și asasinarea unor militanți de seamă ai partidului. Fiecare dintre noi a încercat un sentiment de adâncă amărăciune și indignare când în urma dezba-

terilor s-au scos în evidență și alte acte criminale care confirmă și mai mult că pentru curmarea firului vieții lui Lucrețiu Pătrășcanu, fruntaș al mișcării noastre muncitorești, s-au folosit mijloace josnice, plâsmuiri și falsuri grosolane, constrângeri fizice și morale.” Pentru toate acestea exista un singur vinovat: Alexandru

Drăghici. „Ne-a revoltat profund încercarea lui Alexandru Drăghici de a arunca vina pentru actele arbitrarie și ilegalitățile comise pe seama organelor de securitate, a căror activitate nu poate fi nicidecum identificată cu samavolniciile săvârșite de el.”

În ultima zi a lunii mai se publică Hotărârea privind delimitarea administrativ-teritorială a municipiului București în opt sectoare.

România liberă din 30 mai își anunță cititorii că de mâine începe în Capitală montarea unor noi automate de vânzare cu monedă, importate din Italia. Vor vinde băuturi răcoritoare (oranjadă, citronadă, sirop), cafea, preparate lactate, sandvișuri, pateuri calde, articole de toaletă (săpun, lame de ras, perii și pastă de dinți). Automatele au selectoare de monede, dispozitiv de dat restul și refuză monedele false sau deteriorate. Băuturile calde și reci se livrează în pahare de plastic. *Informația Bucureștiului* ne limpește că este vorba, de fapt, de perechi de câte trei automate:

Generalul Charles de Gaulle este întâmpinat cu simpatie de bucureșteni

ROBERT CEL PIOS ȘI BERTHE

FLORENTINA DOLGHIN

*Berthe de Burgundia
cea de dragul căreia...*

Dacă nu s-ar fi îndrăgostit nebunește, dându-și viața peste cap, Robert al II-lea cel Pios (972 – 1031) al doilea rege al dinastiei capetiene, fiu și succesor al lui Hugues Capet, întemeietorul dinastiei ce

va conduce Franța mai bine de opt secole, și al Adelaidei de Poitiers ar fi putut fi un sfânt. Își petrecea tot timpul în rugăciuni, suprema lui distracție era recitatul de litanii, unii cronicari menționează că adesea compunea cântece religioase, într-un cuvânt nimic frivol în comportamentul acestui om, mai mult călugăr decât mirean.

Secolul în care s-a născut el, al X-lea, a fost liniștit pentru Franța care nu prea semăna geografic cu Franța de astăzi, era doar un domeniu restrâns între Somme și Loara, Champagne și Normandia, Picardia și Burgundia. Preocupat să-și făurească o monarhie ereditară și perpetuând o tradiție carolingiană, Hugues Capet și-l asociase la tron pe fiul său Robert cel Pios încă din 988, când acesta avea numai 16 ani.

Femeia pe care avea să o iubească Robert cel Pios se numea Berthe de Burgundia și, când a remarcat-o el, era soția unuia dintre cei mai puternici seniori ai vremii d'Eudes, conte de Blois, Tours și Chartres, și mamă a cinci copii. Se spune că tinerii s-au întâlnit la Orléans, când Berthe avea 27 de ani, era în plenitudinea frumuseții, Robert fiind atras de grația, senzualitatea, dar și de firea ei veselă, de mersul voluptuos și privirea chemătoare. La 18 ani, fără nicio aplecare spre actul mariajului ca atare, el fusese căsătorit, din rațiuni politice, cu Rosala, văduva lui Arnoul, conte de Flandra,

*...Robert cel Pios a încercat, de multe ori și fără succes,
să-l înduplece pe Papă să-i binecuvânteze căsătoria*

cu 27 de ani mai mare decât el, iar această femeie nu-i spunea nimic tânărului, drept care în curând a repudiat-o. La 22 de ani Robert era deci singur, cu cântecele lui religioase. Abia acum deschidea ochii asupra unei femei atrăgătoare.

Papa nu se lasă înduplecat

Berthe l-a respins la început, intrigată de comportamentul lui ușor necontrolat. Dar Robert era hotărât. Uitase de litaniiile lui și nu-l măcina decât un gând: cum să facă din Berthe

spectatori, și elevi de la Școala nr. 36, însoțiți de profesori. După ridicarea cortinei, larma micilor spectatori a continuat cu aceeași intensitate. La un moment dat, actrița Olga Tudorache a fost obligată să se adreseze tinerilor spectatori: „Vă rugăm, stimați spectatori, să respectați munca noastră și arta!”.

Autostrada București-Pitești nu va mai ieși prin Chitila, ci prin Militari (se asfaltează Bulevardul Armata Poporului, se schimbă șinele de tramvai). Construcția ei a început la debutul primăverii. Pe măsură ce traficul auto va spori, se va construi și a doua bandă, circulația urmând să se facă în sens unic, cu o zonă verde între benzi.

Două studente scriu în *România liberă* despre faptul că duminică nu au putut admira peisajul și respira aerul curat din Parcul Herăstrău din cauza mirosului de mititei și a fumului de la carnea prăjită pe grătarele puse în mijlocul drumului. În preajma restaurantului „Miorița” gazonul fusese invadat de hârtii și cioburi de sticlă.

În spectacolul „Boema Palace”, care a avut premiera estivală la sfârșitul lunii mai, o prezență promițătoare este tânărul actor Alexandru Arșinel.

În parcul Ioanid, în Cișmigiu, în Grădina Icoanei, în scuarul din spatele Tribunalului Capitalei s-au acuiat barbugii. Cu zaruri măsluite, îi păcălesc pe naivi și le iau banii.

Până la începutul lunii iunie, în București existau peste 251.000 abonați la televiziune și peste 348.000 la radio. În articolul *Telefagia*, publicat în *Scânteia*, Ecaterina Oproiu scrie: „Televiziunea a devenit centrul de cultură la domiciliu. E teatru la domiciliu. E cinematograf la domiciliu. E ziarul în imagini. E cel mai prompt

ziar, pentru că are ediții de după-amiază, de seară și de noapte. TV este manual de limbi străine. E culegere de versuri. E carte de bucate. E clubul tineretii. E cinematecă [...] E meciul de duminică după-masă și concertul de duminică dimineața. E enciclopedie, album de reproduceri de artă, e buletinul circulației rutiere [...] Apare o nouă specie: telespectatorul care înghite tot, vede tot, aude

tot. Totul de-a valma. Totul pe nemestecate [...] În această fază este greu, este aproape imposibil de cântărit ce înseamnă în fapt și la ce efecte duce și mai ales va duce televiziunea [...] A fost o eră a omului preistoric. A fost o eră a omului istoric. În amiaza acestui secol am intrat într-o eră nouă: era omului care nu are timp [...] Pământenii nu mai au timp de romane fluvii, preferă ecranizările unei lecturi de 1.000 de pagini, învață limbi străine după cursuri rapide [...] Cunoașterea este efort. Spre fericirea speței umane, cunoașterea este uneori chin. Un chin îngrozitor. Îngrozitor și sublim. “Televizorul fără tub kinescopic, o perspectivă

evocată de autorii de literatură științifico-fantastică, este pe cale să devină realitate. În locul unui fascicul de electroni, noul televizor utilizează o rază laser. El este deocamdată în stadiu experimental. Când va fi la îndemâna tuturor? Într-un viitor apropiat, ne asigură oamenii de știință sovietici.

Si tot din viitor. Încă nu există calculatoare de buzunar, dar în S.U.A. au apărut unele de dimensiunile unei mașini de scris. De altfel, dintre cele 40.000 de calculatoare existente aici, doar 2.500 sunt de mari dimensiuni. Încă nu s-a dat un răspuns dacă pe viitor ne vom abona la un calculator gigant (cum avem abonament la electricitate, gaze, apă) sau vom dispune de calculatoare individuale. ■

Echipa Steaua a câștigat campionatul de fotbal; Emerich Jenei se repede să își îmbrățișeze Antrenorul, pe Ștefan Covaci

„Petentul” nu a avut nicio șansă în fața Papei de la Roma, intransigent cu preceptele Bisericii

Cele două canoane l-au umplut de stupeoare pe suveran. Să nu uităm că în sinea lui Robert al II-lea era un rege profund pios și cu respect pentru Sfântul Scaun. Excomunicarea îl puna în afara Bisericii, desigur, dar anatema, cea mai mare pedeapsă pe care o putea pronunța Papa, îl condamna de viu la pururea damnare.

La Curte se comenta în fel și chip atitudinea lui. Nu i se ierta că expune țara în fața Sfântului Scaun pentru o pasiune personală. Iar unii socoteau chiar că păcatul apăsă asupra întregii Franțe, în totalitate damnată, din cauza unei femei păcătoase.

Excomunicați, Robert și Berthe s-au închis în palatul lor, rupând legăturile cu lumea. Când el ieșea, din când în când, oamenii îl evitau ca pe un ciumat, făceau repede cruce asupra copiilor la care s-ar fi uitat el în trecere, aruncau în foc obiectele pe care le atinsese. Cuplul era servit doar de două slugi, care, după ce regele și regina terminau masa, purificau vasele pe care suveranii le atinseseră. Cu soția, pentru care își sacrificase înalta condiție regală, Robert era la fel de tandru și se comporta ca un îndrăgostit, la fel ca la începutul relației lor. Au mai trecut cinci ani. Grei, pentru amândoi.

Trubadurii... motiv de divorț

Berthe a fost prima care a dat semne că cedează. Era torturată de gândul anatemei primite de la Roma. Așadar, regele l-a anunțat pe Papă că este gata să se supună. Pentru el acest gest tardiv avea un singur mobil. Să-i permită o viață normală Berthei, să poată ieși liniștită din palat și să se uite în ochii oamenilor. Oficial, Robert a repudiat-o, sub pretext că nu i-a asigurat un moștenitor în toți acei ani. Practic, ea a rămas în palat, ducând exact aceeași viață conjugală.

Papa, satisfăcut de a fi câștigat partida, i-a admis pe cei doi în sânul Bisericii, dar repede l-a întrebat pe Robert când plănuiește să se căsătorească cu altă femeie. Pentru Berthe, așadar, chinurile nu încetaseră. Pe Rosala, prima soție, Robert n-o mai putea rechemă. Se călugărise. A ales-o pe Constance de Provence, fiica contelui de Toulouse. Era o primă tentativă de uniune a nordului cu sudul Franței. Constance era o femeie dură, vanitoasă, avară, mult prea preocupată de sine pentru a avea ochi pentru legătura soțului cu Berthe, care va dura tot restul zilelor lor.

Ea, Constance, a adus la Curte primii trubaduri, poeții și muzicienii occitani, din sudul Franței, cu aerul lor efeminat și maniere ciudate pentru Curtea nordică, austeră, a lui Robert cel Pios. „Oameni fără credință, fără lege, scrie un cronicar, fără pudoare, ale căror modele contagioase vor corupe națiunea franceză, atât de decentă altădată, și care o vor duce în grabă spre tot soiul de desfrâuri și răutăți.” Regina îi lăsa să facă ce vor, ei profitau organizând

Trubadurii sau desfrâul sudului în nordul rece și sever

Curtea după principii vecine cu dezmățul. Ceea ce a născut ostilitatea regelui față de consoartă. Iar un gest de o mare cruzime al reginei, față de un eretic aflat pe drumul suplicului, l-a dezgustat în așa măsură pe Robert, încât curând, în 1008, el a plecat spre Roma, pentru a obține divorțul de Constance. Era însoțit de Berthe, pentru că i se părea normal să meargă la Papă alături de femeia pe care o iubea de o viață.

Papa – nu Grigore al V-lea, nu mai era el, murise la numai 30 de ani, probabil de malarie – Ioan al XVIII-lea l-a refuzat însă. Cei doi, sub povara tristeții, s-au întors la Curte, continuându-și menajul în trei. „Uneori, Biserica, prin severitatea ei, ne obligă să trăim în păcat”, ar fi spus Robert, epuizat de demersurile infructuoase pe lângă Sfântul Scaun. Dar el a rămas același până la moarte, survenită la 20 iulie 1031. Berthe trecuse la cele veșnice înaintea lui. ■

o văduvă, adică să se debaraseze de contele d'Eudes. Își dădea seama că trebuia să acționeze cu atenție, pentru că altfel cea pe care și-o dorea îi putea deveni ostilă. Deci nu trebuia să-l ucidă pe soț... decât prin intermediari. I-a aflat dușmanii, contele chiar avea dușmani, și le-a oferit acestora concursul lui. Hărțuieci diverse vor urma pentru conte, tot mai dese, tot mai violente, iar el le va face față câțiva ani buni, timp în care dragostea lui Robert pentru Berthe nu se va ostoi, ba dimpotrivă. Soarta va aranja însă totul, fără mâna intriganților. Într-o bună zi contele a murit de o gripă galopantă, prost tratată.

Robert va lua curând drumul orașului Chartres, pentru a-i cere mâna văduvei, altfel impresiionată de constanța sentimentelor regale pentru ea. Berthe a acceptat să-i devină soție după trei ani de când se cunoscuseră. Dar căsătoria nu putea avea loc așa rapid, cum speraseră cei doi. Berthe era verișoară de gradul al patrulea cu Robert, or, la acea vreme, încă de prin 830, dreptul canonic interzicea formal orice uniune între rude până la gradul al șaptelea. Regele a cerut atunci o dispensă papală. Papa l-a refuzat.

Episcopii, mai toleranți cu slăbiciunile oamenilor, au alergat la Roma să-l convingă pe Grigore al V-lea să cedeze, dar a fost în zadar. Înaltul pontif, foarte tânăr, nici nu i-a primit. Era primul papă medieval de origine germană și s-a spus că mai ales la ordinele împăratului german, care se temea că Burgundia va fi atașată posesiunilor Capetienilor, ar fi declarat el această uniune ilegitimă. După un an de tratative și așteptări, năvalnicul rege Robert, îndrăgostit până peste urechi, a sfidat reticențele Bisericii și s-a căsătorit cu Berthe. A găsit și un arhiepiscop, cel de Tours, Archambaud, pe care l-a convins să-i celebreze mariajul. Ceea ce l-a înfuriat la culme pe Papă. În 998, înaltul pontif a convocat un sinod la Pavia, care a decretat că „regele Robert, care, în pofida interdicției apostolice a luat în căsătorie o rudă a sa, trebuie să se prezinte în fața noastră pentru a ne da satisfacție, la fel ca și episcopii care au autorizat acest mariaj incestuos; dacă refuză să vină, ei vor fi excomunicați, privați de comuniune”.

Rosala, văduva pe care numai rațiuni politice i-au adus-o lui Robert drept regină

Era o amenințare serioasă, de luat în seamă, mai ales în contextul epocii, cu numai câțiva ani înainte de acel înfricoșător An 1000, pe care mulți călugări exaltați îl preziceau a fi sfârșitul lumii.

Robert însuși a fost sincer marcat. A trimis la Roma un ambasador, reputat pentru abilitatea de a negocia. Robert știa că țara lui avea diverse litigii cu Sfântul Scaun și promitea a-i da satisfacție Papei, „punct cu punct”, dacă acesta îi recunoștea Berthei calitatea de soție. Papa a refuzat însă orice compromis de această natură și încă o dată a transmis regelui să o părăsească pe Berthe. Când ambasadorul, cu capul plecat din pricina eșecului, i-a relatat suveranului întâlnirea cu Papa, acesta și-a ieșit din fire. Berthe îi era din ce în ce mai dragă și el ar fi vrut ca toată lumea să accepte alegerea lui.

Ocoliți și de curteni

Au mai trecut câteva luni și Papa, în fața obstinăției regale, a convocat un Conciliu general, care s-a pronunțat asupra cazului, emițând câteva sentințe, de fapt, canoane: 1. regele Robert o va părăsi pe Berthe, rudă cu el, pe care a luat-o împotriva legii; va face o penitență de șapte ani, conform disciplinei Bisericii, iar dacă refuză va primi anatema. Același canon a primit și Berthe. 2. arhiepiscopul de Tours, care a consacrat uniunea, și toți episcopii care au asistat la ceremonia acestui mariaj incestuos sunt suspendați de la sfânta comuniune până ce vor veni la Roma pentru a da satisfacție.

Pictură de Jean Paul Laurens (1875), care zugrăvea astfel izolarea cuplului excomunicat

Acordat de Asociația Sanda și Virgil Căndea: *Descrierea Olteniei la 1723*, (ediție de Mircea-Gheorghe Abrudan), Editura Istros, Brăila, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca

10) Premiul „A.D. Xenopol”

Acordat de STFD – TRANSFOND S.A.: *Diplomați români în slujba vieții. Constantin I. Karadja și salvarea evreilor din Europa în timpul celui de-Al Treilea Reich (1932 – 1944)*, (editori: dr. Ottmar Trașcă, dr. Stelian Obiziuc), Editura Argonaut, Cluj-Napoca

11) Premiul „Radu R. Rosetti”

Acordat de STFD – TRANSFOND S.A.: General Gheorghe Garoescu. *Jurnal de front. Vise de iubire. 14 august 1916 – 28 septembrie 1918*, (ediție de Marian Moșneagu), Editura Militară, București

12) Premiul „Gheorghe I. Brătianu”

Acordat de STFD – TRANSFOND S.A.: N. Bălcescu, *Opere. Vol. II: Românii supt Mihai Voevod Viteazul. Corespondență, scrisori, memorii, adrese, documente*, (ediție îngrijită de Daniela Poenaru și Gh. Zane), Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, București

13) Premiul „Ștefan Ciobanu”

Domnul Ion Bulei, doamna Simona Pomponiu și domnul Cristian Păunescu

Doamna Georgeta Filitti, cei doi premianți: Narcis Dorin Ion (primul din stânga) și Apostolos Patelakis, alături de domnul Cristian Păunescu, consilier al guvernatorului B.N.R. (foto de Lucian Tudose)

Acordat de: Fondul de Garantare a Depozitelor Bancare: Matei Cazacu, Nicolas Trifon, *Republica Moldova. Un stat în căutarea națiunii*, Editura Cartier, București

14) Premiul „Ion I.C. Brătianu”

Acordat de Fondul de Garantare a Depozitelor Bancare: Gheorghe Sbârna, *Marea Unire în Parlamentul României*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște

15) Premiul „Ion Nistor”

Acordat de Fondul de Garantare a Depozitelor Bancare: Zafir Ilie, *Legende Galileilor*, Editura Ideea Europeană, București

16) Premiul „Constantin C. Giurescu”

Acordat de Steilmann România: Ion Bulei, „*Bunul nostru rege: Ferdinand*”, Editura Meteor Publishing, București

17) Premiul „Florin Constantiniu”

Acordat de familia Nichita: Maria Vertan, Ecaterina Țânțăreanu, *Mavrodin. Istoria unui târg (1810 – 1864)*, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria

Eveniment

PREMIILE FUNDATIEI CULTURALE MAGAZIN ISTORIC

Fundația Culturală Magazin Istoric, cu sprijinul unor generoși sponsori, persoane particulare sau firme de tradiție, premiază anual un număr de cărți de istorie, alese dintre cele mai bune apariții ale anului anterior. De mai mulți ani, ceremonia este găzduită de Banca Națională a României, ca parte a Simpozionului de istorie și civilizație bancară „Cristian Popișteanu”. Anul acesta, festivitatea de premiere a avut loc în ziua de 24 aprilie, în Sala „Mitiță Constantinescu” a B.N.R.

Cărțile premiate au fost prezentate de domnul Cristian Păunescu, consilier al Guvernatorului Băncii Naționale a României.

1) Premiul „I.C. Filitti”

Acordat de doamna Georgeta Filitti: Apostolos Patelakis, *Războiul civil din Grecia (1946 – 1949) și emigranții politici greci în România (1948 – 1982)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște

și

Narcis Dorin Ion, *Despre cultura de ieri și românii de azi. Convorbiri cu academicianul Răzvan Theodoreescu*, Editura RAO, București

2) Premiul „Nicky Chrissoveloni”

Acordat de familia Chrissoveloni: Constantin Bălăceanu Stolnici, *Amintiri... Vacanțele mele în vremurile bune de altădată*, Editura Oscar Print, București

3) Premiul „David Prodan”

Acordat de „Rădăcini” SRL: Ioan Aurel Pop, *„Din mâinile valahilor schismatici...”. Românii și puterea în Regatul Ungariei medievale (secolele XIII-XVI)*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca

4) Premiul „Ioan Bianu”

Acordat de „Rădăcini” SRL: Slujebnicul arhieresc al mitro-

politului Ștefan al Ungrovlahiei. *Realismul apusean în miniatura românească din secolul al XVII-lea* (ediție de Gabriela Dumitrescu), Editura Sapientia Principium Cognitio, București

5) Premiul „Constantin Kirițescu”

Acordat de domnul Ion Nițu: Dumitru Preda, *La Roumanie et L'Entente 1916 – 1917*, Editura Cavallioti, București

6) Premiul „Nicolae Iorga”

Acordat de bpv Grigorescu Ștefănică: Bogdan Bucur, *Cartea de aur a Centenarului Marii Uniri*, Editura Rao, București

7) Premiul „Tadeusz Kosciuszko”

Acordat de domnul Napoleon Pop: Wojciech Rojek, *Odiseea aurului. Destinele aurului Bank Polski 1939 – 1950*, Editura Oscar Print, București

8) Premiul „Nicolae Titulescu”

Acordat de domnul Nicolae Dănilă: Mihai Retegan, *Ambasadorii maiestății sale în România*, Editura Rao, București,

9) Premiul „Virgil Cândea”

Domnul John Chrissoveloni îi înmânează premiul academicianului Constantin Bălăceanu Stolnici (foto de Lucian Tudose)

GIURESCU. O FAMILIE DE ISTORICI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												

ORIZONTAL: 1)

Locul nașterii primului istoric din familie, 1875 (județul Buzău) – Pre-numele istoricului din familia Giurescu care a scris un volum despre venirea la putere a comuniștilor *Falsificatorii. Alegerile din 1946.* 2) *Viața și ... lui Cuza-Vodă*, lucrarea celui de-al doilea istoric al familiei pl. – ... *de istorie socială*, lucrare semnată de Constantin Giurescu. 3) Construcție portuară – Poziție specifică unui câine de vânătoare. 4) Margini de scuar! Plantă numită și unișor. 5) Primele semne de tornadă! – Idee principală care este dezvoltată într-o operă, într-o expunere – Nume întâlnit în China. 6) Cu

gust de pelin – Placă plutitoare din lemn – Nadia Comăneci. 7) Înzăpezit, în grai popular – Vechea ortografie pentru satul Oaș (județul Cluj). 8) Ton sec! – Număr scurt! – Trei din cinci! – Triest, la început. 9) Institut de cercetare în India – În mijlocul naosului! – Azimă în cultul catolic. 10) Monografia „... cel Viteaz”, a fost scrisă de Dinu C. Giurescu, tipărită la Editura Militară (1974) – Tras pe margini! 11) Face aprecieri pe marginea operelor literare – Înlocuitor de cafea. 12) Cei trei istorici ai familiei au fost membri ai ... Române.

VERTICAL: 1) Prenumele primilor doi istorici din familia Giurescu. 2) Horia Popa – „Istoria ...” a fost scrisă de tatăl lui Dinu (neart.) – Bice! 3) Puiul caprei – Domeniu (arhaism) – A se manifesta cu surprindere. 4) „Târguri sau ... și cetăți moldovene din secolul X până la mijlocul secolului al XVI-lea” este una din lucrările lui Constantin C. Giurescu (sg.) – Rumegetor nordic – Element secund de compunere savantă cu semnificația „în formă de”. 5) Stânjenit, rușinat – Lupte corp la corp. 6) Victorioși la urne – Localitate în Nigeria. 7) Puse la mijloc! – A nu mai scoate un cuvânt – Comitetul Olimpic Irlandez (abv. limba engleză). 8) Supusul hanului – Leagă două funii. 9) Aspre și brutale – Orașul unde s-a născut Constantin C. Giurescu. 10) Țintă greu de atins. 11) Bătut la cap să prindă ceva – Constantin C. Giurescu a fondat și condus ... de Istorie Națională, 1941 – 1948 (neart.). 12) Prinse în cuie! – Toți trei au fost profesori universitari în ...

Dicționar: OASU, IIM, OVIM, SALATEA

Pavel TOTOLICI

FUNDAȚIA REGALĂ UNIVERSITARĂ „CAROL I” PRIMUL AN

Continuăm cu un alt document păstrat în Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, în fondul Constantin Vișoianu. Este vorba despre o scrisoare prin care Petre Sergescu (Magazin istoric, nr. 9/2011; 12/2013), director, și George Ciorănescu, secretar, îl informau pe Constantin Vișoianu, președintele Comitetului Național Român, aflat la Washington D.C., despre activitatea Fundației Regale Universitare „Carol I”, înființată la inițiativa regelui Mihai și a Comitetului Național Român la Paris, la 8 decembrie 1950. Mulțumim doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU pentru posibilitatea de a publica și acest document.

L'Institut Universitaire Roumain Charles I-er
Fundația Regală Universitară Carol I
38, Rue Ribéra – Paris 16
No 1487/366/951

25 iulie 1951

Domnule Președinte,

Avem onoare a vă prezenta spre cunoștință cea de a doua dare de seamă asupra activității Fundației până la data de 1 August 1951.

Este vorba de indicarea rezumativă a activității Fundației în ultimele cinci luni, o expunere mai amănunțită urmând a fi făcută la sfârșitul lunii septembrie, cu ocazia întrunirii Consiliului Fundației, când ne vom permite să vă prezentăm o dare de seamă completă.

Asistența studenților români în Franța.

Între 1 decembrie 1950 și 1 august 1951, Fundația a avut ca bursieri un număr de studenți variind între 36 – 40. La sfârșitul anului școlar 1950/51 am avut satisfacția de a înregistra printre bunele rezultate susținerea a două diplome de doctorat în Drept, trecerea cu succes a examenelor de fine de an a către șapte dintre bursierii noștri, bune rezultate obținute de către pictorii bursieri ai Fundației în domeniul lor de activitate, de către doctorii în medicină care au urmărit cursurile de specialitate ș.a.m.d.

În vederea acordării burselor studentești pentru anul viitor, Fundația a întreprins o anchetă asupra condițiilor materiale ale

studenților români din diferite țări europene, spre a găsi cele mai bune mijloace pentru asistarea acestora.

Ajutoare de intelectuali au fost acordate pentru lucrări executate în cadrul programului de activitate al Fundației, pe baza referatului președintelui Secțiunii în sfera căreia intră activitatea solicitantului. S-au acordat ajutoare pentru dactilografieri de teze și de lucrări științifice, pentru a se facilita participarea artiștilor plastici români la diferite saloane și expoziții, pentru a se încuraja imprimarea sau răsplăti publicarea unor volume de poezii, romane ori lucrări de altă natură.

Fundația a considerat necesar să aloce o sumă de 100.000 frs. [franci] la Institut d'Etudes Roumaines de la Sorbona, pentru a încuraja activitatea acestui centru francez de cultură română, unde se găsește o bogată documentare românească atât de utilă cercetătorilor în acest domeniu.

Fundația a continuat să fie prezentă la diferitele Congrese internaționale prin reprezentanții și delegații săi, luând astfel parte la: Congresul de limbă și literatură modernă din Florența (prof. Basil Munteanu), la cel de al optulea Congres de bizantinologie din Palermo (prof. C. Marinescu și E. Turdeanu), înscriindu-se la Congresul orientaliștilor din Istanbul (dnii. A. Decei și N. Beldiceanu) și la Congresul de archeocivilizație din Paris (prof. C. Marinescu și C. Brăiloiu).

(Va urma)

CONTENTS (Romanian History) ● I. Oprea In 1932, a Serbian numismatist made an offer to negotiate the recovery of the Romanian Treasure evacuated to Moscow during WWI ● **F.C. Stan** 1969. Raising the Romanian-Israeli diplomatic relations to the rank of embassy ● **A. Chiru** The unhappy marriage of Nae Ionescu ● **H. Pop** The Dacian fortress from Meseșeni de Sus – an archaeological site that still has to reveal its secrets ● **R. Theodorescu** A tribute to Academician Dinu C. Giurescu at his death ● **V. Mihăilescu** How to build a modern nation with a traditional history (II) ● **J. Tabacu** The studies of Iulia Hasdeu in Paris ● **R. Comănescu** The foundation of the Great Romanian National Lodge in 1880 ● **M. Vasileanu** Father Vasile Vasilache and the Burning Bush ● **N. Stan-Țurcanu** Dimitrie A. Sturdza at the Romanian Academy ● **T.D. Lazăr** Young officers decorated in World War I and their bright future careers ● **Șt. Lemny** The return ceremony of Stephen the Great's banner from Mount Athos in photos from Gallica ● **A.-S. Ionescu** Ferdinand of Romania seen by the Bulgarian cartoonists ● **C.I. Angelescu, D. Preda** The situation of Romania after the withdrawal in Moldova, 1916 – 1917 ● **I. Albu** The German Cemetery and the Soveja Mausoleum ● **G. Roșu** Once upon a time: how was built a house in former days ● Album on the Crown of Romania launched at the National Bank of Romania ● In Bucharest, 50 years ago ● The best history books printed in 2017 awarded by the Cultural Foundation Magazin Istoric ● Romanian Documents at Hoover Institution (CXLVII)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) ● И. Оприш В 1932 г. сербский нумизмат предоставляет свои заслуги для переговоров по возвращению клада Румынии, эвакуированного в Москве во время Первой мировой войны ● **Ф.К. Стан** 1969. Повышение уровня румыно-израильских дипотношений в ранге посольства ● **А. Киру** Несчастный брак профессора Нае Ионеску ● **Х. Поп** Дакийская крепость в Месеши де Сус – археологический сайт, который откроет свои тайны ● **Р. Теодореску** Скончался академик Дину К. Джуреску ● **В. Михэилеску** Как строить современную нацию с традиционным обществом (II) ● **Ж. Табаку** Когда Юлия Хашдеу училась в Париже ● **Р. Комзнеску** Создание Великой Национальной Ложы Румынии в 1880 ● **М. Василяну** Отец Василе Василяке и Горящий Куст ● **Н. Стан-Țуркану** Димитрие А. Стурдза в Румынской Академии ● **Т.Д. Лазэр** Молодые офицеры, награжденные во время Первой мировой войны и их последующие блестящие карьеры ● **Шт. Лемни** Изображения торжества возвращения знамени Штефана Великого от святой горы Афона в *gallica.bnf.fr* ● **А.-С. Ионеску** Румынский король Фердинанд в рисунках болгарских карикатуристов ● **К.И. Анджелеску, Д. Преда** Положение Румынии после отступления в Молдову в 1916 – 1917 ● **И. Албу** Германское кладбище и мавзолей в Совеже ● **Дж. Рошу** Жили-были. Как строили дом в деревне ● Альбом королевского дома Румынии, представленный в Нацбанке Румынии ● В Бухаресте, 50 лет тому назад ● Призы Культурного Фонда Магазин Историк для наилучших книг по истории, опубликованных в 2017 г. ● Румынские документы в Гуверском Институте (CXLVII)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1 – 3, sector 1, PO Box 15 – 702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80R-NCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de

75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să

ISSN 0541 – 881X

Lei 6,50

DIALOG CU CITITORII

MIRCEA CARP
DESPRE DOINA CORNEA

Domnul MIRCEA CARP, a cărui semnătură cititorii au întâlnit-o în mai multe rânduri în revista Magazin istoric (nr. 8/2005; 12/2014; 1/2015), ne-a trimis următorul text, la moartea doamnei Doina Cornea: Vestea încetării din viață a Doinei Cornea m-a zguduit profund. Am colaborat deseori, pe vremea când eram director la „Vocea Americii” și apoi la „Europa Liberă”. Rezistența ei împotriva comunismului ne-a fost zeci de ani de zile și va rămâne pentru totdeauna un exemplu al adevăratului patriotism românesc, pe care generațiile actuale trebuie să-l respecte, să-l cultive și să nu-l uite niciodată. În numele meu și al familiei mele, mă rog lui Dumnezeu s-o aibă în grija Lui pentru totdeauna.

SĂ NU UITĂM

Domnul MIHAI MĂTRESCU, din Suceava, ne scrie: În anul de grație, 1944,

luna februarie, cinci contingente de premilitari, 1945 – 1950, am fost convocați la Primărie, în prezența șefului de post, plutonierul Nicolae Răutu, și a primarului Spiridon Măhăleanu. Am fost anunțați că noi, premilitarii, ne vom deplasa spre sudul țării. Ni s-a recomandat să ne îmbrăcăm bine pentru drum.

Am ajuns până în localitatea Independența, județul Covurlui (județul Galați în prezent). O parte dintre premilitari au fost repartizați în Oltenia, la Mârșani (județul Dolj), pentru diverse munci. O altă parte am fost trimiși în zona frontului, linia a III-a, la Războieni – Târgu-Frumos, județul Iași, unde am participat la amenajarea unor tranșee și fortificații până la 17 august 1944, când am fost lăsați liberi.

În acest răstimp am primit toate drepturile ce se cuveneau unui soldat prezent pe front, plus o mică soldă, dar și câte „trei la fund”, pentru „gălăgie în timpul nopții”.

În zonă activă Regimentul 6 Călărași Ialomița. Coman-

dant ne-a fost ofițerul Emil Voicu, originar din Craiova, iar cel care ne-a aplicat „democrația” (de față era și doctorul regimentului) era sergentul Petru Asaftei.

Tranșeele și locașurile pentru tunuri și tancuri ale armatei române le-am săpat pe moșile Teodorescu și Deleanu.

Vă trimit lista celor 13 premilitari alături de care am lucrat atunci, sub bombardamente, zi și noapte (când se dormea iepurește). Cei 13 (toți din localitatea Lunganu, județul Iași), sunt: Donisă D. Gheorghe, Samson N. Ioan, Vornicu C. Gheorghe, Cojocă N. Ioan (născuți în 1927), Vornicu Gh. Constantin (născut în 1928), Pricopie I. Petru, Toma I. Constantin, Maftai M. Gheorghe, Rotaru Gr. Petru, Măhăleanu D. Spiridon, Holla Șt. Gheorghe, Nițoaie T. Petru (născuți în 1927), Samson M. Constantin și subsemnatul (născuți în 1928).

Sunt ultimul pe listă, dar și ultimul supraviețuitor dintre cei menționați. Aș dori să fie amintiți și în revista *Magazin istoric*, pentru nemuirea lor.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărcăneanu, nr. 1 – 3, etajul 3, camerele 11 – 14, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

magazin istoric

